

**Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada
ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034. gadam
un attīstības programmas 2023.-2029. gadam
stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums**

VIDES PĀRSKATS
2.redakcija

2023. gada septembris

SATURS

1. IEVADS.....	4
2. PLĀNOŠANAS DOKUMENTU MĒRĶI UN KOPSAVILKUMS, SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM.....	5
2.1. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034.gadam mērķi un kopsavilkums	5
2.2. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada attīstības programmas 2023.-2029. gadam mērķi un kopsavilkums.....	12
2.3. Jelgavas valstspilsētas un novada plānošanas dokumentu saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	14
2.3.1. Stratēģijas 2034 ilgtermiņa prioritātes un to hierarhija	14
2.3.2. Stratēģijas 2034 stratēģiskie mērķi	16
2.3.3. Programmas 2029 vidēja termiņa prioritātes un rīcības virzieni	17
2.3.4. Vērtējamo plānošanas dokumentu saistība ar nacionāla līmeņa plānošanas dokumentiem	18
2.3.5. Saistība ar Eiropas Savienības plānošanas dokumentiem.....	22
3. STRATĒĢISKĀ IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMA (SIVN) MĒRĶIS, PAMATPRINCIPI UN METODES	27
3.1. Vispārējā pieeja un metodes	27
3.2. SIVN procedūras pamatprincipi	28
3.3. Sabiedrības un institūciju iesaiste	30
4. ESOŠĀS SITUĀCIJAS ANALĪZE.....	36
4.1. Esošā vides stāvokļa apskats.....	36
4.1.1. Klimats.....	36
4.1.2. Ģeoloģiskā uzbūve un reljefs, augsnes un mūsdienu ģeoloģiskie procesi	36
4.1.3. Virszemes ūdeņi.....	36
4.1.4. Virszemes ūdeņu kvalitāte	38
4.1.5. Pazemes ūdeņi un to aizsargātība	41
4.1.6. Pazemes ūdeņu resursi, atradnes un ekspluatācijas krājumi.....	44
4.1.7. Ūdensapgāde un kanalizācija.....	45
4.1.8. Dabas teritorijas	46
4.1.9. Piesārņotās vietas.....	50
4.1.10. Gaisa kvalitāte	51
4.1.11. Energoefektivitāte un klimata pārmaiņu ietekmes mazināšana.....	55
4.1.12. Atkritumu apsaimniekošana	57
4.1.13. Riska objekti	59

4.1.14. Troksnis	60
5. PLĀNOŠANAS DOKUMENTOS IETVERTIE VIDES UZLABOŠANAS PASĀKUMI .	62
6. PLĀNOŠANAS DOKUMENTU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS	67
6.1. Vispārējā vērtējuma metodika un Stratēģijas 2034 novērtējums.....	67
6.2. Detalizētā novērtējuma metodika un Programmas 2029 novērtējums	78
6.3. Pasākumi ar augstu risku dabasvidei	83
7. ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS, IZVĒRTĒJUMS UN REKOMENDĀCIJAS	84
8. IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS MEHĀNISMI UN RISINĀJUMI IETEKMJU UZ VIDI NOVĒRŠANAI UN SAMAZINĀŠANAI	86
9. IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS.....	87
10. PAREDZĒTIE PASĀKUMI MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI.....	88

Pielikumi

1. pielikums. Jelgavas valstspilsētas pašvaldības investīciju plāna 2023.-2029.gadam pasākumu, kuriem paredzama fiziska ietekme uz vidi, sadalījumā pa nozarēm, novērtējums
2. pielikums. Jelgavas novada pašvaldības investīciju plāna 2023.-2029.gadam, kuru īstenošanai paredzama fiziska ietekme uz vidi, sadalījumā pa nozarēm, novērtējums

Vāka fotogrāfijas avots: www.jelgava.lv

1. IEVADS

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk tekstā SIVN) mērķis ir izvērtēt iespējamo plānošanas dokumentu realizācijas radīto ietekmi uz vidi. SIVN rezultātā tiek sagatavots vides pārskats, kura apspriešanā tiek iesaistīta sabiedrība, un tiek izstrādāti priekšlikumi, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi. SIVN veic plānošanas dokumentu sagatavošanas laikā un novērtējuma rezultāti tiek atspoguļoti vides pārskatā.

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2034. gadam (turpmāk – Stratēģija 2034) un attīstības programma 2023.–2029. gadam (turpmāk – Programma 2029) ir Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldības pirmie kopīgie teritorijas attīstības plānošanas dokumenti. Stratēģijā 2034 noteikta abu pašvaldību teritorijas ilgtermiņa attīstības vīzija, mērķi, prioritātes un kopīgs telpiskās attīstības redzējums. Programmā 2029 noteiktas valstspilsētas un novada vidēja termiņa prioritātes, rīcības virzieni, uzdevumi un pasākumi.

Attīstības plānošanas dokumentos dati un fakti ir sniegti dalījumā par Jelgavas valstspilsētu un par jaunizveidoto Jelgavas novadu. Atsevišķās sadaļās datu uzskaites metodoloģiskās specifiskas dēļ ir sniegta informācija par Jelgavas novadu veidojošajiem bijušajiem novadiem, t.i. par bijušo Jelgavas novadu un par bijušo Ozolnieku novadu.

Stratēģiju 2034 un Programmu 2029 izstrādājuši Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldību darbinieki sadarbībā ar personu apvienības SIA “AC Konsultācijas” un SIA “Konsorts” ekspertiem.

Vides pārraudzības valsts birojs ir pieņēmis 21.06.2021. Lēmumu Nr.4-02/57 “Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu”, un šā lēmuma izpildes procesā ir izstrādāts šis SIVN Vides pārskata projekts, ko sagatavojis vides konsultāciju uzņēmums SIA “Enviroprojekts” saskaņā ar likumu “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumiem Nr. 157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

2. PLĀNOŠANAS DOKUMENTU MĒRĶI UN KOPSAVILKUMS, SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

2.1. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034.gadam mērķi un kopsavilkums

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034.gadam (turpmāk – arī Stratēģija 2034) ir ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteikts vietējās pašvaldības ilgtermiņa attīstības redzējums, mērķi, prioritātes un telpiskās attīstības perspektīva.

Stratēģija 2034 ir hierarhiski augstākais pašvaldību ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments, uz kura pamata tiek izstrādāta attīstības programma, teritorijas plānojums, tematiskais plānojums, lokālplānojumi. Stratēģijas izstrādē ir ievērota pēctecība plānošanā, saskaņotas teritoriju atšķirīgās intereses, panākta vienošanās par kopīgu – Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada – nākotnes stratēģisko vīziju, attīstības mērķiem un ilgtermiņa prioritātēm.

Jelgavas valstspilsēta ir vadošais partneris Stratēģijas 2034 izstrādē. Stratēģija 2034 iekļauj Latvija 2030 redzējumu – cilvēks pirmajā vietā – un Zemgale 2030 vīziju – konkurētspējīgs, zaļš reģions Latvijas centrā ar kvalitatīvu un pieejamu dzīves vidi.

Turpmāk nodaļā sniegto ziņu un attēlu avots ir Stratēģija 2034 un Programma 2029.

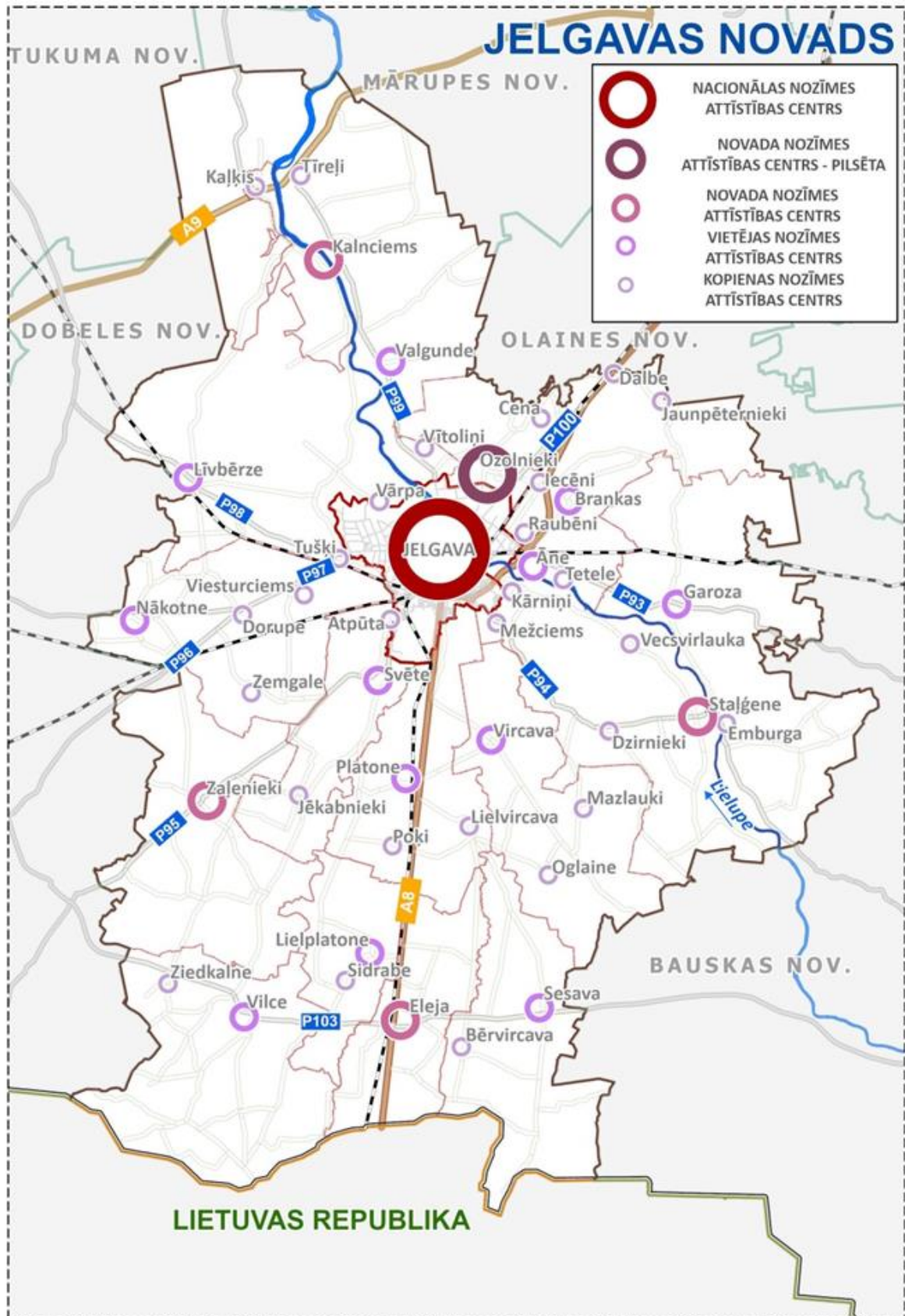
Jelgavas valstspilsēta ir nacionālās nozīmes attīstības centrs, kas nodrošina dažādu pakalpojumu pieejamību un darba vietu piedāvājumu ne tikai savas administratīvās teritorijas, bet arī citu teritoriju – īpaši Jelgavas novada – iedzīvotājiem. Lielākā daļa nacionālas un reģionālas nozīmes administratīvo un apkalpes objektu atrodas pilsētas centra teritorijā. Tā ir ceturtā lielākā valstspilsēta Latvijā, kurā pēc CSP datiem 2021. gada sākumā dzīvoja 55 336 iedzīvotāji.

Jelgavas novadā 2021. gada sākumā dzīvoja 31 969 iedzīvotāji. Tas ir tipisks lauku novads, teritoriju veido blīvāk apdzīvoti ciemi ar plašāku publisko pakalpojumu klāstu, īpaši izceļami Ozolnieki, kā arī mazāki ciemi ar nelielu pakalpojumu klāstu, viensētu grupas un viensētas. Novada apdzīvojuma struktūra ir izveidojusies ap nacionālas nozīmes attīstības centru – Jelgavas valstspilsētu, kurā ir pieejami daudzveidīgi pakalpojumi. Tā, būdama nacionālas nozīmes attīstības centrs, rada ievērojamu ietekmi uz Jelgavas novada attīstību. Gandrīz visa novada teritorija ietilpst Jelgavas valstspilsētas funkcionālajā zonā. Jelgavas valstspilsētā atrodas Jelgavas novada pārvaldes administratīvais centrs.

Kopumā Jelgavas valstspilsētā un novadā uzskaitīti 87 305 iedzīvotāji jeb 4,6% visu Latvijas Republikas iedzīvotāju.

Jelgavas novada apdzīvojuma struktūru ilgtermiņa skatījumā veido novada nozīmes attīstības, vietējās nozīmes attīstības centri, kā arī dažādi ciemi un lauku teritorijas. Novadā nav reģionālas nozīmes attīstības centra, taču tā trūkums nav jūtams, jo funkcionālās saites ir cieši saistītas ar Jelgavas valstspilsētu. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada apdzīvojuma struktūra un apdzīvoto centru izvietojums parādīts 1. kartē.

Stratēģija 2034 ir izstrādāta, izvērtējot un pārskatot līdzšinējo Jelgavas un Ozolnieku novadu un Jelgavas pilsētas stratēģiskos mērķus un uzstādījumus, nosakot skaidru, mērķtiecīgu un uz ilgtspējīgu rezultātu orientētu rīcību.

1. karte. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada apdzīvojuma struktūra un apdzīvoto centru izvietojums

Avots: Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034.gadam 2.redakcija

Stratēģijas 2034 izstrādē ir ievēroti šādi normatīvie akti:

- Attīstības plānošanas sistēmas likums
- Teritorijas attīstības plānošanas likums
- Ministru kabineta 2014. gada 14. oktobra noteikumi Nr.628 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem” (noteikumi Nr.628).
- Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumi Nr. 157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (noteikumi Nr.157).
- Ministru kabineta 2014. gada 8. jūlijā noteikumi Nr.392 “Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmas noteikumi” (noteikumi Nr.392).
- Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums.

Stratēģijas 2034 izstrādē ir ņemti vērā ilgtspējīgas attīstības plānošanas pamatprincipi, īpašu uzsvāru liekot uz integrētās pieejas, pēctecības un atklātības principiem. Savstarpējās saskaņotības principa ievērošanai stratēģijas izstrādes procesā tika iesaistītas dažādas sabiedrības grupas, speciālisti, biedrības. Stratēģiskais ietvars paredz līdzsvarotu visas teritorijas attīstību. Stratēģijas 2034 izstrādē ir ņemta vērā plānošanas periodā no 2021. līdz 2027. gadam akcentētā virzība uz klimatneitralitāti, procesu digitalizāciju, zaļu un viedu risinājumu ieviešanu infrastruktūras attīstībā un pārvaldības darbībā. Īpaši svarīga ir sadarbība un mīļiedarbība kopīgā attīstības mērķa sasniegšanai gan starp nozarēm, kaimiņu pašvaldībām, gan arī sabiedrības un iedzīvotāju pašorganizēšanās un iesaiste kopienu attīstībā, lēmumu pieņemšanā.

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada attīstības vīzija (skat. 1. att.) ir teritorijas nākotnes redzējums, kas ietver nozīmīgākos valstspilsētas un novada attīstības resursus. Atslēgas vārdi ir cilvēks, daba, zināšanas, tehnoloģijas un inovācijas. Pilsētas un novada būtiskākās vērtības ir ģimene, darba tikums, dabas resursi – Lielupes ūdeņi ar pietiekām, vide un tradicionālā lauksaimniecība, kā arī kultūrvēsturiskais mantojums.

JELGAVAS VALSTSPILSĒTAS UN JELGAVAS NOVADA ATTĪSTĪBAS VĪZIJA

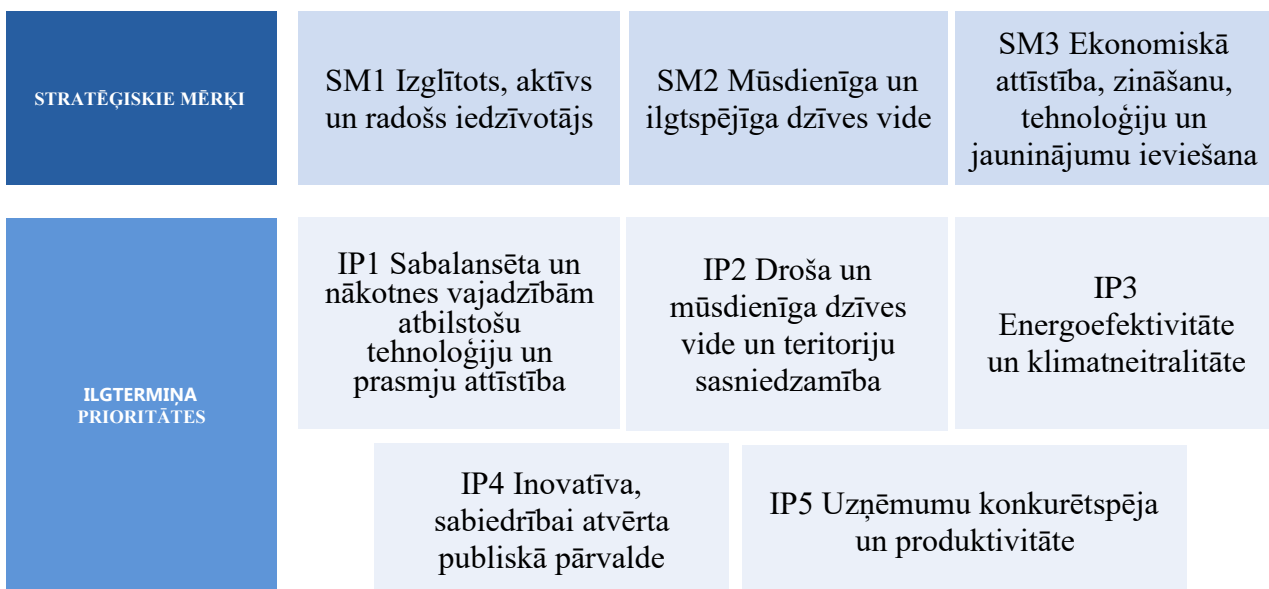
VĪZIJA

Jelgava – pilsēta izaugsmei ar harmonisku, piederību veicinošu dzīves un kultūrvidi. Inovāciju pilsēta, kurā koncentrējas izglītības, pētniecības un radošuma potenciāls, ar dinamisku, eksportspējīgu un zināšanām balstītu ekonomiku.

Jelgavas novads – droša, ilgtspējīga un harmoniska vide dzīvošanai un ideju īstenošanai, kur galvenā vērtība ir cilvēks. Teritorija ar koptu Zemgales ainavu pievilcīgā, tīrā vidē ar spēcīgu tradicionālo lauksaimniecību, stabiliem ražošanas, pārstrādes un pakalpojumu uzņēmumiem.

1. attēls. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada attīstības vīzija

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtermiņa stratēģiskajā ietvarā ir noteikti trīs stratēģiskie mērķi (SM), kuri nozīmīgi vīzijas sasniegšanai, un tiem pakārtotas piecas ilgtermiņa prioritātes (IP) (skat. 2. att.).

2. attēls. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada stratēģiskie mērķi un ilgtermiņa prioritātes

Mērķi un prioritātes ietver arī tieši uz dabas un vides kvalitāti vērstas sadaļas, kas šeit izvilkuma veidā citētas:

- SM 2 “(..) paredz veidot sakārtotu (..) vidi (..). (..) videi draudzīgas infrastruktūras attīstība, ieviešot zaļus un viedus risinājumus klimata radīto pārmaiņu mazināšanai. (..) Kultūrvēsturisko vērtību saglabāšana un attīstība. Bioloģiskā daudzveidība dabas aizsargājamajās teritorijās, koptas Zemgales dabas ainavas un vērtīgas lauksaimniecības zemes rada pievilcīgu dzīves vidi (..)”
- IP 3 “(..) iedzīvotāji dzīvo tīrā un klimatneitrālā vidē, harmonijā ar dabu, pielāgojoties klimata pārmaiņu radītajiem riskiem. Teritorijā esošās dabas vērtības tiek atbildīgi izmantotas rekreācijas un tūrisma attīstībai. Lai mazinātu siltumnīcefekta gāzu apjomu un to ietekmi uz klimata pārmaiņām, tiek ieviesti energoefektivitātes pasākumi, īstenota pāreja uz mazemisiju un bezemisiju transportlīdzekļiem. Palielinās atjaunojamo energoresursu (it īpaši saules, vēja, ģeotermālās enerģijas), viedo tehnoloģiju izmantošana klimata pārmaiņu mazināšanai, tiek veikta pētniecība un inovācijas klimata un ilgtspējīgas enerģētikas jomā, īstenojot “Eiropas zaļo kursu”.

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada telpiskās attīstības perspektīva nosaka vēlamā teritorijas telpisko struktūru, ietverot:

- 1) Apdzīvojuma struktūru un priekšlikumus attīstības centru izvietojumam, t.sk. nosakot publisko pakalpojumu klāstu.
- 2) Galvenos transporta koridorus un infrastruktūru,
- 3) Inženiersistēmu, elektropārvades un telekomunikācijas tīklus un objektus,
- 4) Dabas teritoriju telpisko struktūru, tai skaitā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklu.
- 5) Ainaviski vērtīgās un kultūrvēsturiski nozīmīgās teritorijas.
- 6) Prioritāri attīstāmās teritorijas.

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada telpiskās attīstības perspektīva konceptuāli attēlo vēlamo novada telpisko attīstību, vadoties pēc vīzijā (nākotnes redzējumā) noteiktajiem uzstādījumiem un sekmējot stratēģisko mērķu sasniegšanu.

Stratēģija 2034 izvirza vadlīnijas attīstības centru telpiskajai attīstībai atsevišķi Jelgavas valstspilsētai un Jelgavas novadam. Pārstrukturējot šīs vadlīnijas, SIVN vajadzībām turpinājumā apkopotas izrietošās vadlīnijas attīstībai jomās, kas skar dabiskās vides kvalitāti.

Vadlīnijas apdzīvojuma attīstībai un plānošanai

- Veicināt energoefektīvu, ērtai dzīvei piemērotu mājokļu attīstību, sekmēt mazstāvu un daudzstāvu dzīvojamo ēku energoefektivitātes paaugstināšanu un iekšpagalmu labiekārtošanu.
- Veicināt centralizētās siltumapgādes, ūdens apgādes un kanalizācijas sistēmu attīstību un pakalpojumu pieejamību.
- Pilsētas un ciemu teritorijās, kā arī viensētu tiešā tuvumā nepieļaut iedzīvotāju dzīves vides kvalitātes pasliktināšanu ar trokšņu, smaku vai cita veida piesārņojumu.
- Plānojot apdzīvoto vietu inženiertehnisko nodrošinājumu, izvēlēties inovatīvas un videi draudzīgas, energoresursus taupošas tehnoloģijas, veicināt energokopienas izveidi.
- Koncentrēt dzīvojamās apbūves attīstību pilsētas un ciemu teritorijās. Apbūvi koncentrēt ap esošajiem inženiertīkliem, tos paplašinot.
- Apzināt degradētās teritorijas un veikt pasākumus, izstrādāt ieteikumus (vadlīnijas) degradēto teritoriju revitalizācijai.

Vadlīnijas dabas teritoriju telpiskajai struktūrai

- Sekmēt dabas teritoriju ilgtspējīgu apsaimniekošanu, saglabāšanu un labiekārtošanu.
- Veicināt vietējiem iedzīvotājiem un tūristiem publiski pieejamu rekreācijas teritoriju izveidi, labiekārtojot publisko ārtelpu, veicinot esošās zaļās un zilās infrastruktūras izmantošanu rekreācijai un aktīvai atpūtai, kā arī jaunu zilo un zaļo risinājumu īstenošanu.
- Uzlabot ekosistēmu pakalpojumu kvalitāti un ieguvumu izmantošanu, nodrošinot vērtīgu aleju, dižkoku aizsardzību, aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanu atbilstoši dabas aizsardzības plāniem, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un attīstības plānošanu, t.sk. sadarbībā ar citām pašvaldībām.
- Ievērot līdzsvaru starp dabas resursu izmantošanu un saglabāšanu, dabas resursu aizsardzību un to racionālu izmantošanu.
- Samazināt piesārņojuma avotu skaitu, apzināt degradētās teritorijas un veicināt to rekultivāciju un izmantošanu.
- Nodrošināt kompleksus pasākumus esošo meliorācijas sistēmu saglabāšanai un atjaunošanai, kā arī jaunu sistēmu izbūvei.
- Nodrošināt un veicināt publisko ūdensobjektu pieejamību.
- Attīstīt pilsētas ūdens apgādes un notekūdeņu savākšanas sistēmu ciemos, kas robežojas ar Jelgavas valstspilsētu, tādējādi samazinot virszemes ūdens objektos ievadīto piesārņojošo vielu apjomu.
- Sekmēt ūdensteču dabisko posmu caurplūduma atjaunošanu, lai mazinātu plūdu sekas un līdzsvarotu ekosistēmu.
- Ņemt vērā ĪADT dabas aizsardzības plānos noteiktos apsaimniekošanas pasākumus teritoriju dabas vērtību saglabāšanai. Veicināt ĪADT dabas aizsardzības plānu izstrādi teritorijām, kurām tie nav izstrādāti.

- Izstrādāt publisko ūdeņu apsaimniekošanas plānus, iekļaujot tajos prasības motorizēto ūdenstransportu izmantošanai.
- Nodrošināt ilgtspējīgu publisko ūdeņu pārvaldību, tādējādi saglabājot bioloģisko daudzveidību ūdenī.
- Īstenot pretplūdu pasākumus, lai mazinātu iespējamus plūdu riskus.
- Attīstīt kvalitatīvu notekūdeņu attīrīšanas sistēmu, tādējādi samazinot virszemes ūdens objektos ievadīto piesārņojošo vielu daudzumu.
- Atbalstīt un veicināt mežsaimniecības attīstību, ilgtspējīgu meža resursu apsaimniekošanu, mežu atjaunošanu.
- Paralēli tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm, veicināt un atbalstīt bioekonomiku, bioloģisko lauksaimniecību, mājražošānu, tiešās pārtikas produktu piegādes saimniecības, biomasas ražošanu u.c.
- Lauksaimniecībā izmantojamās zemes un meža zemes lietošanas kategorijas maiņai prioritāri paredzēt tādas zemes vienības, kuru kvalitatīvais novērtējums ballēs ir zems, kā arī kuras piekļuves/konfigurācijas dēļ nav piemērotas izmantošanai lauksaimniecībā vai mežsaimniecībā.
- Meža teritorijas izmantot arī vēja parku būvniecībai.
- Veicināt lauku telpas iedzīvotāju dzīves kvalitāti un drošību, mazinot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu un kaitīgo ietekmi uz iedzīvotājiem un vidi.
- Ar teritorijas plānojuma palīdzību mazināt ūdens telpas publiskās izmantošanas un apbūves ietekmi uz ūdens objektu ekosistēmām, nosakot prasības apbūves izvietošanai, attālumiem līdz ūdensobjektiem, inženiertīklu nodrošinājumam u.tml.. Teritorijas plānojumā noteikt teritorijas, kurās atļauts izvietot peldbūves pakalpojumu objektu ierīkošanai. Izvērtēt dzīvojamās apbūves uz ūdens izvietošanas iespējas (atļaut uz konkrētiem ūdensobjektiem vai aizliegt, u.tml.), ciktāl tas nav pretrunā normatīvo aktu prasībām.

Vadlīnijas ainaviski vērtīgo un kultūrvēsturisko teritoriju attīstībai

- Izstrādājot teritorijas plānojumu, veikt Jelgavas novada ainavu izvērtēšanu un izstrādāt ainavu plānu; aktualizēt pašvaldības nozīmes aizsargājamās dabas un kultūrvēsturiskos objektus, ainaviski vērtīgās teritorijas, ainaviskos ceļus un skatupunktus, prasības to aizsardzībai, apsaimniekošanai, apbūves un labiekārtojuma veidošanai.
- Izstrādājot lokālplānojumu, ja izmaiņas ir saistītas ar pārmaiņām ainavā, kas var izpausties kā izmaiņas telpas funkcionālā rakstura izmaiņas, kas var ietekmēt iedzīvotāju ikdienas dzīvestelpu, ir jāveic ainavu izpēte ar novērtējumu.
- Tūrisma prioritāte ir dažādas dabas un kultūrvēsturiskajai videi draudzīgas ar tūrismu un atpūtu saistītas aktivitātes un saimnieciskā darbība, kā arī tūrisma un atpūtas infrastruktūras attīstība.
- Saglabāt Zemgales vēsturisko zemju kultūrvēsturisko identitāti, ainavu daudzveidību un mozaīkveida raksturu.
- Sekmēt vēsturisko parku un muižu teritoriju atjaunošanu un izmantošanu kā publisko ārtelpu.
- Apmežojot mazvērtīgās lauksaimniecības zemes, nepieļaut ainavisko skatu perspektīvu un kultūrvēsturiski nozīmīgu objektu aizsegšanu.
- Nepieļaut ainavas daudzveidības un estētiskās kvalitātes samazināšanos ainaviski nozīmīgajos areālos vai teritorijās.

Vadlīnijas attīstības centru telpiskajai attīstībai

- Perspektīvā veidot pilsētas centrālo daļu par zema SEG emisiju un trokšņu līmeņa teritoriju.
- Rūpnieciskā, lauksaimnieciskā ražošana un pārstrāde, kā arī transporta un loģistikas pakalpojumi primāri jāattīsta esošajās rūpnieciskās ražošanas teritorijās, nodrošinot dzīvojamo un rekreācijas teritoriju aizsardzību no iespējamā vides piesārņojuma.
- Ģeotermālo ūdeņu ieguves vietās attīstāmi pakalpojumu centri un ražošanas uzņēmumi (Jelgavas novads Elejas pagasts).
- Ražošanas attīstība degradētajās teritorijās un ēkās (bijušās dzīvnieku fermas, tehnikas novietnes, laukumi un angāri, graudu kaltes un dažādi postīti ražošanas objekti, u.c.), tos attīstot prioritāri pirms jaunu ražošanas objektu plānošanas lauku teritorijās.
- Veicināt enerģijas ražošanu no atjaunojamajiem energoresursiem – vēja, saules, zems u.c., ievērojot līdzsvaru starp sabiedrības, vides un ekonomiskajām interesēm.

Eiropā un Latvijā daudz tiek domāts par pāreju uz klimatneitralitāti saskaņā ar 2015. gada decembra Parīzes nolīgumu, cenšoties līdz 2050. gadam ierobežot temperatūras pieaugumu 1,5°C robežās. 2019. gada decembrī Eiropas Savienības politiskie līderi vienojās par ES klimata neitralitātes sasniegšanu 2050. gadā, uzstādot Eiropai mērķi kļūt par pirmo klimat-neitrālo kontinentu. Cīņa pret klimata pārmaiņām, ko rada SEG emisiju pieaugums, ir arī viens no 17 ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

2020. gada 28. janvārī nacionālā līmenī apstiprināta Latvijas stratēģija klimata neitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam un Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam (NEKP).

Jelgavas pilsēta 2009. gadā kā viena no pirmajām pašvaldībām Latvijā parakstīja ES Mēru Pakta. Apņemšanās ietvēra no 2005. bāzes gada līdz 2020. gadam samazināt CO₂ emisijas par vismaz 20%, to panākot, par 20% paaugstinot energoefektivitāti un 20% no izmantojamās enerģijas apjoma saražojot no atjaunojamiem energoresursiem (20/20/20).

Jelgavas pilsētas pašvaldībai ir potenciāls ietekmēt enerģētikas un transporta sektoru ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā, jo pašvaldībām noteiktās autonomās funkcijas ietver arī siltumapgādes, ūdensapgādes, kanalizācijas un sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, sabiedriskā transporta organizēšanu, teritorijas attīstības plānošanu, zemes izmantošanas un apbūves kārtības noteikšanu, kā arī publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošanu, zaļo zonu ierīkošanu un uzturēšanu.

ES Pilsētu Mēru Pakta birojs ir izstrādājis vienotu metodoloģiju Ilgtspējīgas Enerģētikas un Klimata rīcības plānu (IEKRP jeb angļiski – SECAP) izstrādei un monitoringa pārskatiem, līdz ar to Pakta parakstītājiem ir līdzīga pieeja klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās procesam.

Saskaņā ar Mēru Pakta metodoloģiju, pašvaldības, izstrādājot Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānus, uz teritoriju un rīcībām skatās plašāk: ne tikai uz pašvaldībai piederošo vai tieši ietekmējamo daļu, bet aptverot pēc iespējas vairāk enerģijas ražotāju un patērētāju pašvaldības teritorijā – arī privātās dzīvojamās ēkas, terciāro (komerc-) sektoru, rūpniecību, privāto un komerctransportu.

Pirmais Jelgavas pilsētas Ilgtspējīgas enerģētikas rīcības plāns (IERP jeb angļiski SEAP – Sustainable Energy Action Plan) tika izstrādāts 2010. gadā saskaņā ar Mēru Pakta vadlīnijām. 2005. gads kā bāzes gads tika izvēlēts, jo par to bija pieejami dati, kā arī 2005. gadā Jelgavas pilsētas ražošana, infrastruktūra, vide un sabiedrība bija nostabilizējusies pēc deviņdesmito gadu recesijas. Tika aprēķināts, ka bāzes 2005. gadā Jelgavas pilsētas teritorijā

CO₂ emisiju daudzums bija 152 302 tonnas. Lai izpildītu Mēru Paktā noteiktos mērķus, CO₂ emisiju apjoms bija jāsamazina par 20%, t. i. par 30 460 tonnām.

2020. gadā veiktais monitorings, salīdzinot bāzes 2005. gada un 2018. gada enerģijas rādītājus, parādīja, ka pilsēta ir attīstījies, un patērētās enerģijas daudzums ir pieaudzis par 9% – no 766 476 MWh līdz 833 437 MWh, bet CO₂ emisiju apjoms samazinājies par 28% – no 152 302 t līdz 109 012 t.

Attiecībā uz klimatneitralitāti Jelgavas valstspilsēta veic mērķtiecīgus pasākumus: pilsētas apņemšanās ir līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas par 40% salīdzinājumā ar 2005. gadu un pielāgoties notiekošajām klimata izmaiņām.

2.2. Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada attīstības programmas 2023.-2029. gadam mērķi un kopsavilkums

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada attīstības programmas 2023.-2029. gadam (turpmāk – arī Programma 2029) ir Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldības pirmais kopīgais teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā ir noteiktas valstspilsētas un novada vidēja termiņa prioritātes, rīcības virzieni un uzdevumi. Programma 2029 ir cieši saistīta ar Stratēģiju 2034, kas ir ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments.

Programmas 2029 izstrādē ir ņemti vērā augstāka līmeņa plānošanas dokumenti, kā Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam, Zemgales plānošanas reģiona attīstības programma 2021.-2027. gadam (1. redakcija), kā arī ministriju nozaru pamatnostādnes un spēkā esošie apvienoto novadu attīstības plānošanas dokumenti.

Programmas 2029 izstrādē ir ievēroti šādi attīstības plānošanas un reģionālās attīstības principi:

- ilgtspējas princips – teritorijas attīstība tiek plānota, lai saglabātu un veidotu esošajām un nākamajām paaudzēm kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, dabas un kultūras mantojuma attīstību;
- pēctecības princips – teritorijas attīstības plānošanas dokuments ir izstrādāts, izvērtējot spēkā esošos attīstības plānošanas dokumentus un to īstenošanas praksi;
- vienlīdzīgu iespēju princips – nozaru un teritoriālās, kā arī privātpersonu un sabiedrības intereses tiek vērtētas kopsakarībā ar mērķi veicināt attiecīgās teritorijas ilgtspējīgu attīstību;
- nepārtrauktības princips – teritorijas attīstību tiek plānota nepārtraukti, elastīgi un cikliski, uzraugot šo procesu un izvērtējot jaunāko informāciju, zināšanas, vajadzības un iespējamus risinājumus;
- atklātības princips – teritorijas attīstības plānošanā un dokumentu izstrādē ir iesaistīta sabiedrība un nodrošināts informācijas un lēmumu pieņemšanas atklātums;
- integrētas pieejas princips – ekonomiskie, kultūras, sociālie un vides aspekti ir saskaņoti, atsevišķu nozaru intereses ir koordinētas, teritoriju attīstības prioritātes ir saskaņotas visos plānošanas līmeņos, sadarbība ir mērķtiecīga, un tiek novērtēta plānoto risinājumu ietekme uz apkārtējām teritorijām un vidi;

- daudzveidības princips – teritorijas attīstība tiek plānota, ņemot vērā dabas, kultūrvides, cilvēku un materiālo resursu un saimnieciskās darbības daudzveidību.

Programmu 2029 veido piecas sadaļas:

1. Pašreizējās situācijas analīze, kurā ir analizēti galvenie situāciju raksturojošie fakti, attīstības tendences, problēmas un nepieciešamie risinājumi 13 nozarēs.
2. Stratēģiskā daļa, kas ir izstrādāta, balstoties uz tematisko darba grupu un speciālistu diskusiju rezultātiem. Tajā ietverts koncentrēts pašreizējās situācijas kopsavilkums, vidēja termiņa attīstības prioritātes, horizontālās prioritātes, rīcības virzieni, uzdevumi. Stratēģiskajā daļā ir pamatota vidēja termiņa prioritāšu un rīcības virzienu atbilstība hierarhiski augstāka līmeņa teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem. Stratēģiskajā daļā ievietota arī īstenošanas uzraudzības kārtība. Tā ietver informāciju par uzraudzības ziņojuma sagatavošanas periodiskumu, analizējamajiem rezultatīvajiem rādītājiem.
3. Rīcības plāns, kas ir sagatavots septiņu gadu periodam, tajā norādītas nepieciešamās darbības attīstības prioritāšu sasniegšanai un rīcības virzienu īstenošanai.
4. Katras pašvaldības investīciju plāns, kas ir sagatavots septiņu gadu periodam, tajā norādot katras pašvaldības plānotos investīciju projektus un abām pašvaldībām kopīgi attīstāmos sadarbības projektus.
5. Pārskats par sabiedrības līdzdalības pasākumiem, kurā ir sniegta informācija par visām sabiedrības līdzdalības aktivitātēm (diskusijām, aptaujām un publiskās apspriešanas rezultātiem).

Programmā 2029 atspoguļota un detalizēta tā pati vīzija, stratēģiskie mērķi un ilgtermiņa prioritātes (skat. 1. un 2. att.).

Atšķirībā no Stratēģijas 2034, Programma 2029 paredz konkrētus investīciju projektus un konkrētu finansējumu un termiņu pārskata periodā, kuri, protams, visi ir vērsti uz Stratēģijā 2034 izvirzītajiem mērķiem.

2.3. Jelgavas valstspilsētas un novada plānošanas dokumentu saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Stratēģija 2034 un Programma 2029 ir saistīta ar vietējiem, reģionālajiem, nacionālajiem un starptautiskajiem (Eiropas Savienības) plānošanas dokumentiem, no kuriem vairākos noteikto mērķu sasniegšanu veicinās arī izstrādāto plānošanas dokumentu īstenošana.

2.3.1. Stratēģijas 2034 ilgtermiņa prioritātes un to hierarhija

Stratēģija 2034 ir pakārtota hierarhiski augstākajam ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentam – Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijai līdz 2030.gadam, kā arī Zemgales plānošanas reģiona ilgtermiņa attīstības stratēģijai 2015-2030. Izvirzot Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtermiņa attīstības prioritātes, tika ņemtas vērā Latvija 2030, Zemgale 2030 un arī apvienoto novadu un Jelgavas pilsētas noteiktā vīzija un prioritātes (skat. 1. tabulu).

Stratēģijas 2034 izstrādē ir ņemti vērā arī Jelgavas novadu veidojošo pašvaldību un Jelgavas pilsētas līdz administratīvi teritoriālajai reformai izstrādātās ilgtermiņās attīstības stratēģijas:

- Jelgavas novada ilgtermiņa attīstības stratēģija 2014.-2033.gadam.
- Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģija 2007.-2020.gadam.
- Ozolnieku novada ilgtermiņa attīstības stratēģija 2012.-2036. gadam.

Jaunā novada teritorijā, izvērtējot telpiskās attīstības virzienus, izskatīti un analizēti pašvaldību spēkā esošie teritorijas plānojumi:

- Jelgavas novada teritorijas plānojums 2011.-2023. gadam.
- Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums 2009.-2021.gadam ar grozījumiem.
- Ozolnieku novada teritorijas plānojums.

Telpiskās attīstības perspektīvā akcentēti trīs galvenie aspekti: sasniedzamība un mobilitātes iespējas, apdzīvojamība kā ekonomiskās attīstības, cilvēku dzīves un darba vide, nacionālo interešu telpas – lauksaimniecības zemju un mežu areāli, unikālas dabas un kultūrvēstures teritorijas, kas nozīmīgas visas valsts attīstībai.

Jelgavas valstspilsēta un novads ietver arī lauku attīstības telpu, kā arī izcilus dabas, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju areālus, kur koncentrētas tās unikālās vērtības, kas veido Latvijas un tās dažādo pilsētu un novadu identitāti un starptautisko atpazīstamību.

1. tabula. Plānošanas dokumentu ilgtermiņa prioritāšu hierarhiskā saskaņotība.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030	Zemgales plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2015-2030	Zemgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006.-2026. gadam	Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2034. gadam ¹
• Kultūras telpas saglabāšana, mijiedarbība un bagātināšana • Cilvēkkapitāla bāzes vērtība un produktivitāte • Kvalitatīva un pieejama izglītība mūža garumā • Iespēju vienlīdzība un vidusslāņa veidošanās • Masveida jaunrade un inovācija. • Atjaunojama un droša enerģija • Dabas vērtību un pakalpojumu ilgtspējīga apsaimniekošana	• Zemgale – reģions ar attīstītu bioekonomiku, lauksaimniecību un uz vietējiem resursiem balstītu pārtikas rūpniecību un amatniecību. • Zemgale – intensīvās lauksaimniecības un ekosaimniekošanas “sadzīvošanas” modelis. • Zemgales nacionālas un reģionālas nozīmes pilsētas – reģiona rūpniecības un pakalpojumu centri, kas dod attīstības starojumu lauku teritorijām. • Apdzīvoti Zemgales lauku apvidi, kur attīstās mazā uzņēmējdarbība un ir saglabāta tradicionālā dzīves vide. • Zemgale – izglītības, zinātnes un inovāciju reģions ar Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāti kā intelektuālo potenciālu Latvijas un Zemgales, īpaši lauku, attīstībai un spēcīgām profesionālās izglītības iestādēm.	Plānojumā noteikti šādi principi: • teritoriālās kohēzijas veicināšana, uzlabojot sabalansētu Zemgales sociālo un ekonomisko attīstību; • policentriskas un līdzsvarotas Zemgales teritorijas attīstības veicināšana, saiknes uzlabošana starp attīstības centriem un lauku teritorijām, attīstot sabiedriskā transporta sistēmu; • zinātņietilpīgas ekonomikas attīstība, virzība uz intelektuālo ražotņu attīstību, ražošanu un pakalpojumiem ar augstu pievienoto vērtību; • informācijas un zināšanu pieejamības attīstība; • vides, dabas resursu, dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma ilgtspējīga apsaimniekošana un jaunu kultūras vērtību radīšana.	• IP 1 Sabalansēta un nākotnes vajadzībām atbilstoša, tehnoloģiju un digitālo prasmju attīstība • IP 2 Iedzīvotāju drošība un teritoriju sasniedzamība • IP 3 Energoefektivitāte un klimatneitralitāte • IP 4 Inovatīva, sabiedrībai atvērta publiskā pārvalde • IP 5 Uzņēmumu konkurētspēja un produktivitāte

¹ Šai Stratēģijai 2034 tālāk ir pakārtota Programma 2029.

2.3.2. Stratēģijas 2034 stratēģiskie mērķi

Virzībai uz Stratēģijas 2034 ilgtermiņa mērķu (skat. iepriekš. 1. tabulu) sasniegšanu jau stratēģijas darbības periodam ir nosprausti trīs stratēģiskie mērķi:

- **SM 1** Izglītots, aktīvs un radošs iedzīvotājs
- **SM 2** Mūsdienīga un ilgtspējīga dzīves vide
- **SM 3** Ekonomiskā attīstība, zināšanu, tehnoloģiju un inovāciju ieviešana

2. tabula. *Stratēģiskā vides mērķa SM 2 “Mūsdienīga un ilgtspējīga dzīves vide” sasniegšanas rādītāji*

Rādītājs	Bāzes vērtības gads	Datu avots	Bāzes vērtība		2027	2034
Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) platība	2023	DAP	271,5 ha	Jelgavas valstspilsēta	pieaug	pieaug
			7981,6 ha	Jelgavas novads		
Īpaši aizsargājamo biotopu platība ĪADT / ārpus ĪADT	2023	DAP	234,23 ha / 303,2 ha	Jelgavas valstspilsēta	pieaug	pieaug
			5110,10ha / 6084,7ha	Jelgavas novads		
Reģistrēto elektroauto skaits	2020	CSDD	26	Jelgavas valstspilsēta	pieaug	pieaug
			9	Jelgavas novads		
Reģionālas nozīmes mobilitātes punkti	2020	Pašvaldība	0	Jelgavas valstspilsēta	saglabājas	saglabājas
			0	Jelgavas novads		
Vietējās nozīmes mobilitātes punkti	2020	Pašvaldība	0	Jelgavas valstspilsēta	pieaug	pieaug
			0	Jelgavas novads		
Siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas	2005	JV IEKRP 2021.-2030. gadam	152 302 t	Jelgavas valstspilsēta	2030. gadā mīnus 40% pret 2005. gadu	
	2012	Pašvaldību Enerģētikas rīcības plāni	~40 000 t	bij. Jelgavas novads	samažinās	samažinās
		~12 000 t	bij. Ozolnieku novads			
Tūristu skaits	2020	TIC	13 621	Jelgavas valstspilsēta	pieaug	pieaug
			17 590	Jelgavas novads		

No tiem fiziskas ietekmes uz vidi piemīt tikai SM 2 (kaut abi pārējie netieši rada priekšnoteikumus jo labākai SM 2 mērķa sasniegšanai). SM 2 ir vērsts uz to, lai Jelgavas valstspilsēta un Jelgavas novads kļūtu par sakārtotu vidi katrai ģimenei, iedzīvotājam, ieviešot ilgtspējīgus zaļus un viedus risinājumus arī klimata radīto pārmaiņu mazināšanai. Bioloģiskā daudzveidība dabas aizsargājamajās teritorijās, Lielupes un Svētes upes palienes, kopta Zemgales dabas ainava un nacionālās nozīmes lauksaimniecības zemes rada pievilcīgu dzīves vidi, iespējas atpūsties un strādāt, nodrošinot pārticību, kā arī priekšnoteikumus bagātīgai dabiskajai videi. Stratēģiskā vides mērķa SM 2 sasniegšanas rādītāji ir atšifrēti iepriekš 2. tabulā.

Jāatzīst, ka starp Stratēģijas 2034 stratēģiskajiem mērķiem trūkst tādu uz vides kvalitāti tieši attiecīgu jomu kā gaisa un ūdeņu kvalitāte un atkritumu daudzuma mazināšana un atgriešana apritē. Tomēr šo trūkumu (kamēr tas nav novērsts un ja netiks novērsts) kompensē Programma 2029, kas ir Stratēģijai 2034 tieši pakārtots plānošanas dokuments, kurā noteiktajiem pasākumiem jābūt tieši vērstiem uz Stratēģijā 2034 nospraustajiem mērķiem, un tajā ir nosegtas arī šīs jomas (skat. nākamo nodaļu).

2.3.3. Programmas 2029 vidēja termiņa prioritātes un rīcības virzieni

Atbilstoši Stratēģijas 2034 noteiktajām ilgtermiņa prioritātēm Programmā 2029 ir noteiktas vidēja termiņa prioritātes: teritorijas un cilvēkresursu attīstības aktualitātes, kuru risināšana tiek izvirzīta priekšplānā, salīdzinot ar citām aktualitātēm un jomām. Programmā 2029 ir definētas **trīs vidēja termiņa prioritātes**:

- **VP 1:** Cilvēkresursu un pakalpojumu daudzveidība, pieejamība un kvalitāte
- **VP 2:** Kvalitatīva un droša dzīves vide
- **VP 3:** Stabila, radoša un ilgtspējīga ekonomika

Papildus trim vidēja termiņa prioritātēm ir **noteiktas divas horizontālās prioritātes**, kas veicina kompleksas pārmaiņas vairāku definēto rīcības virzienu ietvaros:

- **HP 1:** Vieda, atvērta un atbalstoša pārvaldība
- **HP 2:** Klimata pārmaiņu mazināšana un atbalstoša pārvaldība

Vidēja termiņa prioritāte **VP1 “Cilvēkresursu un pakalpojumu daudzveidība, pieejamība un kvalitāte”** paredz dažādot, veicināt kvalitāti un pieejamību iedzīvotājiem ikdienā nepieciešamajiem pakalpojumiem (izglītības, kultūras, sporta, sociālās aizsardzības jomās).

Vidēja termiņa prioritāte **VP2 “Kvalitatīva un droša dzīves vide”** paredz īstenot rīcības, kas ir vērstas uz transporta infrastruktūras un mobilitātes risinājumu attīstīšanu, lai dažādas pilsētas un novada apdzīvotas vietas iedzīvotājiem būtu sasniedzamākas. Tāpat prioritāte paredz publiskās infrastruktūras kvalitātes veicināšanu (komunālā infrastruktūra, ārtelpa, nekustamie īpašumi) un energoefektivitātes sekmēšanu, mājokļu pieejamības un drošības sekmēšanu, kā arī teritorijas un dabas resursu efektīvu un ilgtspējīgu apsaimniekošanu.

Vidēja termiņa prioritāte **VP3 “Stabila, radoša un ilgtspējīga ekonomika”** paredz atbalstīt radošas, konkurētspējīgas un tradīcijās balstītas uzņēmējdarbības attīstīšanu, tai skaitā sekmējot uzņēmējdarbībai piemērotu teritoriju/telpu attīstību ar atbilstošas infrastruktūras izveidi. Prioritāte paredz veicināt pētniecības un inovācijas pārnesi uzņēmējdarbībā, kā arī tūrisma un saistīto pakalpojumu nozaru attīstību.

Horizontālā prioritāte **HP1 “Vieda, atvērta un atbalstoša pārvaldība”** paredz pilnveidot publisko pārvaldību, kas ir efektīva, spēj ne tikai ātri reaģēt uz pārmaiņām, bet arī paredzēt un virzīt tās, radot sabiedrībai nozīmīgus un nepieciešamus pakalpojumus. Atvērta pārvaldība nodrošina vietējo kopienu aktīvu līdzdarbošanos. Prioritāte paredz digitālo un viedo risinājumu attīstību, ciešu sadarbību ar visām iedzīvotāju grupām, sabiedriskās kārtības un drošības pasākumus.

Horizontālā prioritāte **HP2 “Klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās klimata pārmaiņām”** paredz darbību pašvaldības tieši ietekmējamajās sfērās, t.i., emisiju samazināšanu no pašvaldības ēkām, videi draudzīgus un centralizētus komunālos pakalpojumus (uzlabojot vides kvalitāti un sekmējot saprātīgu resursu izmantošanu), sabiedriskā transporta un pašvaldības autoparka zaļināšanu, inovācijas publiskajā apgaismojumā, hidroloģisko apstākļu (meliorācijas apsaimniekošanas) uzlabošanu, kā arī zaļās infrastruktūras risinājumu ieviešanu dabas, apstādījumu, ūdens teritoriju un inženierinfrastruktūras apsaimniekošanā un pielāgošanos klimata pārmaiņu radītajiem apstākļiem (lietusgāžu vai vējuzplūdu radītie plūdi, ilgstošs karstums, putekļi, u.c. ekstrēmi klimatiskie apstākļi).

Klimata pārmaiņu politikas risināmie uzdevumi ir integrēti vairākos rīcības virzienos un uzdevumos ar atbilstošiem pasākumiem, nodrošinot kompleksu pieeju (skat. tālāk 5. daļu ar 4. tabulu). Vienlaikus ir izstrādāti atsevišķi, detalizēti rīcības plāni, kuri ir integrēti kopējā pašvaldības attīstības plānošanas dokumentā, bet ikdienas darbā sniedz detalizētu ceļa karti klimata pārmaiņu politikas īstenošanai pašvaldībā. Šie dokumenti ir “Jelgavas pilsētas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns 2021.-2030. gadam” (2020.), kā izstrādi paredz Jelgavas valstspilsētas iesaistīšanās Pilsētu Mēru pakta iniciatīvā, “Jelgavas novada pašvaldības enerģētikas rīcības plāns 2018.–2025. gadam”, “Ozolnieku novada pašvaldības enerģētikas rīcības plāns 2018.–2025. gadam” (novadu dokumenti izstrādāti sadarbībā ar Zemgales plānošanas reģionu). Būtiska nozīme klimata pielāgošanās ziņā ir 2022.gada septembrī apstiprinātajam “Jelgavas pilsētas un Jelgavas novada sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānam” (2022.).

2.3.4. Vērtējamo plānošanas dokumentu saistība ar nacionāla līmeņa plānošanas dokumentiem

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030)

Latvija 2030 ir valsts galvenais plānošanas instruments ar likuma spēku. Visiem valsts stratēģiskās plānošanas un attīstības dokumentiem, kas tiek izstrādāti pēc Latvija 2030 stāšanās spēkā, ir jābūt veidotiem saskaņā ar stratēģijā noteiktajiem virzieniem un prioritātēm. Stratēģijas pamata uzstādījumi ir laimīgs cilvēks labklājīgā valstī, ilgtspējīgs un veselīgs dzīvesveids, radoša, iecietīga un toleranta sabiedrība, sadarbībā radīta konkurētspēja un valsts kā atspējas partneris. Prioritātes “Daba kā nākotnes kapitāls” mērķis ir Latvijai kļūt par ES līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā.

Latvija 2030 cita starpā iekļauj tādus mērķus kā:

- valsts enerģētiskās neatkarības nodrošināšana, kas kā vienu no prioritārā ilgtermiņa rīcības virziena „AER izmantošana un inovācija” aspektiem min biodegvielas ražošanai piemērotu enerģētisko kultūru audzēšanu neizmantotajās lauksaimniecības zemju platībās;
- būt ES līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā;

- radīt līdzvērtīgus dzīves un darba apstākļus visiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no dzīvesvietas;
- saglabāt Latvijas savdabību – daudzveidīgo dabas un kultūras mantojumu, tipiskās un unikālās ainavas;
- u.c.

Augstākminētie ir tikai daži no Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam mērķiem, kuriem ir būtiska loma, izstrādājot pārejos politikas plānošanas dokumentus.

Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam (NAP 2027)

NAP 2027 ir hierarhiski augstākais vidējā termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā, kura mērķi un rīcības virzieni ir jāņem vērā.

NAP 2027 ir vērsts uz Latvija2030 ietvertās vīzijas sasniegšanu, kas paredz:

- 2030. gadā Latvija būs plaukstoša aktīvu un atbildīgu pilsoņu valsts. Ikviens varēs justies drošs un piederīgs Latvijai, šeit katrs varēs īstenot savus mērķus. Nācijas stiprums sakņosies mantotajās, iepazītajās un jaunradītajās kultūras un garīgajās vērtībās, latviešu valodas bagātībā un citu valodu zināšanās. Tas vienos sabiedrību jaunu, daudzveidīgu un neatkarīgu vērtību radīšanai ekonomikā, zinātnē un kultūrā, kuras novērtēs, pazīs un cienīs arī ārpus Latvijas;
- Rīga būs nozīmīgs kultūras, tūrisma un biznesa centrs Eiropā. Pilsētu un lauku partnerība nodrošinās augstu dzīves kvalitāti visā Latvijas teritorijā;
- Latvija – mūsu mājas: zaļa un sakopta, radoša un ērti sasniedzama vieta pasaules telpā, par kuras ilgtspējīgu attīstību mēs esam atbildīgi nākamo paaudžu priekšā.
- NAP 2027 ir vērsts uz ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu 2030. gadam sasniegšanu.
- Plānu īsteno galvenokārt ar publiskiem resursiem, to atbalsta arī privātais un pašvaldību finansējums, kā arī ārvalstu finanšu palīdzība. Arī Eiropas Savienības fondu resursi ir ieguldījums Latvijas iedzīvotāju nākotnē, atbalstot un līdzfinansējot Nacionālā attīstības plāna (mērķu) īstenošanu.

NAP 2027 vīzija iezīmē fundamentālās pārmaiņas un izaugsmi četros virzienos:

- Vienlīdzīgas tiesības aptver Latvijas iedzīvotāju pamata tiesību īstenošanu caur valsts sniegtajiem pakalpojumiem.
- Dzīves kvalitāte raksturo vispārējo labklājības un ikviena Latvijas iedzīvotāja iespēju pieaugumu.
- Zināšanu sabiedrība ir kopējs virziens pārmaiņām izglītībā un zinātnē, pilsoniskajā apziņā, mediju telpā un tautsaimniecībā.
- Atbildīga Latvija ir atbilde klimata un demogrāfisko tendenču apdraudējumam šodien un tālākā nākotnē.

Saskaņā ar Latvijas lauksaimniecības sektora attīstības ilgtermiņa prognozēm 2050. gadam Latvija var paplašināt lauksaimniecības preču ražošanu, jo ir iespēja:

- palielināt zemes izmantošanas efektivitāti, iegūstot lielāku pievienoto vērtību no 1 ha lauksaimniecības zemes, piemēram, veicinot tādu kultūraugu plašāku ražošanu, kuriem ir lielāka pievienotā vērtība uz 1 ha;

- iesaistīt ražošanā ap 400 tūkst. ha šobrīd neizmantotās LIZ;
- iegūt lielāku pievienoto vērtību, efektīvāk izmantojot zālāju platību, kas patlaban tiek uzturēta labā lauksaimnieciskā stāvoklī, bet netiek izmantota augstas kvalitātes dabiskas produkcijas ražošanā (piemēram, attīstot ekstensīvās lauksaimniecības produktu ražošanu, biškopības nozari).

NAP 2027 vadmotīvs ir “Paradumu maiņa – ceļš uz attīstību!”

Vides politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam (VPP 2027)

Vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, izstrādāts atbilstoši NAP 2027 noteiktajām prioritātēm un Eiropas Zaļā kursa stratēģiskiem mērķiem. Vides politikas mērķi ir pakārtoti Latvija 2030.

VPP 2027 konstatēts, ka galvenie slodžu avoti attiecībā uz klimata pārmaiņām ir enerģētika, transports un lauksaimniecība.

VPP 2027 mērķi atbilst NAP2027 vadmotīviem un stratēģiskiem mērķiem un Eiropas Zaļā kursa prioritātēm. Tie ir:

- virzīties uz klimatneitralitāti un klimatnoturīgumu;
- veicināt ilgtspējīgu resursu izmantošanu un pāreju uz aprites ekonomiku;
- saglabāt un atjaunot ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību;
- samazināt piesārņojumu.

Politikas dokumentā uzskaitīti pasākumi un rezultatīvie rādītāji minēto mērķu sasniegšanai. VPP 2027 iekļauta arī vides monitoringa programma.

Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai

Stratēģija nosaka rīcību līdz 2030. gadam, kas ietver noteiktus konkrētus enerģētikas un tās apakšnozaru attīstības pasākumus, lielos enerģētikas infrastruktūras projektus un valsts mērķus palielināt energoresursu un enerģijas pašnodrošinājumu. Tā veicina sabalansētu, efektīvu, ekonomiski, tautsaimnieciski, sociāli, ekoloģiski pamatotu tālāko attīstību, lai realizētu enerģijas pietiekamību un pieejamību. Viens no stratēģijas darbības virzieniem ir palielināt atjaunojamo energoresursu īpatsvaru.

Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam

Plānā ir apskatītas līdz šim Latvijā novērotās klimata pārmaiņas un noteikti pielāgošanās risinājumi dažādiem ar tām saistītiem riskiem un iespējām. Pasākumi ir balstīti uz pētījumiem par risku un ievainojamības novērtēšanu un pielāgošanās pasākumu identificēšanu sešās jomās: ainavu plānošana un tūrisms, bioloģiskā daudzveidība un ekosistēmu pakalpojumi, civilā aizsardzība un katastrofu pārvaldīšana, būvniecība un infrastruktūras plānošana, veselība un labklājība, lauksaimniecība un mežsaimniecība, kas tika izstrādāti Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) finanšu instrumenta 2009.-2014. gada programmas "Nacionālā klimata politika" iepriekš noteiktā projekta "Priekšlikuma izstrāde Nacionālajai klimata pārmaiņu pielāgošanās stratēģijai, identificējot zinātniskos datus un pasākumus pielāgošanās klimata pārmaiņu nodrošināšanai, kā arī veicot ietekmju un izmaksu novērtējumu" ietvaros. Izvēlētās nozares aptver visus klimata pārmaiņām visvairāk pakļautos, visjūtīgākos sektorus.

Latvijas nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030. gadam (NEKP 2030)

NEKP 2030 ir ietvardokuments ilgtermiņa plānošanai, kas nosaka galvenos rīcības virzienus ekonomikas un sabiedrības pieejas maiņai. Būtisks plāna īstenošanas rezultāts ir enerģētiskās drošības uzlabošana un tuvošanās enerģētiskai neatkarībai.

Plāna mērķu sasniegšanai noteikti šādi rīcības virzieni:

1. Ēku energoefektivitātes uzlabošana;
2. Energoefektivitātes uzlabošana un AER tehnoloģiju izmantošanas veicināšana siltumapgādē un aukstumapgādē un rūpniecībā;
3. Ne-emisiju tehnoloģiju izmantošanas veicināšana elektroenerģijās ražošanā;
4. Ekonomiski pamatotas enerģijas pašražošanas un pašpatēriņa veicināšana;
5. Energoefektivitātes uzlabošana, alternatīvo degvielu un AER tehnoloģiju izmantošanas veicināšana transportā;
6. Enerģētiskā drošība, enerģētiskās atkarības mazināšana, pilnīga enerģijas tirgu integrācija un infrastruktūras modernizācija;
7. Atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanas efektivitātes uzlabošana un SEG emisiju samazināšana
8. Resursu efektīva izmantošana un SEG emisiju samazināšana lauksaimniecībā;
9. Ilgtspējīga resursu izmantošana un SEG emisiju samazināšana un CO2 piesaistes palielināšana zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā;
10. Fluorēto siltumnīcefekta gāzu (F-gāzu) izmantošanas samazināšanas veicināšana;
11. Nodokļu sistēmas “zaļināšana” un draudzīguma pievilcīguma energoefektivitātei un AER tehnoloģijām uzlabošana;
12. Sabiedrības informēšana, izglītošana un izpratnes veicināšana.

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu risku pārvaldības plāni (UBAP)

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu, kurā ir pārņemtas Ūdeņu direktīvas prasības, Latvijā izdalīti četri – Daugavas, Lielupes, Gaujas un Ventas – upju baseinu apgabali. Katram no tiem ir jāizstrādā savs apsaimniekošanas plāns.

Patlaban ir spēkā 2022.-2027. gada perioda plāns.

Atjaunotajos plānos izvirzītie mērķi – sasniegt labu ūdeņu stāvokli un samazināt ar plūdiem saistītu nelabvēlīgu ietekmi uz cilvēku veselību, vidi, kultūras mantojumu un saimniecisko darbību – atbilst Latvijas vidēja termiņa vides politikas pamatnostādņem un principiem.

ES ūdens politika ir cieši saistīta ar Kopīgo lauksaimniecības politiku, Kopīgo Zivsaimniecības politiku, ES transporta politiku, enerģētikas un klimata pārmaiņu politiku. Identificētie ūdens lietošanas veidi lauksaimniecībā, kas ir atkarīgi no laba ūdens stāvokļa, ir sējumu laistīšana, segto platību (siltumnīcu) laistīšana, lauksaimniecības dzīvnieku dzirdīšana. Identificētie ūdens lietošanas veidi, kas rada slodzi ūdens resursiem, ir barības vielu (pārsvarā slāpekļa un fosfora) novadīšana ūdenstilpēs un ūdenstecēs caur meliorācijas sistēmām, kas veicina ūdenstilpju eitrofikāciju, augu aizsardzības līdzekļu lietošana, kas veicina nevēlamu ķīmisko savienojumu akumulāciju ūdenstilpēs, tāpat tā ir barības vielu noplūde ūdenstilpnēs no kūstmēslu krātuvēm, kas līdzīgi kā ietekme no barības vielu noplūdes no lauksaimniecības zemēm, veicina eitrofikāciju. Plānos prognozēts, ka kopumā lauksaimniecības radīto slodžu ietekme visos UBA mēreni pieaugs. Lauksaimniecībā pieaugošo ietekmi no segto platību apjoma un mēslošanas līdzekļu pielietojuma pieauguma daļēji kompensēs dzīvnieku kopējā skaita samazinājums, kā arī bioloģiski apsaimniekoto platību pieaugums.

Jelgavas valstspilsēta un novads ietilpst Lielupes UBA, kurā ir vislielākās slodzes no visiem UBA. Lielupes UBA ir augstākais lielo fermu (vairāk par 1000 dzīvnieku vienībām) un vēsturiski piesārņoto vietu skaits, un kā būtiska izkliedētā lauksaimniecības slodze novērtēta visā Lielupes UBA teritorijā, kas to izceļ starp citiem UBA: būtiska lauksaimniecības slodze konstatēta 48% visu ūdensobjektu.

Darbības programma 2021.–2027. gadam

Darbības programmas 2021.–2027. gadam specifiskais atbalsta mērķis 2.1.3. – “Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un noturību pret katastrofām” nosaka pasākumus attiecībā uz plūdiem. Pasākumi aizsardzībai pret plūdiem ir primāri nacionālās nozīmes plūdu risku teritorijās un noteikti atbilstoši nacionālajiem plūdu riska pārvaldības dokumentiem, līdz ar to ir saistīti arī ar Plūdu riska pārvaldības plānu. Iepriekš minētais atbalsta mērķis 2.1.3. nosaka sekojošus pretplūdu pasākumus:

- daudzfunkcionālu zaļās un zilās infrastruktūras risinājumu izveide plūdu risku novēršanai un pielāgošanās tiem, ietverot dabisko vai daļēji dabisko dzīvotņu un ekosistēmu atjaunošanu (piemēram, purvu ekosistēmu vai palieņu gar upēm atjaunošana, hidromorfoloģisko šķēršļu demontāža) vai jaunu uz dabas sistēmām balstītu risinājumu ieviešana (piemēram, mākslīgās mitraines, kaskādes dīķi, biofiltri u.c.), kā arī pilsētu lietus ūdens noteces sistēmu izveidei, paplašināšanai un pārbūvei (piemēram, caurlaidīgu segumu izbūve, zaļie jumti, u.c.);
- kombinēti infrastruktūras risinājumi vietās, kurās zaļās un zilās infrastruktūras pasākumi vien nevar nodrošināt pietiekamu aizsardzību vai hidrotehnisko būvju un pilsētu lietus ūdens noteces infrastruktūras izveide, paplašināšana un pārbūve, vietās, kurās zaļās un zilās infrastruktūras pasākumi nav iespējami.

Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam

Apstiprinātas ar Ministru kabineta 21.10.2021. rīkojumu nr.710; mērķis – ilgtspējīga cilvēka mobilitātes vajadzību apmierināšana, vienlaikus sniedzot ieguldījumu valsts ekonomiskajā izaugsmē. Politikas plānošanas dokumentā noteikts, ka tiks samazinātas SEG emisijas transportā un uzlabota vides kvalitāte.

2.3.5. Saistība ar Eiropas Savienības plānošanas dokumentiem

Stratēģija „Eiropa 2030”

Eiropa 2030 ir ES izaugsmes stratēģija, kas izvirza mērķus, kuri līdz 2030. gadam ir jāsasniedz nodarbinātībā, inovācijā, izglītībā, sociālajā integrācijā un enerģētikā (ieskaitot klimata pārmaiņu samazināšanu). Viens no Eiropa 2030 pamatmērķiem iekļauj sevī SEG emisiju samazinājumu par 55% salīdzinājumā ar 1990. gadu virzībā uz tālāko mērķi kļūt oglekļa neitrālai 2050. gadā. Šo mērķu sasniegšanā līdztekus enerģētikas sektoram būtiska loma ir arī lauksaimnieciskās prakses uzlabošanai.

ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2021.-2030. gadam

ES biodaudzveidības stratēģija līdz 2030. gadam ir visaptverošs, vērienīgs un ilgtermiņa plāns dabas aizsardzībai un ekosistēmu degradācijas apturēšanai. Stratēģijas mērķis ir līdz 2030. gadam panākt, ka sāk atjaunoties Eiropas bioloģiskā daudzveidība, un tajā ir ietvertas konkrētas darbības un saistības. Tas ir priekšlikums par ES ieguldījumu gaidāmajās starptautiskajās sarunās par globālo bioloģiskās daudzveidības satvaru laikposmam pēc 2020. gada. Priekšlikums ir Eiropas zaļā kursa būtisks elements, un tas arī atbalstīs zaļo atveseļošanu pēc Covid-19 pandēmijas. Tā kā lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares var negatīvi ietekmēt bioloģisko daudzveidību, pasākumu plānošanas laikā ir jāņem vērā arī bioloģiskās daudzveidības stratēģijas mērķi.

Eiropas Komisijas sešas prioritātes 2019.-2024. gadam

Klimata pārmaiņas un vides degradācija ir eksistenciāls drauds Eiropai un pasaulei. Lai risinātu šīs problēmas, Eiropas zaļais kurss ES pārveidos par modernu, resursu ziņā efektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku, kurā:

- līdz 2050. gadam pielikts punkts siltumnīcefekta gāzu neto emisijām,
- ekonomikas izaugsme ir atsaistīta no resursu izmantošanas,
- novārtā nav atstāts neviens cilvēks un neviens reģions.

Eiropas zaļais kurss ir arī risinājums, kā novērst Covid-19 pandēmijas sekas. Eiropas zaļo kursu finansēs no ES budžeta septiņiem gadiem, kā arī piešķirot vienu trešdaļu no 1,8 triljoniem eiro lielajām investīcijām atveseļošanas plānā *Next Generation EU*.

Zaļā kursa pamatā ir stratēģija “*no lauka līdz galdam*” (*Farm 2 Fork*), kuras mērķis ir padarīt pārtikas sistēmas godīgas, veselīgas un videi draudzīgas. Pārtikas sistēmas nevar būt izturīgas pret tādām krīzēm kā Covid-19 pandēmija, ja tās nav ilgtspējīgas. Pārtikas sistēmas rada gandrīz trešdaļu globālo SEG emisiju, patērē daudz dabas resursu, samazina bioloģisko daudzveidību un kaitē veselībai (gan nepietiekama, gan pārmērīga uztura dēļ), un nesniedz taisnīgu ekonomisko atdevi un iztiku visiem dalībniekiem, īpaši – primārajiem ražotājiem. Pārtikas sistēmu virzīšana pa ilgtspējīgu ceļu sniedz arī jaunas iespējas uzņēmējiem pārtikas vērtību ķēdē. Jaunās tehnoloģijas un zinātniskie atklājumi kopā ar pieaugošo sabiedrības informētību un pieprasījumu pēc ilgtspējīgas pārtikas dos labumu visām ieinteresētajām personām.

Atbilstoši ASV Lauksaimniecības departamenta pētījumam (*Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies, 2020*) tas prasīs ES lauksaimnieciskās produkcijas apjoma samazināšanos par ~12% un vidējo pārtikas izmaksu pieaugumu par 153 USD uz iedzīvotāju 2030. gadā.

Ramsāres konvencija „Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi”

Konvencija ir pieņemta 1971. gada 2. februārī (stājās spēkā 1975. gadā) un tās mērķis ir nodrošināt visa veida mitrāju aizsardzību un saprātīgu izmantošanu, atzīstot, ka mitrāji kā ekosistēmas ir ļoti nozīmīgi bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā, kā arī cilvēku labklājības nodrošināšanā. Konvencijas 2. pants nosaka, ka katrai līgumslēdzēja pusei jānosaka attiecīgi mitrāji savā teritorijā, lai tos ietvertu "Starptautiskas nozīmes mitrāju sarakstā" (saukti Ramsāres vietas). Latvija ir noteikusi 6 Ramsāres vietas ar kopējo platību 148 145 ha: Kaņiera un Engures ezers, Teiču un Pelečāres purvs, Lubānas un Papes mitrāju komplekss un Ziemeļu purvi.

UNESCO konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu

Konvencija ir pieņemta 1972. gadā, un tās mērķis ir veicināt kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu. Konvencija definē „dabas mantojumu”, kā

- dabas pieminekļus, kas radušies no fizikāliem vai bioloģiskiem veidojumiem vai šādu veidojumu grupām, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no estētikas vai zinātnes viedokļa;
- ģeoloģiskus vai fiziogēogrāfiskus veidojumus un stingri noteiktas zonas, kas ir kādas apdraudētas dzīvnieku vai augu sugas dzīves vieta, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas viedokļa;
- ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes, saglabāšanas vai dabas skaistuma viedokļa.

Dalībvalstīm ir jānodrošina kultūras un dabas mantojuma identifikācija, aizsardzība, konservācija, popularizācija un nodošana nākamajām paaudzēm, cita starpā, īstenojot atbilstošu politiku un veicot atbilstošus juridiskus, zinātniskus, tehniskus, administratīvus un finanšu pasākumus, lai atklātu, aizsargātu, konservētu, popularizētu un atjaunotu šo mantojumu.

Bernes konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu

Konvencija pieņemta 1979. gadā. Saskaņā ar konvencijas prasībām, kas ir pārņemtas Latvijas likumdošanā, valstis uzņemas nodrošināt pasākumus savvaļas floras un faunas populāciju uzturēšanai tādā līmenī vai piemēros tās līmenim, kurš atbilst ekoloģiskajām, zinātniskajām un kultūras prasībām, tai pašā laikā ņemot vērā ekonomiskās un rekreācijas prasības un vietējā mērogā apdraudētu pasugu, varietāšu un formu vajadzības. Konvencijā minēts, ka katra dalībvalsts uzņemas pievērst uzmanību savvaļas floras un faunas saglabāšanai savas plānošanas un attīstības politikā un pasākumos pret piesārņošanu.

Bonnas konvencija par migrējošo savvaļas dzīvnieku aizsardzību

Bonnas konvencija ir pieņemta 1979. gadā un tās mērķis ir nodrošināt migrējošo sugu saglabāšanu un aizsardzību, nodrošinot šim mērķim piemērojamo pasākumu saskaņošanu starp areāla valstīm un, kur tas iespējams un ir mērķtiecīgi, sevišķu uzmanību veltot tām migrējošām sugām, kuru aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs, kā arī individuālā kārtā vai sadarbībā veicot atbilstošus pasākumus, kas nepieciešami šādu sugu vai to dzīves vides saglabāšanai.

Riodežaneiro konvencija par bioloģisko daudzveidību

Konvencija ir pieņemta 1992. gadā. Šīs konvencijas uzdevumi, kas veicami saskaņā ar tajā ietvertajiem atbilstošajiem nosacījumiem, ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana un godīga un līdztiesīga ģenētisko resursu patērēšanā iegūto labumu sadale, ietverot gan pienācīgu pieeju ģenētiskajiem resursiem, gan atbilstošu tehnoloģiju nodošanu, ņemot vērā visas tiesības uz šiem resursiem un tehnoloģijām, gan pienācīgu finansēšanu. Izstrādājot valsts programmas, plānus un citus politikas dokumentus, ir jāievēro konvencijā iekļautās prasības attiecībā uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

Uz konvencijas pamata ir pieņemts Kartahenas protokols par bioloģisko drošību, kas attiecas uz visu tādu dzīvo modificēto organismu, kuri varētu radīt nevēlamu ietekmi uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un ilglaicīgu izmantošanu, pārrobežu pārvietošanu, tranzītu, apstrādi un izmantošanu, ņemot vērā arī risku cilvēku veselībai.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām

Konvencijas (pieņemta 1992. gadā) un Kioto protokola (pieņemts 1997. gadā) mērķis ir samazināt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu, kuru dēļ notiek globālā sasilšana, emisijas.

Ņemot vērā Latvijas dalību ES un ANO, Latvijas klimata politikas mērķi ir saistīti ar ES klimata politikas mērķiem, kā arī ar starptautisko klimata politiku – Konvenciju, tās Kioto protokolu un Parīzes nolīgumu. ES ietvaros ir noteikts kopējs ES SEG emisiju samazināšanas mērķis, un tas ir sadalīts divās daļās – ETS iekļautās darbības un ETS neiekļautās darbības (ne-ETS). ES noteiktie kopīgie mērķi periodam no 2021.gada līdz 2030.gadam:

- ETS operatoriem kopīgi visā ES ir jāsamazina SEG emisiju apjoms par 43 % periodā (salīdzinot ar šo ETS operatoru SEG emisiju apjomu 2005. gadā).
- kopējais ES ne-ETS SEG emisiju apjoms ir jāsamazina par 30 % periodā (salīdzinot ar šo ne-ETS darbību SEG emisiju apjomu 2005. gadā).

Lai panāktu šo mērķa sasniegšanu, protokolā ir piedāvāti vairāki līdzekļi, kā, piemēram – valstu emisiju samazināšanas politikas stiprināšana vai īstenošana (enerģijas efektivitātes palielināšana, ilgtspējīgu lauksaimniecības veidu veicināšana, atjaunojamo enerģijas avotu attīstība utt.). Savukārt Parīzes nolīgumā noteikts, ka “*Pusēm vajadzētu rīkoties tā, lai pienācīgā kārtā saglabātu un pilnveidotu (..) siltumnīcefekta gāzu piesaistītājsistēmas un krātuves, tostarp mežus*”.

Konvencija par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos

Konvencija pieņemta 1979. gadā, un tās galvenais mērķis ir ierobežot, samazināt un novērst robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu. Pēc konvencijas stāšanās spēkā tika pieņemti 8 protokoli, kuru prasību ievērošanai jānodrošina gaisa piesārņojuma monitorings, emisiju aprēķini, piesārņojuma novēršanas pasākumi u.c. Latvija ir parakstījusi pusi no protokoliem, to skaitā protokolu “Par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem” (protokols attiecas uz 16 īpaši bīstamām vielām un vielu grupām – 11 pesticīdiem, diviem ķīmiskiem produktiem, kurus izmanto rūpniecībā un termisko procesu blakusproduktiem) un protokolu “Par paskābināšanas, eitrofikācijas un piezemes ozona līmeņa samazināšanu”.

Konvencija par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem

Konvencija ir pieņemta 2001. gadā un tā nosaka pasākumus, kas jāveic, lai kontrolētu noturīgo organisko piesārņotāju ražošanu, importu, eksportu, apglabāšanu un izmantošanu. Valdībām jāveicina labākās pieejamās tehnoloģijas un prakses, lai aizstātu esošos noturīgos organiskos piesārņotājus un nepieļautu jaunu izstrādi. Kontroles pasākumi attiecas uz 12 vielām – 8 pesticīdi, 2 vielas, ko izmanto rūpniecībā un 2 blakusprodukti, kas rodas sadedzināšanas un rūpniecības procesos.

ANO konvencija par cīņu pret pārtuksnešošanu / zemes degradāciju valstīs, kurās novērojami ievērojami sausuma periodi un/vai pārtuksnešošanās, jo īpaši Āfrikā

Konvencija tika pieņemta 1994. gadā Parīzē. Konvencija attiecībā uz Eiropas valstīm nozīmē cīņu pret auglīgas augsnes izniekošanu, nosakot tās izmantošanu citiem mērķiem, tādiem kā lauksaimniecība vai vides aizsardzība, kā arī novēršot augsnes auglības zudumu vai pat tās degradāciju. 2000. gadā tika pieņemts V konvencijas pielikums “Reģionālās īstenošanas pielikums Centrālajai un Austrumeiropai”, kurš attiecas arī uz Latviju un nosaka šim reģionam raksturīgās problēmas, kā ievērojama lauksaimnieciskās ražošanas samazināšanās, zemes auglības pazemināšanās, vēja un ūdens erozijas pastiprināšanās, kā arī dažāda veida augsnes

degradācija. Papildus pielikumā noteikts, ka dalībvalstīm jāizstrādā nacionālās rīcības programmas augsnes degradācijas samazināšanai.

ANO EEK konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (Orhūsas konvencija)

Orhūsas konvencija ir pieņemta 1998. gadā ar mērķi aizsargāt ikvienas personas tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai, tādēļ katrai valstij, kas parakstījusi konvenciju, saskaņā ar šīs konvencijas noteikumiem ir jāgarantē tiesības piekļūt informācijai, sabiedrības dalība lēmumu pieņemšanā un iespēja griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Latvijā šī prasība ir iekļauta Satversmē, kuras 115.pants nosaka, ka valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu. Sabiedrības līdzdalība vides jautājumos ir ietverta arī vairumā normatīvo aktu, tajā skaitā 02.12.2014. MK noteikumos Nr.737 „Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi”.

Eiropas ainavu konvencija

Eiropas ainavu konvencija (Latvijā pieņemta ar likumu „Par Eiropas ainavu konvenciju” 2007. gada 29. martā) definē ainavu šādi: „ainava” nozīmē teritoriju tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā.

Konvencijā ir norādīts, ka ainava ir Eiropas dabas un kultūras mantojuma pamatkomponents, iedzīvotāju dzīves kvalitātes svarīga sastāvdaļa un saimnieciskajai darbībai labvēlīgs resurss, kas var dot ieguldījumu darba vietu radīšanā. Tomēr ainavas kvalitāte pārsvarā ir subjektīva, un par objektīvu kaitējumu ainavai kā dabas un kultūras mantojumam var runāt tikai tādos gadījumos, ja kādai ainavai piešķirts aizsardzības statuss sakarā ar kādu tās konkrētu dabisku vai kultūrvēsturisku vērtību, kas ir reti sastopama vai, gluži otrādi, tipiska un konkrētajai kultūrai izšķiroši nozīmīga, un kuras izmaiņa noplicinātu ainavu daudzveidību vai kaitētu šai kultūrai.

HELCOM Baltijas jūras rīcības plāns

Vispārīgais HELCOM mērķis ir panākt, lai Baltijas jūru neskartu eitrofikācijas problēma. Paaugstinātas slāpekļa un fosfora slodzes, ko rada sauszemes avoti, kas atrodas dalībvalstu sateces baseinā un ārpus tā, ir galvenais Baltijas jūras eitrofikācijas cēlonis. Plāns nosaka, par cik Latvijai ir jāsamazina N un P daudzumi. Plānā noteikts, ka pilsētas teritorijā kanalizācijas sistēma un notekūdeņu attīrīšanas iekārtas jāuzskata par vienu vienību, risinot piesārņojuma slodzes jautājumu, jāpilnveido kanalizācijas sistēmas un jāvērs uzmanība uz to, ka komunālie notekūdeņi ir būtisks jūras vides piesārņojuma avots. *Atjaunotā Plāna apstiprināšana paredzēta 2021. gada oktobrī.*

3. STRATĒGISKĀ IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMA (SIVN) MĒRĶIS, PAMATPRINCIPI UN METODES

Saskaņā ar likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, plānošanas dokumentiem, kuru īstenošana var būtiski ietekmēt cilvēku veselību un vidi, veic stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu. Atbilstoši MK 23.03.2004. noteikumiem Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”:

“2. (...) stratēģiskais novērtējums ir nepieciešams šādu veidu plānošanas dokumentiem:

2.2. reģionāla vai vietēja līmeņa plānošanas dokumentiem (turpmāk – reģionālais plānošanas dokuments):

2.2.1. valstspilsētu teritorijas plānojumiem”.

Šā stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma mērķis ir iegūt informāciju par Stratēģijas 2034 un programmas 2029 īstenošanas sagaidāmajām ietekmēm uz vidi, lai varētu salīdzināt savā starpā alternatīvas un novērtēt, vai un kādus priekšnoteikumus nelabvēlīgām ietekmēm uz vidi rada katras alternatīvas (atbilstošās plānotās attīstības) īstenošana, vai šādu ietekmju intensitāte varētu būt nepieļaujama (normatīvajos aktos noteiktās robežvērtības pārsniedzīga), kura no alternatīvām ir ieteicamāka no vides viedokļa un kādi ir nepieciešamie pasākumi iespējamo nelabvēlīgo ietekmju uz vidi novēršanai vai mazināšanai.

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums sastāv no trim etapiem:

- 1) ietekmju identificēšana,
- 2) ietekmju kvalitatīvs novērtējums ar mērķi noteikt visbūtiskākās,
- 3) kvalitatīva un/vai kvantitatīva ietekmju analīze un alternatīvu salīdzinājums.

3.1. Vispārējā pieeja un metodes

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums (SIVN) ir process, kura mērķis ir uzlabot plānošanas dokumenta kvalitāti, vērtējot šā dokumenta īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi un laicīgi novēršot vai mazinot tā īstenošanas negatīvās ietekmes. SIVN process ir vērsts uz to, lai izvērtētu, kādas būtiskas tiešas vai netiešas pārmaiņas vidē var rasties politikas plānošanas dokumenta īstenošanas rezultātā un kā tās ietekmēs dabas kapitālu – resursus un pakalpojumus. SIVN ir veicams plānu un programmu sagatavošanas posmā, tā nepieciešamību un procesu nosaka starptautiskā un nacionālā likumdošana.

SIVN procedūras laikā tiek sagatavots Vides pārskats, kurā tiek iekļauta informācija par plānošanas dokumentu, tā mērķiem, saistību ar citiem plānošanas dokumentiem, tiek aprakstīta vides pārskata sagatavošanas procedūra un novērtējuma veikšanai lietoto galveno pamatprincipu un metožu apraksts. Vides pārskatā tiek analizēts vides stāvoklis teritorijās, kuras saistītas ar plānošanas dokumentu.

SIVN uzdevums ir novērtēt vides apstākļus un sniegt informāciju lēmumu pieņēmējiem, kā arī informēt plašāku sabiedrību par sagaidāmo ietekmi uz vidi plānošanas dokumenta ieviešanas gadījumā.

Vispārējo pieeju SIVN nosaka procedūru reglamentējošie normatīvie akti: likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un uz likuma pamata izdotie Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumi Nr.157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums" .

Ar šiem normatīvajiem aktiem Latvijā ir pārņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/42/EK „Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu”.

Plānošanas dokumenti novērtējuma procedūrā tiek vērtēti stratēģiskā līmenī, SIVN uzdevums nav sīki izvērtēt atsevišķu plānoto pasākumu plānotos nosacījumus konkrētu projektu īstenošanas specifiskajos apstākļos, kas pietiekamā detalizācijā nav definēti, un daudzas lietas saistībā ar ietekmi uz vidi tiek/tiks vērtētas, saskaņojot projektus jau projektēšanas un ieviešanas gaitā.

Šajā SIVN galvenokārt ir izmantotas sekojošas novērtēšanas metodes no Latvijas SIVN praktiskajām vadlīnijām (*Finnish Environment Institute, SIA „Estonian, Latvian & Lithuanian Environment”, 2007*).

Vides mērķu metode

Plānošanas dokumenta novērtējumu veic saistībā ar noteiktiem vides mērķiem. Vides mērķi var tikt izvēlēti no kāda apstiprināta (vispārīga) dokumenta, piemēram, ES vides rīcības plāna vai ilgtspējīgas attīstības nacionālās programmas.

Ietekmes novērtējuma metode

Parasti šo metodi izmanto uz projektiem orientētu plānu vai programmu novērtējumā. Šī metode tiek dēvēta arī par IVN pieeju, taču, atšķirībā no IVN, novērtējumā tiek salīdzināti vairāki projekti vai pat projektu veidi.

3.2. SIVN procedūras pamatprincipi

Integrācija – vides aspekti ir pilnībā jāintegrē plānošanas dokumentā, tādēļ, lai izvairītos no konceptuālām kļūdām, tie ir jāņem vērā plānošanas sākumstadijā, tādējādi SIVN palīdz veikt piedāvāto rīcības virzienu analīzi un identificēt tās rīcības, kurām no vides viedokļa nepieciešama papildus izpēte par to ietekmi.

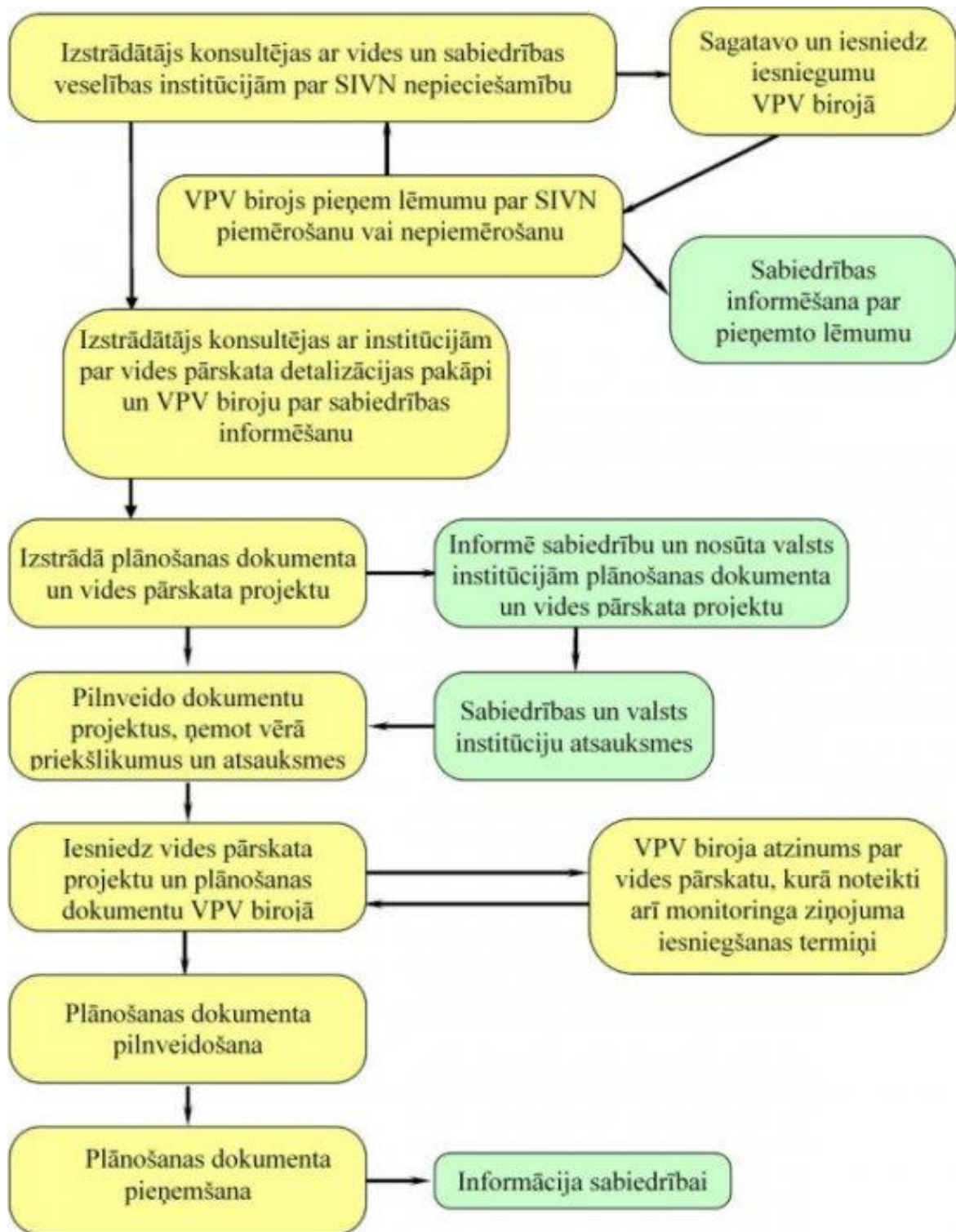
Piesardzības princips – pieņemot lēmumus, nepieciešams izmantot piesardzības principu, pat ja plānotās darbības tieša negatīva ietekme nav pierādīta, jo ekosistēmu nestspēju jeb ietilpību un sakarību starp slodzēm un dabas kapitālu nav iespējams precīzi noteikt.

Ilgspējības princips – ilgtspējīga attīstība cita starpā ir definēta arī kā viens no trim ES stratēģijas „Eiropa 2020” mērķiem. Principa ievērošana paredz tagadnes vajadzību papildīšanu, nodrošinot nākamajām paaudzēm kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, dabas un kultūras mantojuma attīstību un saglabāšanu.

Alternatīvu izvērtēšana – nepieciešams izvērtēt, kā plānošanas dokumentā paredzētās attīstības iespējamās alternatīvas ietekmēs vides resursus un to kvalitāti.

Pārskatāmība – SIVN ir atvērta un pārskatāma lēmumu pieņemšanas process, kas paredz interešu grupu un nevalstisko organizāciju iesaisti, balstās uz precīzi definētās metodoloģijas un lēmumu pieņemšanas mehānisma un sniedz pamatojumu novērtējumā iekļautajiem apgalvojumiem. SIVN pārskatāmību nodrošina arī Vides pārskata sabiedriskā apspriešana un tās rezultātu publiskošana.

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma process kontekstā ar plānošanas dokumenta izstrādi ir atainots 3. attēlā.

3. attēls. SIVN izstrādes shēma

Avots: www.vpvb.gov.lv

Vides pārskata sagatavošanā izdalāmi šādi būtiskāki etapi:

- *Plānošanas dokumentu sasaiste ar citiem plānošanas dokumentiem un atbilstība likumdošanas prasībām*

Īstenojot plānošanas dokumentus, ir svarīgi, lai tiktu ievērotas arī citos plānošanas dokumentos izvirzītās prioritātes un plānotie pasākumi, tādējādi nodrošinot nepieciešamo sinerģiju. Plānotajām aktivitātēm jāatbilst normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

- *Pašreizējās situācijas novērtējums un „nulles” scenārijs*

SIVN vajadzībām plānošanas dokumentu īstenošanas ietekmes tiek salīdzinātas ar sagaidāmajām ietekmēm, ja plānošanas dokumenti netiktu īstenoti.

SIVN process organizēts tā, lai identificētu plānošanas dokumenta īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi (ietver tiešo un netiešo, sekundāro, paredzētās darbības un citu darbību savstarpējo un kopējo ietekmi, īstermiņa, vidēji ilgu un ilglaicīgu ietekmi, kā arī pastāvīgo pozitīvo un negatīvo ietekmi), salīdzinot plānošanas dokumenta īstenošanas alternatīvas savā starpā un ar neīstenošanu (nulles alternatīvu).

- *Plānošanas dokumentu īstenošanas monitorings*

Plānošanas dokumenta ietekmju uz vidi monitoringu veic, lai konstatētu, kādas ir ar plānošanas dokumenta realizāciju saistītās vides ietekmes, t.sk. arī neparedzētās ietekmes un vai plānošanas dokumentā nav jāveic grozījumi. Šo plānošanas dokumentu gadījumā nepastāv speciālas monitoringa procedūras tieši paša plānošanas dokumentu īstenošanas ietekmju uzraudzībai kopumā, bet atsevišķas monitoringa procedūras paredzamas konkrētām darbībām, kuru veikšanas priekšnoteikumus nākotnē rada plānošanas dokumentu īstenošana.

- *Konsultācijas un sabiedrības iesaiste*

Konsultācijām ir svarīga loma SIVN. To realizācijas kārtību nosaka likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”. Šis process ietver kompetento institūciju un sabiedrības informēšanu, dodot iespēju komentēt novērtējumu dažādos SIVN posmos un saņemot šos komentārus, lai izmantotu tos novērtējuma uzlabošanā. Kad plānošanas dokuments ir pieņemts, sabiedrība un kompetentās institūcijas jāinformē arī par plānošanas dokumenta pieņemšanu.

3.3. Sabiedrības un institūciju iesaiste

1. Vides pārskata sagatavošana. Vides pārskatu ierosinātāju Jelgavas valstspilsētas pašvaldības un Jelgavas novada pašvaldības uzdevumā ir sagatavojusi izstrādātāja – SIA „Enviroprojekts”.

2. Sabiedrības un ieinteresēto institūciju informēšana par iespējām iepazīties ar izstrādāto vides pārskatu un plānošanas dokumenta projektu.

3. Pēc sabiedrības un ieinteresēto institūciju komentāru un ierosinājumu saņemšanas, izstrādātājs pilnveido vides pārskatu.

4. Izstrādātāja iesniedz Vides pārraudzības valsts birojam pilnveidoto vides pārskatu ar saņemtajiem komentāriem un atskaiti par to rezultātā ieviestajiem pilnveidojumiem.

5. Birojs sniedz savu atzinumu par vides pārskatu. Ja vides pārskats neatbilst likumdošanas prasībām, vai arī plānošanas dokumenta īstenošana būtiski var ietekmēt cilvēku veselību vai vidi vai nav ievērota SIVN procedūra, birojs nosūta vides pārskatu izstrādātājam pārstrādāšanai.

6. Izstrādātāja informē sabiedrību par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

Pirms stratēģiskā ietekmes novērtējuma (SIVN) notika konsultācijas ar kompetentajām institūcijām par SIVN nepieciešamību un tajā vērtējamajām ietekmēm.

Dabas aizsardzības pārvalde savā 20.04.2021. vēstulē Nr.4.8/2236/2021-N ir norādījusi, ka Jelgavas valstspilsētā un novadā pilnībā vai daļēji atrodas šādas īpaši aizsargājamas (tostarp *Natura 2000*) dabas teritorijas un objekti: 6 dabas liegumi, 3 dabas parki, daļa Ķemeru Nacionālā parka, 277² valsts nozīmes dižkoki, 3 aizsargājamās alejas, 1 ģeoloģiskais un ģeomorfoloģiskais dabas piemineklis un 48 mikroliegumi. DAP neizvirza papildus nosacījumus Vides pārskata sagatavošanai, kā tie, kas jau iekļauti Ministru kabineta 2004.gada 23.marta noteikumos Nr.157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums".

VVD Zemgales reģionālā vides pārvalde savā 25.03.2021. vēstulē Nr.2.3/710/ZE/2021 izvirza šādus nosacījumus attīstības dokumentu izstrādei:

- 1) izstrādāt saskaņā ar Teritorijas attīstības plānošanas likuma un Noteikumu Nr. 628 prasībām;
- 2) plānojot jaunas saimnieciskas darbības, izvērtēt iespēju prioritāri izmantot bijušās rūpnieciskās un degradētās teritorijas, tās sakopjot un atjaunojot;
- 3) plānojot jaunas apbūves teritorijas, jaunu apbūvi jau antropogēni ietekmētās teritorijās, esošo apbūves teritoriju attīstību, ņemt vērā MK 22.01.2002. noteikumu Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” 42. un 43. punktu prasības, īpašu uzmanību pievēršot decentralizētās kanalizācijas sistēmas apsaimniekošanai, lai izslēgtu vides difūzā piesārņojuma risku blīvi apdzīvotajos privātmāju rajonos. Plānošanas dokumentos paredzēt pasākumus patērētāju pieslēgšanai pilsētu un ciematu centralizētiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem. Papildus izvērtēt nepieciešamību veikt nolietoto notekūdeņu attīrīšanas iekārtu pārbūvi un pasākumus to darbības uzlabošanai, lai nodrošinātu normatīviem atbilstošu notekūdeņu attīrīšanu pirms to izplūdes vidē, kā arī nodrošinot normatīviem aktiem atbilstošu notekūdeņu attīrīšanas procesā radušos dūņu apsaimniekošanu. Paredzēt pasākumus centralizētās lietus notekūdeņu kanalizācijas sistēmas paplašināšanai, pilnveidošanai un modernizācijai pilsētu un ciematu teritorijās;
- 4) izvērtēt iespējamās pazemes ūdeņu piesārņojuma draudus, paredzot pasākumus tehniski novecojušo ūdensapgādes sistēmu atjaunošanai, neapsaimniekoto urbumu konservācijai un likvidācijai saskaņā ar MK 06.09.2011. noteikumu Nr. 696 „Zemes dziļņu izmantošanas licenču un bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļauju izsniegšanas kārtība” prasībām;
- 5) nepieciešamības gadījumā paredzēt pasākumus teritoriju aizsardzībai pret trokšņiem un gaisa piesārņojumu, lai netiktu pārsniegti MK 03.11.2009. noteikumos Nr. 1290 „Noteikumi par gaisa kvalitāti” noteiktie gaisa kvalitātes normatīvi un MK 07.01.2014.

² Kopš tā laika reģistrēto dižkoku skaits ir palielinājies līdz 295, skat. atsauci uz Dabas aizsardzības pārvaldes 01.09.2023. vēstuli Nr. 4.8/5417/2023-N 4.1.8. nodaļā.

- noteikumos Nr. 16 „Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” 2. pielikumā noteiktas robežvērtības;
- 6) izvērtēt nepieciešamību un paredzēt pasākumus dalīto atkritumu savākšanas laukumu un punktu izveidošanai vai esošo atkritumu savākšanas laukumu un punktu uzlabošanai atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma prasībām;
 - 7) paredzēt pasākumus jaunu siltumapgādes un/vai emisijas avotu ierīkošanas ierobežojumiem sabiedriskās un dzīvojamās apbūves teritorijās, kurās pastāv iespēja pieslēgties centralizētajiem siltumapgādes tīkliem. Paredzēt pasākumus aprobežojumiem gaisu piesārņojošo vielu emisijas avotu skaita palielināšanai teritorijās, kurās pastāv gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumu varbūtība;
 - 8) iekļaut informāciju par Jelgavas valstspilsētas un jaunveidojamā Jelgava novada teritorijā esošajām dabas vērtībām. Paredzēt pasākumus nozīmīgo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un vērtību saglabāšanai un aizsardzībai, noteikt saimnieciskās darbības aprobežojumus dižkoku, īpaši aizsargājamo sugu un biotopu izplatības teritorijās un to dzīvotņu saglabāšanai nozīmīgajās teritorijās. Izstrādājot Attīstības programmu, ņemt vērā likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” un uz tā pamata izdoto tiesību aktu, t.sk. īpaši aizsargājamo dabas teritoriju individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu un dabas aizsardzības plānu prasības, kā arī attālumus līdz Eiropas nozīmes aizsargājamajām dabas teritorijām NATURA 2000.

Stratēģijai 2034 un Programmai 2029 būtu jāveic ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums, jo šīs teritorijas attīstības plānošanas dokumentu īstenošanai var būt būtiska ietekme uz vidi un cilvēku veselību. Jāņem vērā arī tas, ka plānojot teritoriju attīstību, var pastāvēt virkne vides risku, kuru ietekmes var mainīt ar attīstības plānošanas dokumentu pasākumu īstenošanu, kā arī tajā atrodas vairākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, t.sk. Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (NATURA 2000).

Veselības inspekcija savā 12.04.2021. vēstulē Nr. 4.6.4.-1./ 123/Z/ rekomendē Stratēģiju 2034 un Programmu 2029 izstrādāt saistībā ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, Jelgavas pilsētas, Jelgavas un Ozolnieku novadu pārvaldību spēkā esošajiem plānošanas dokumentiem un Zemgales Plānošanas reģiona Attīstības programmu 2021.-2027. gadam. Plānošanas dokumentus veidot kā pamatu ilgtspējīgai, efektīvai un racionālai Jelgavas pilsētas un Jelgavas novada teritorijas un tās resursu izmantošanai, izvērtēt teritorijas attīstībai esošo potenciālu un noteikt tā izmantošanai nepieciešamās prasības un ierobežojumus, radīt priekšnoteikumus vides kvalitātes nodrošināšanai, radīt labvēlīgus apstākļus uzņēmējdarbības attīstībai un investīciju piesaistei, rūpniecisko un vides risku novēršanai, veicināt pakalpojumu pieejamību un optimālu transporta sistēmas funkcionēšanu, saglabāt dabas un kultūras mantojumu, ainavas un bioloģisko daudzveidību, kā arī paaugstināt kultūrainavas un apdzīvoto vietu kvalitāti.

Inspekcija sniedz viedokli par nepieciešamajiem jautājumiem, attiecībā uz kuriem situācija ir jāanalizē un kas ir jāparedz Attīstības programmā:

1. Dzeramā ūdens kvalitāte – situācijas analīze un nepieciešamie uzlabojumi centralizētajās ūdensapgādes sistēmās, tiem nepieciešamais finansējums un tā avoti. Būtu nepieciešams analizēt situāciju arī ar decentralizēti piegādātā dzeramā ūdens kvalitāti (akas, individuālie urbumi). Jāanalizē arī situācija ar notekūdeņu attīrīšanu un nepieciešamie uzlabojumi šajā jomā.

2. Rekreācijas ūdeņu kvalitāte, respektīvi, peldvietu ūdens kvalitāte – situācija gan oficiālajās peldvietās, gan neoficiālajās peldvietās, kurās pašvaldības finansē vairāk vai mazāk regulāru ūdens kvalitātes monitoringu, peldvietu tālākā attīstība - papildu oficiālo peldvietu izveide, monitorēto neoficiālo peldvietu skaita palielināšanas nepieciešamība, lai iedzīvotājus nodrošinātu ar viegli pieejamiem un labas kvalitātes rekreācijas ūdeņiem. Tajā skaitā jāanalizē

peldvietu attīstība „Zilā karoga” sertifikāta iegūšanas kontekstā un jāapsver, kādai jābūt „Zilā karoga” peldvietu tālākai attīstībai.

Apkopota pamatinformācija (īkgadējie pārskati par dzeramo ūdeni un peldūdeņiem) par šiem jautājumiem, kā arī pēc pašvaldību iniciatīvas monitorēto neoficiālo peldvietu saraksts pieejams Veselības inspekcijas tīmekļvietnē. Par nepieciešamo datu iegūvi var konsultēties ar inspekcijas Vides veselības nodaļu (vide@vi.gov.lv)

3. Attīstot ražošanas uzņēmumus, jāparedz to iespējamās ietekmes uz vidi un cilvēku veselību izvērtēšana, akcentējot šādu veselību ietekmējošo faktoru paredzamo intensitāti: a) emisijas gaisā un tā iespējamais piesārņojuma lielums; b) iespējamais smaku piesārņojums; c) radītais trokšņa piesārņojums.

4. Attīstot transporta infrastruktūru, jāparedz iespējamās izmaiņas gaisa piesārņojumā un radītā trokšņa līmenī. Transporta pārvada (tilta) pār Lielupi un Driksas upi Jelgavas pilsētā izbūve atrisinās vairākas Jelgavas pilsētas satiksmes organizācijas problēmas un radīs priekšnosacījumus uzņēmējdarbības tālākai attīstībai, tai skaitā, tranzīta plūsmas novirzīšana no pilsētas centra uz mazāk apdzīvotiem rajoniem, tādējādi samazinot sastrēgumus, trokšņu līmeņa pārsniegumus pilsētas centrā un radot priekšnoteikumu ceļu satiksmes negadījumu samazināšanai. Ja tilts netiek izbūvēts, apbūves teritorijās, kas atrodas pilsētas centrālajā daļā (jau esošajā situācijā konstatētas kā problēmzonas), trokšņa pārsniegumu platības un tām pakļauto iedzīvotāju skaits mājokļos nozīmīgi palielināsies visos diennakts periodos.

5. Attīstot vēja parkus, jāparedz iespējamā ietekme uz iedzīvotāju veselību – trokšņa piesārņojums un mirgošanas efekta ietekme.

6. Attīstot urbānās teritorijas, jāparedz iedzīvotājiem viegli pieejamas un pietiekamā skaitā „zaļās zonas” (parki utml.) un t.s. „zilās zonas” – pieeja ūdeņiem. Izmantot esošos meža resursus aktīvai atpūtai un sporta nodarbībām. Veikt aktīvās un klusās atpūtas zonu attīstīšanu ne tikai pilsētas centrā, bet, piemēram, RAF dzīvojamā masīva mežā – iemīļotā jelgavnieku atpūtas pastaigu vietā atjaunot gājēju, riteņbraucēju un slēpotāju celiņus, uzstādīt apgaismojumu, dažāda veida āra vingrošanas rīkus un bērnu rotaļu laukumu aprīkojumu, kā arī veidot ainavas labiekārtojumu.

7. Jāanalizē stāvoklis un jāparedz, kā būtu jāoptimizē (pēc iespējas jānovērš) iedzīvotāju sociālā nevienlīdzība attiecībā uz kvalitatīvas dzīves vides pieejamību.

8. Jāveicina cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iekļaušanos sabiedrībā, plānojamā pasākumus, lai nodrošinātu vides pieejamību publiskajās būvēs, telpās un publiskajā ārtelpā.

9. Jāplāno pasākumi, lai nodrošinātu atkritumu apsaimniekošanu atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma un saistošo noteikumu prasībām, lai palielinātu pārstrādei nodoto atkritumu apjomu un samazinātu poligonos uzglabāto atkritumu apjomu.

Lai novērtētu plānošanas dokumentu īstenošanas ietekmējošo faktoru iespējamo ietekmi uz cilvēku veselību, kas radīs gaisa un ūdens piesārņojumu, smaku un trokšņa piesārņojumu, kā arī radīs būtiskas izmaiņas vizuāli uztveramajā ainavā iedzīvotāju dzīves vietu tuvumā un izstrādātu nosacījumus nelabvēlīgas ietekmes novēršanai, Inspekcija iesaka veikt ietekmes uz vidi stratēģisko novērtējumu.

Vides pārraudzības valsts birojs ir pieņēmis, tostarp šo institūciju viedokļu rezultātā, 21.06.2021. Lēmumu Nr.4-02/57 “Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu”, un šā lēmuma izpildes procesā ir izstrādāts šis SIVN vides pārskata projekts.

Atbilstoši MK noteikumu Nr. 157 (23.03.2004) prasībām plānošanas dokumenti un to SIVN vides pārskata projekts tika nodoti sabiedrībai iepazīšanai un viedokļu paušanai 2023. gadā no 12. jūnija līdz 17. jūlijam. Kopīgā plānošanas dokumentu projektu publiskās un

to Vides pārskata projekta sabiedriskās apspriešanas sapulce notika saskaņā ar “Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā” noteikto: attālināti tiešsaistes videokonferencē 2023. gada 5. jūlijā plkst.18.00.

Publiskās/sabiedriskās apspriešanas rezultātā tika apkopoti 53 priekšlikumi par visiem apspriežamajiem dokumentiem, no kuriem deviņi tie, kuri attiecās uz Vides pārskatu, ar atbilstošajiem rezultātiem ir atspoguļoti 3. tabulā. Pilns priekšlikumu saraksts ir pievienots Stratēģijas 2034 un Programma 2029 materiāliem, kas pieejami Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldību tīmekļa vietnēs <https://geolatvija.lv/geo/tapis>

3. tabula. Sabiedriskajā apspriešanā saņemtie priekšlikumi par Vides pārskatu

Nr. p. k.	Priekšlikuma vai iebilduma būtība	Priekšlikuma rezultāts	Iesnie-dzējs
1	Vides pārskata 6.3. nodaļā viens no plānotajiem pasākumiem ar potenciāliem augtas risku dabasvidei ir minēts – plūdu riska un krasta erozijas riska samazināšanas pasākumi Jelgavas novadā. Lai veiktu plūdu riska teritoriju samazināšanu vai ierobežošanu, paredzētai darbībai jāatbilst Aizsargjoslu likuma 37.pantā norādītajiem izņēmuma gadījumiem.	6.3. nodaļa papildināta ar prasīto paskaidrojumu.	VVD
2	Vides pārskata 4.1.9. nodaļā (..) ir sagatavotas divas kartes dabas vērtību struktūra Jelgavas valstspilsētai un Jelgavas novadam. Pārvalde salīdzinot norādītās applūstošās teritorijas iepriekš minētajās kartēs ar LVĢMC izstrādātām Latvijas plūdu riska un plūdu draudu kartēm konstatē, ka Vides pārskatā iekļautās kartes satur mazāku teritoriju applūstamību, lūgums paskaidrot, no kādiem datiem ir veikta teritoriju attēlošana Vides pārskatā.	Normatīvais regulējums nenosaka, ka LVĢMC hidroloģiskie dati ir prioritārāki par pašvaldības teritorijas plānojumu. līdz ar to Vides pārskatā 2. un 3. kartē ir attēlotas spēkā esošajos teritorijas plāojumos noteiktās applūstošās teritorijas.	VVD
3	Vides pārskatā, nodaļā 4.1.9. “Dabas teritorijas” būtu nepieciešams aktualizēt informāciju par dižkoku skaitu (skat. iepriekš) vai arī norādīt, kad ir iegūti dokumentā izmantotie dati. Tāpat noteikti būtu pievienojama atruna, ka dižkoku skaits varētu būt lielāks par šobrīd reģistrēto (skat. iepriekš)	Veikti precizējumi Vides pārskata 4.1.8. sadaļā "Dabas teritorijas"	DAP
4	Vides pārskatā, nodaļā 4.1.9. attiecībā uz Jelgavas pilsētu būtu būtiski norādīt ne tikai kopējo aizsargājamo biotopu platību, bet arī to aizsargājamo biotopu platību, kas atrodas ārpus ĪADT un atsevišķi izvērtēt plānojuma ietekmi uz tām. Tādu paši informāciju vajadzētu norādīt par Jelgavas novadu	Veikti precizējumi Vides pārskata 4.1.8. sadaļā "Dabas teritorijas"	DAP

Nr. p. k.	Priekšlikuma vai iebilduma būtība	Priekšlikuma rezultāts	Iesnie- dzējs
5	Vides pārskata 4.1.9. nodaļu nepieciešams papildināt ar informāciju par īpaši aizsargājamiem kokiem un mikroliegumiem Jelgavas novadā. Aizsargājamai alejai “Elejas ozolu aleja” ir mainīts nosaukums uz “Elejas alejas”. Novadā atrodas arī dabas piemineklis: dendroloģiskais stādījums “Elejas muižas parks”.	Veikti precizējumi Vides pārskata 4.1.8. sadaļā "Dabas teritorijas"	DAP
6	Vides pārskata 4.1.9. nodaļā norādītais Natura 2000 teritoriju skaits ir neprecīzs. Dabas teritorijas ir aprakstītas nevis visā Jelgavas novadā kopā, bet gan atsevišķi pa bijušajām administratīvajām vienībām.	Veikti precizējumi Vides pārskata 4.1.8. sadaļā "Dabas teritorijas"	DAP
7	Vides pārskata 4.1.9. nodaļu būtu nepieciešams papildināt ar informāciju, ka tikai divām no desmit Natura 2000 teritorijām, kas atrodas plānojuma teritorijā, ir spēkā esoši dabas aizsardzības plāni: dabas liegumam “Babītes ezers” un dabas parkam “Tērvete”.	Veikti precizējumi Vides pārskata 4.1.8. sadaļā "Dabas teritorijas"	DAP
8	Vides pārskatā kā pasākumi ar augstu risku dabas videi ir norādīti pasākumi plūdu riska mazināšanai un meliorācijas sistēmu pārbūve. Nav pietieami detāli izvērtēta citu plānoto rīcību, tādu kā apbūves paplašināšana, derīgo izrakteņu ieguve un vēja un saules parku būvniecība, potenciālā ietekme uz bioloģisko daudzveidību, īpaši uz aizsargājamiem biotopiem un sugām, kas atrodas ārpus ĪADT.	Veikti precizējumi Vides pārskata 6.3.sadaļā "Pasākumi ar augstu risku dabasvidei"	DAP
9	Vai gaisa kvalitātes rādītāji Jelgavā ir vērtējami kā neapmierinoši, ka būtu nepieciešams palielināt tēriņus? Vai arī VVD veiktā gaisa kvalitātes uzraudzība vērtējama kā nepietiekama?	Gaisa kvalitātes rādītāji nav vērtējami kā neapmierinoši. Gaisa kvalitātes uzraudzību veic LVĢMC, drīzumā Jelgavā būs monitoringa stacija.	Fiziska persona

4. ESOŠĀS SITUĀCIJAS ANALĪZE

4.1 Esošā vides stāvokļa apskats

4.1.1. Klimats

Klimatiskos apstākļus Jelgavā var raksturot kā mēreni kontinentālus, jo klimatu ietekmē Lielupes baseins un Rīgas jūras līča tuvums. Vidējā temperatūra ir +7°C, maksimālā fiksētā gaisa temperatūra ir +35°C, bet minimālā -35°C. Absolūtais gaisa mitrums mazāks par 30% ir vienu dienu gadā. Absolūtā gaisa mitruma maksimums ir novērojams jūnijā, bet minimums – februārī. Gadā ir 150-155 apmākušās dienas un 170-180 dienas ar atmosfēras nokrišņiem. Vidējais nokrišņu daudzums ir ~200 mm gadā. Valdošie vēji pūš no dienvidrietumiem, rietumiem. Vidējais vēja ātrums ir 6-7 m/s, bet 30-40 dienas gadā novērojams stiprs un brāzmais vējš – vairāk par 14 m/s. Pastāvīga sniega sega parādās vidēji ap 25. decembri, bet izkūst ap 20. martu. Sniega segas biezums – 15-20 cm. Pirmās salnas novērotas aptuveni 5. oktobrī, bet visvēlākās – 13. jūnijā.

Ziemā un vasarā vidējā gaisa temperatūra pilsētā, it sevišķi tās cieši apbūvētajā daļā, ir par 2–4°C augstāka nekā apkārtnē.

4.1.2. Ģeoloģiskā uzbūve un reljefs, augsnes un mūsdienu ģeoloģiskie procesi

Izcelsmes ziņā Zemgales līdzenumam ir limnoglaciāls raksturs, jo tas veidojies uz ledāja kušanas ūdeņu lokālo baseinu nogulumiem. Pamatiežus veido augšdevona dolomīts un smilšakmens. Zem aluviālajiem nogulumiem sastopami Litorinas jūras un Baltijas ledus ezera nogulumu, kas sastāv no grants un oļiem. Pilsētas dienvidu daļā māla nogulumu slānis ir biežāks, bet ziemeļu daļā mazāks ar lielāku aleirītu un grants piejaukumu. Pilsētā ir ļoti auglīga aluviālā augsne. Apbūves daļā sastopama uzbērtā, tehnogēnā augsne. Augstā gruntsūdens līmeņa dēļ augsnes horizontos novērojami glejošanās procesi.

Tā kā Jelgava un novads atrodas Lielupes baseinā, pavasaros, upēm pārplūstot, regulāri veidojas plašas palienas uz aluviālās augsnes, kur nogulumu biezums svārstās no dažiem centimetriem līdz vairākiem metriem. Reljefa pazeminājumos sliktā virsūdeņu notece veicinājusi purvainu velēnu gleju un glejotu, podzolētu gleja un glejotu augšņu izveidošanos. Pilsētā augsnes īpašības strauji mainās, jo augsne aizņem nelielu laukumu.

Jelgavas centrālās daļas parkos un skvēros, kā arī dzīvojamajos masīvos lielākā daļa augsnes veidojusies uz uzbērtā materiāla, kas radies, cilvēkiem pārveidojot reljefu un uzvedot kūdras un augsnes maisījumu. Līdz ar to šajās teritorijās izveidojies ļoti sarežģīts augsnes komplekss.

4.1.3. Virszemes ūdeņi

Jelgavā ir 272 ha atklātas ūdens platības jeb 4.5% no pilsētas teritorijas aizņem ūdensteces un ūdenstilpnes. Lielākā ūdenstece ir Lielupe. Pilsētai cauri tek arī vairākas mazākas upes – Platone, Svēte, Driksa, bet pa pilsētas robežu – Iecava un Vircava, kuras dažādo pilsētas ainavu. Jelgavas teritorijā atrodas arī vairākas mākslīgi radītas ūdenstilpes – izstrādātas minerālmateriālu atradnes un dīķi.

Lielupe

Jelgavai un novadam cauri tek lielākā Zemgales upe – Lielupe, kas ir arī otra lielākā Latvijas upe. Tā veidojas leļpus Bauskas, satekot Mēmelei un Mūsai. Jau satecē tā ir 90 m plata ar ūdeņiem bagāta upe. Lielupes kopgarums ir 119 km (kopā ar Mēmeli – 310 km). Lielupes gada notece ir 3.6 km³.

Kopā ar Mūsu un Mēmeli Lielupes upes baseins ir 170 600 km², no kura Latvijā atrodas 50%. Meži un purvi aizņem nelielu baseina īpatsvaru (attiecīgu 22 un 3%), lielāko daļu aizņem kultūrainavas. Desmit Lielupes pietekas ir garākas par 10 km, lielākās ir Lielupes satekupes – Mēmele (191 km) un Mūsa (164 km), kā arī Iecava ar Veciecavu (155 km) un Svēte (116 km).

Lielupes dziļums leļtecē ir no 5 līdz 15 m. Tas paver iespēju upes kuģiem sasniegt Jelgavu. Pēdējos gados upes izmantošanu kuģniecībā, jahtu tūrismā un sportā traucē smilts saneši, kas uzkrājās Lielupes grīvā.

Lielupei raksturīgs ļoti neliels kritums, kas ir tikai 11 m jeb 0.09 m/km. Puse no kopējā krituma ir pirmajos piecos kilometros (1.1 m/km), 70 km garā posmā leļpus Jelgavas kritums ir tikai 0.2 m, tādēļ pavasara plūdus upei pieguļošās zemes applūst, bet vasarā straume Lielupē praktiski nav manāma. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes no applūšanas daļēji aizsargā dambji. Lielupē novērojama vējuzplūdu ietekme līdz pat 90 km no jūras.

Lielākie caurplūdumi Lielupē novēroti martā un aprīlī (66,2 m³/s Mežotnē), kā arī novembrī un decembrī (84,5 m³/s). Minimālā caurplūduma vērtība – 5,42 m³/s konstatēta augustā.

Lauksaimniecības zemju mēslošanas rezultātā Lielupes ūdeņos nonāk daudz slāpekļa un fosfora. Piesārņojošās vielas samazina ūdens kvalitāti, kas atsevišķos gadījumos var izraisīt pat zivju un citu dzīvo organismu bojā eju.

Bentosa fauna raksturo upi kā vāji piesārņotu (β- mezosaprobu); mazākā vidējā saprobitātes indeksa vērtība konstatēta augšpus Jelgavas – 1,8, lielākā leļpus Jelgavas un leļpus Kalnciema – 2,2.

Leļpus Bauskas sugu sastāvs upē ir daudzveidīgs. Tajā ir sastopamas arī straujām, akmeņainām upēm raksturīgās sugas. Augšpus Jelgavas bentosa cenoze ir samērā nabadzīga, dominējošās ir dažādas gliemju *Mollusca* sugas, rudenī arī trīsuļodu kāpuri. Leļpus Jelgavas faunas sastāvā pieaug β- mezosaprobo organismu skaits, kas liecina par antropogēnā piesārņojuma ietekmi šajā upes posmā.

Lielupes fitoplanktonu raksturo sezonāla dinamika. Veiktie fitoplanktona pētījumu rezultāti Lielupē pie Gātes caurtekas un pie Majoriem liecina par eitrofikācijas tendencēm.

Lielupes vidustecē novērojama Jelgavas negatīva ietekme, par ko liecina iegrimušās raglapes (*Ceratophyllum demersum*) dominēšana vidustecē un leļtecē leļpus Jelgavai. Virsūdens augu joslā šajā posmā dominē niedre (*Phragmites australis*) un vilkvāļītes (*Typha spp.*), peldošo augu joslā – dzeltenā lēpe (*Nuphar lutea*). Kopumā augšpus Jelgavas Lielupe vērtējama kā vāji piesārņota, bet leļpus Jelgavas līdz grīvai – kā vidēji piesārņota.

Iecava

Iecava ir Lielupes labā krasta pieteka, kas sākas Aizkraukles rajona Daudzeses pagastā. Vienpadsmit no Iecavas pietekām ir garākas par 10 km. Lielāko daļu upes vidus un augšteces ūdeņu Lielupē tiek ievadīti pa Velna grāvi, kas atrodas 19 km augšpus vecās ietekas.

Iecavas baseins ir 1166 km² (tajā ir ievērojams mežu īpatsvars), kritums ir 66 m (0.49 m/km). Gada notece ir 0.26 km³, tās lielāko daļu veido sniega kušanas ūdeņi, tādēļ Iecavai

raksturīgi lieli pavasara plūdi un zems vasaras ūdens līmenis. Lejteces posmu pēc Velna grāvja sauc par Veciecavu, tās baseins ir 1006 km², kritums ir 3.2 m (0.17 m/km).

Iecavai ir raksturīga vidēji bagāta upes bentosa fauna, tā ir vāji piesārņota. Upes saprobitātes indekss grīvā ir 2.1.

Upes aizaugums lejpus Iecavas ir samērā liels (50%), ko veicina upes akmeņainā gultne. Upes grīvā aizaugums ir mazs (10%), konstatēti *Lemna minor*, *Nuphar lutea*, *Sagittaria sagittifolia*, *Typha latifolia*, *Eleocharis acicularis*, *Hydrocharis morsus-ranae*, kas kopumā liecina par vāju piesārņojumu.

Platone

Platone ir 69 km gara (Latvijas teritorijā 42 km) Lielupes kreisā krasta pieteka. Tās sateces baseina platība ir 445 km², vidējā gada notece 0.07 km³ un vidējais kritums 1.1 m/km. Vairākos posmos upe ir regulēta, tajā ierīkotas sešas ūdenskrātuves (trīs Lietuvā un trīs Latvijā).

Platonē bentosa cenoze vidēji bagāta un upe vāji piesārņota (β-mezosaproba). Saprobitātes indekss vidēji ir 2.0. Sugu sastāvs un mazā daudzveidība liecina par piesārņojumu ar organiskajām vielām, kas radies lauksaimniecības un urbanizēto teritoriju piesārņojuma rezultātā.

Upes aizaugums sasniedz 50%, to veido pārsvarā virsūdens augi – dižā ūdenszāle (*Glyceria maxima*), mazāk – *Acorus calamus*, *Phragmites australis*, *Typha latifolia*, *Sagittaria sagittifolia*. Upe grīvā vērtējama kā piesārņota.

Svēte

Svēte ir ceturrtā garākā Lielupes pieteka. Tā sākas Lietuvas ziemeļu daļā, Latvijā tās garums ir 75 km (61% kopgaruma). Baseina platība ir 2380 km² (Latvijā 873 km²). Vidustecē Svēte tek pa samērā dziļu ieleju, lejtecē ir polderi un ūdenskrātuves, upes palienā arī māla atradnes. Svētes gada notece ir 0.4 km³, kritums ir 97 m (0.8 m/km).

Bentosa cenoze raksturo upi kā vāji piesārņotu (β-mezosaprobu). Saprobitātes indekss pie Latvijas – Lietuvas robežas vidēji ir 2.0, upes grīvā – 1.9.

Upes aizaugums ir liels (80%), tajā dominē dižā ūdenszāle (*Glyceria maxima*), ievērojamā skaitā arī dzeltenā lēpe (*Nuphar lutea*) un spožā glīvene (*Potamogeton lucens*). Makrofitu cenoze kopumā liecina par vāju piesārņojumu.

4.1.4. Virszemes ūdeņu kvalitāte

2019. gadā izstrādāts tematiskais plānojums "Publisko ūdeņu teritoriju izmantošana Jelgavas pilsētas administratīvajās robežās". Tematiskā plānojuma mērķis bija izvērtēt publisko ūdeņu Jelgavas valstspilsētas teritorijā un tiem piegulošās teritoriju faktisko izmantošanu, pieejamību un kuģošanas iespējas, kā arī izstrādāt risinājumus turpmākajām ūdens teritoriju un piegulošo krastmalu izmantošanas iespējām.

Lai uzlabotu pilsētas ūdensobjektu stāvokli, jāņem vērā izstrādāto Lielupes upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu un tajā noteiktos pasākumus, kā arī Tematiskajā plānojumā iekļautos priekšlikumus publisko ūdeņu plānošanas un izmantošanas uzlabošanai.

Jelgavas valstspilsētā atrodas divas oficiālās peldvietas – Lielupes labā krasta peldvieta (Jelgavas peldvieta) un Lielupes kreisā krasta peldvieta “Pasta salas peldvieta”, bet kopumā Lielupes krastos Jelgavas valstspilsētas teritorijā, bez oficiālajām pludmalēm ir identificētas arī vairākas iedibinātas peldvietas.

Oficiālajās peldvietās tiek veikti labiekārtošanas un uzturēšanas darbi – pirms peldsezonas sākuma pavasarī ar ūdenslīdēju palīdzību tiek veikta upes gultnes tīrīšana (Lielupes upes gultne Krasta ielā un Pasta salā, 7500 m²), peldvietu aprīkojuma uzturēšana un izvietošana, uzstādītas glābēju stacijas un ūdenī izvietotas bojas, notiek ūdenszāļu plaušana u.c.

Jelgavas valstspilsētā tiek uzturētas arī dažas iedzīvotāju iecienītas atpūtas vietas pie ūdens: Zvaigžņu dīķis, Gulbju dīķis un Kārniņu dīķis.

Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānā 2022.–2027. gadam iekļautas upes vai to ūdensapgādes baseini, kas atrodas arī Jelgavas valstspilsētā: Lielupe (L143), Svēte (L108SP, L123), Iecava (L127), Platone (144SP) un Vircava (L147). Upju kvalitāte pēc attiecīgajiem parametriem paraugu un datu ievākšanas stacijās kā vidēja novērtēta – Lielupei, 1 km augšpus Jelgavai, Svētei augšpus Svētes, Iecavas grīvā un Platones grīvā. Slikta kvalitāte novērtēta – Lielupei, 2,5 km lejpus Jelgavai, Svētes grīvā un Vircavas grīvā. Upju ūdens kvalitāti ietekmē gan punktveida, gan izkliedētais piesārņojums, veiktie hidromorfoloģiskie pārveidojumi, kā arī plūdu risks. Jelgavas valstspilsētā tiek īstenoti pasākumi, lai uzlabotu virszemes ūdeņu kvalitāti. Jelgavas novadā ūdens kvalitāti ietekmē Lielupe un tās pietekas Iecava, Misa, Sidrabe, Auce, Bērze un daudz mazākas upītes, kuras nes savu piesārņojumu no lauksaimniecības un lapu koku mežu platībām. Ūdens kvalitāte ir ļoti svarīgs faktors, jo tas ir dzīvības pamatnosacījums.

Lielupe ir lielākā Zemgales upe, caurteces ziņā otra lielākā Latvijas upe (aiz Daugavas). Upes dziļums augštecē ir apmēram 1 m, lejpus Jelgavas – 8-12 m, lejtecē – 15-20 m. Lielupe ir tikai 119 km gara, toties tai ir 250 pieteku. Krasti gandrīz visur aizauguši. Lielupei ir ļoti mazs kritums: 10,8 m (0,1 m/km), it sevišķi lejtecē, kur tā kļūst daudz platāka un dziļāka. Vidējais caurplūdums grīvā ir 106 m³/s (maksimālais 1380 m³/s, minimālais 10,6 m³/s). Lielupe sākas pie Bauskas, satekot Mēmelei un Mūsai, bet ietek Baltijas jūras Rīgas līcī Jūrmalas pilsētas austrumu malā.

No Bauskas līdz Mežotnes pilskalnam Lielupe plūst pa senleju, kas veidojusies dolomītos. Ūdenstūristiem Lielupe būs interesantāka augšdaļas posmā, kur krasti stāvāki un pie mazāka ūdens jūtamās krāces (kādus 27 km garš posms no Bauskas līdz Emburgai). Lejpus Mežotnes ieleja paplašinās, upe lēni plūst pa plašu ieleju Zemgales līdzenumā un Piejūras zemienē. Pavasarī, veidojoties ledus sastrēgumiem, Lielupe agrāk mēdza iziet no krastiem, applūdinot lauksaimniecības zemes. Intensīvu nokrišņu rezultātā plūdi bija iespējami arī vasarā. Tie radīja lielus zaudējumus zemnieku saimniecībām. Lai samazinātu plūdu apmērus, daudzviet gar Lielupi un tās pietekām tika izveidoti aizsargdambji.

Iecava ir Lielupes labā krasta pieteka, sākas pie Daudzes, Jaunjelgavas novads. Tā tek caur bijušajiem Jaunjelgavas, Vecumnieku, Bauskas, Iecavas, Ozolnieku un Jelgavas novadiem. Upes lielākā pieteka ir Misa. Iecavas garums ir 155 km. Iecavas baseina platība ir 2072 km², tās kritums ir 69,2m.

Misa ir Iecavas labā krasta pieteka Zemgalē. Tā kā lielāko daļu Iecavas ūdeņu novada Velna grāvis pa tiešo Lielupē, Iecavas lejtecē lielāko daļu sastāda Misas ūdeņi. Misas ūdeņus intensīvi izmanto Olaines pilsētas un rūpnīcu vajadzībām, tādēļ papildus ūdens tiek pievadīts pa

Daugavas-Misas kanālu no Ķekaviņas un Daugavas³. Misas garums ir 108 km, baseina platība – 902,6 km², kritums – 42 m.

Jelgavas novada teritoriju šķērso mazas upītes – Garoze, Cena, Smakupe, Dziļstraits, Medaine, Sidrabene, Biržina, Baložu kanāls, Mizupīte, Dimantu grāvis, Punču grāvis, Sodzeris, Reņģele, Velnagrāvis un Ežupe.

Lielupe ir piesārņota ar barības vielām; upei ir bijusi un ir liela antropogēnā slodze. Pēc ķīmiskā sastāva Lielupes baseinā ir hidrokarbonātu ūdeņi, tie ir maz vai vidēji mineralizēti – 400 km/l. Mazūdens periodā Lielupes baseina upēs pēc mineralizācijas pakāpes sulfātu – hidrokarbonātu ūdeņi.

Misa bijušā Ozolnieku novada teritorijā arī ir vērtējama kā piesārņota, galvenā problēma – paaugstinātas biogēnu koncentrācijas. Olaines ietekmē būtiski pasliktinās upes kvalitāte: pieaug organisko vielu un biogēnu savienojumu koncentrācijas, īpaši fosfora (3,3 reizes), amonija slāpekļa (2,6 reizes) un kopējā slāpekļa koncentrācijas (2,4 reizes), pasliktinās skābekļa apstākļi vasaras periodā un pazeminās bioloģiskā kvalitāte, pieaug bakterioloģiskais piesārņojums.

Iecava raksturojuma kā antropogēni ietekmēta upe, ko raksturo samērā zemas viegli noārdāmo organisko vielu koncentrācijas, augsts grūti noārdāmo organisko vielu saturs, ko nosaka mežu un purvu ietekme, samērā augstās slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijas, kas saistāmas ar antropogēno slodzi.

Lielupes baseina apsaimniekošanas plānā 2022.–2027. gadam noteikts esošais ūdensobjektu stāvoklis un izvirzīti mērķi. Lielupei (posmā no Mēmeles līdz Vecbērzes poldera apvedkanālam) kā būtiskākie riska cēloņi norādīti hidromorfoloģiskie pārveidojumi. Posmā no Mūsas un Mēmeles satekas līdz Svētai – punktveida piesārņojums un izkliedētais piesārņojums. Lielupes baseinā saimnieciskā darbība jāveido tā, lai samazinātu vai novērstu iespējamo negatīvo ietekmi uz upi un pakāpeniski uzlabotu tās stāvokli.

Lai gan Jelgavas valstspilsētā pēdējos gados būtiski pieaudzis kanalizācijas tīklu kopgarums un iedzīvotāju īpatsvars (2015. gadā 91,4% aglomerācijā vai 87% Jelgavas valstspilsētas teritorijā; 2019. gadā 97,4% aglomerācijā vai 93,2% Jelgavas valstspilsētas teritorijā), kuriem ir pieejama centralizētā kanalizācija, vēl aizvien sistēma nav pietiekami attīstīta, lai nodrošinātu visu centralizētai ūdensapgādei pieslēgto patērētāju notekūdeņu aizvadīšanu. Vidē pamatā tiek novadīti attīrīti normatīvi tīri notekūdeņi, tikai no 0,1 līdz 0,3% novadīti bez attīrīšanas normatīvi netīri notekūdeņi, bet 2018. un 2019. gadā pēc pieejamajiem datiem, vidē no organizācijām, kuras atskaitās par ūdens novadīšanu Jelgavas valstspilsētā nav novadīti netīri notekūdeņi.

Ik gadu tiek uzturētas, sakārtotas un attīstītas hidrotehniskās būves (tai skaitā vaļējās sistēmas, sūknētavas un lietus ūdeņu attīrīšanas iekārtas, segtās sistēmas), īstenotas ūdenssaimniecības sakārtošanas un attīstības aktivitātes, kas uzlabo notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, lai pilsētā vidē novadītu pēc iespējas mazāk potenciāli neattīrītus notekūdeņus. 2019. gadā JVPI “Pilsētsaimniecība” organizējusi lietus ūdens kanalizācijas sūknētavu un notekūdeņu attīrīšanas ietaišu analīžu pārbaudi, sadzīves kanalizācijas un lietus kanalizācijas savstarpējās ietekmes izpēti, lietus ūdens kanalizācijas atvienošanai no sadzīves kanalizācijas – LK pārslēgšana Pionieru, Kazarmes ielas atvienošanas projekta izstrāde un daļēja realizācija, veikta teritorijas sanācības pasākumu plāna izstrāde Kalnciema ceļā 109.

Izstrādāti saistošie noteikumi Nr. 17-13 “Par Jelgavas pilsētas administratīvajā teritorijā ietilpstošās Lielupes upes daļas un Driksas upes izmantošanu” (19.05.2017.), kuru mērķis ir

³ *Enciklopēdija "Latvijas daba", Preses nams, 1998*

nodrošināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu izmantošanu, kā arī drošu un kontrolētu pasažieru kuģu pakalpojumu sniegšanu un citu komercpārvadājumiem paredzēto kuģošanas līdzekļu satiksmi Jelgavas valstspilsētas administratīvās teritorijas upju akvatorijā.

4.1.5. Pazemes ūdeņi un to aizsargātība

Jelgavas pilsētas un Teteles ūdensgūtnes⁴ teritorija atrodas Baltijas artēziskā baseina centrālajā daļā, kur nogulumiežu segas biezums ir apmēram 1300 m. Nogulumiežu segu veidojošajiem ūdensnesošajiem un ūdeni necaurļaidīgajiem (sprostslāņiem) slāņiem ir raksturīgs neliels kritums dienvidu un dienvidrietumu virzienā. Divi, visā Latvijas teritorijā izplatītie sprostslāņi, sadala nogulumiežu segu trīs hidrodinamiskās zonās – aktīvā ūdensapmaiņas zona (saldūdens), palēninātā ūdensapmaiņas zona (sālūdens) un „stagnācijas” zona (sālsūdens). Katras zonas pazemes ūdeņiem piemīt atšķirīgs ieguluma dziļums, barošanās un atslodzes hidrodinamiskais režīms, kā arī ķīmiskais sastāvs.

Saldūdeņi

Aktīvās ūdens apmaiņas zonas biezums (līdz Narvas reģionālajam sprostslānim) Jelgavā ir apmēram 350 m. Reģionālā Narvas sprostslāņa merģeļu biezums sasniedz 130 m. Aktīvās ūdens apmaiņas zonu veido kvartāra, augš- un vidusdevona vecuma nogulumi.

Kvartāra nogulumu ūdeņi

Jelgavas teritorijā kvartāra nogulumos izplatīti bezspiediena ūdeņi (gruntsūdeņi). Tie atrodas pirmajos no zemes virsmas iegulošajos dažādas izcelsmes smilšainajos nogulumos, kurus pārklāj morēnas smilšmāli un mālsiltis. Ūdeni piesātinātie nogulumi veido vienotu gruntsūdeņu horizontu, kura biezums parasti nepārsniedz 5-7 m, pilsētas lielākajā daļā līmenis ieguļ 0-2 m dziļumā. Nelielā horizonta biezuma, kā arī sliktās dabīgās kvalitātes (paaugstināta krāsainība, permanganāta indekss un dzelzs saturs) rezultātā gruntsūdeņu resursi ir ļoti ierobežoti. Tāpat pilsētas teritorijā ūdenī arī ir paaugstināts amonija un mangāna saturs.

Pilsētas dienvidos starp Svētes un Platones upi Ruļļukalna iecirknī gruntsūdeņu resursi ir lielāki un kopš 1934. gada tie tika izmantoti pilsētas centralizētai ūdensapgādei. Gruntsūdeņus izmantoja atsevišķi, kā arī kopā ar Famenas (Jonišķu ūdens horizonts) ūdeņiem. Eksploatācijas urbumu jauda bija 1000 m³/dnn. (2001. gada dati). Sulfātu koncentrācija un cietība Ruļļukalna iecirkņa gruntsūdeņos ir attiecīgi 70 mg/l un 6.3 mekv/l.

Kaut gan Kvartāra-Famena ūdens horizontu kompleksa pazemes ūdeņu kvalitāte ir labāka, to resursi daudzuma ziņā ir ierobežoti un neļauj būtiski palielināt ūdens ieguvu (1-1.2 tūkst. m³/dnn). 50-60-tajos gados, izmantojot pazemes ūdeņu mākslīgu papildināšanu no Svētes upes, izdevās ūdens ieguves apjomu palielināt 2-3 reizes, tomēr rezultātā tika novērota organisko skābju koncentrācijas paaugstināšanās. Ūdens ieguve no šī iecirkņa 2004. gadā pilnībā tika pārtraukta un urbumi tika likvidēti.

Pirmskvartāra nogulumu ūdeņi

Jelgavas pilsētas un Teteles ūdensgūtnes teritorijā pirmskvartāra nogulumi veido augšdevona Famenas ūdens horizontu kompleksu, Pļaviņu-Amulas ūdens horizontu kompleksu un vidus- un augšdevona Arukilas-Amatas ūdens horizontu kompleksu.

⁴ Atrodas Cenu pagastā, 6 km uz austrumiem no pilsētas centra, Lielupes labajā krastā gar Jelgava- Iecavas ceļu.

Famena ūdens kompleksa apakšējā daļa - Jonišķu ūdens horizonts izplatīts tikai pilsētas dienvidos, kur tas ieguļ zem kvartāra nogulumiem. Ūdeni saturošo dolomītu biežums nepārsniedz 10 m, tāpēc pazemes ūdeņu resursi Jonišķu horizontā ir nelieli, kaut gan atsevišķu urbumu debīti Ruļļukalna iecirknī sasniedz 860-1200 m³/dnn.

Uz ziemeļiem no Jonišķu ūdens horizonta izplatības līnijas zem kvartāra nogulumiem ieguļ Pļaviņu-Amulas ūdens horizontu kompleksa nogulumu. Kompleksa griezumā dominē 110120 m biezi dolomīti, kaļķakmeņi un merģeļi. Visi kompleksa ūdens horizonti - Amulas, Stipinu, Katlešu-Ogres, Daugavas, un Pļaviņu, kuri pilsētas teritorijā atsegti urbumos, satur sulfātu magnija - kalcija tipa iesāļūdeņus ar mineralizāciju līdz 2.75 g/l. Augstā sulfātu koncentrācija (līdz 1600 mg/l) un cietība (līdz 35 mekv/l) neļauj šos ūdens horizontus izmantot ūdensapgādei. Kompleksa ūdens bagātība ir neliela, ekspluatācijas urbumu debīti ir 0.3-4.5 l/sek., īpatnējie debīti – 0.02-0.3 l/sek.

Zem Pļaviņu-Amulas ūdens horizontu kompleksa ieguļ Arukilas-Amatas ūdens horizontu komplekss, kurā ietilpst Amatas, Gaujas, Burtnieku un Arukilas horizonti, kurus veido smilšakmeņu, mālu un aleirolītu slāņojums. Kompleksa virsma pilsētas teritorijā ieguļ 113130 m dziļumā, padziļinoties dienvidu virzienā. Kopējais kompleksa biežums ir 220- 230 m un pazemes ūdeņu resursi tajos ir ievērojami. Tomēr ūdens kvalitāti negatīvi ietekmē ģipšu klātbūtne Pļaviņu-Amulas ūdens horizontu kompleksā un Narvas sprostslnānī. Augsta sulfātu koncentrācija un cietība ir konstatēta Arukilas-Amatas kompleksa augšējā un apakšējā daļā. Labākas kvalitātes ūdens ir vidējā kompleksa daļā – Gaujas ūdens horizontā, kas ir galvenais dzeramā ūdens avots.

Taču Gaujas horizonta ūdens kvalitāte ir stipri mainīga. Kopumā sulfātu koncentrācija un cietība pilsētas robežās pieaug rietumu virzienā no 270 līdz 450 mg/l. Piemēram, Ruļļukalna iecirknī (Tērvetes iela) no Gaujas horizonta iegūtajā ūdenī sulfātu koncentrācija sasniedz 350 mg/l un cietība 10 mekv/l.

Teteles iecirkņa teritorija

Nemot vērā Gaujas ūdens horizonta kvalitāti pilsētas teritorijā, 60.-to gadu izpētes rezultātā izvēlējās vietu Teteles ūdensgūtnēi. Tā atrodas netālu no pilsētas, šaurā joslā ar labāku ūdens kvalitāti, kur sulfātu koncentrācija ir zemāka par 250 mg/l un cietība nepārsniedz 8 mekv/l.

Teteles iecirknī, tapāt kā visā Jelgavas apkārtnē, pēc ūdens kvalitātes un kvantitātes Gaujas ūdens horizonts hidroģeoloģiskajā griezumā ir labākais. Gaujas slāņu biežums ir 75-85 m, smilšakmeņi aizņem 60-80% no griezuma. Urbumu īpatnējie debīti sasniedz 2.0-2.4 l/s.

Arukilas–Amatas kompleksa augšējo daļu - Amatas horizontu veido smilšakmeņu slāņojums ar aleirolītiem un māliem. Smilšakmeņi sasniedz 35-40 metru biežumu.

Arukilas-Amatas kompleksa apakšējā daļa – Arukilas-Burtnieku horizonta kopējais biežums ir 100 m, to veido smilšakmeņi, aleirolīti, māli. Smilšakmeņu slāņu biežums ir no dažiem centimetriem līdz 15-20 metriem. Urbumu īpatnējie debīti ir 0.3-0.5 l/sek. Horizonta virsma sastāv no aleirolīta un māla starpslāņiem ar summāro biežumu 10-20 m, veidojot iespaidīgu sprostslnāni starp Gaujas-Amatas un Arukilas-Burtnieku horizontu.

1965.-1966. gadā Teteles iecirknī Gaujas horizonta līmeņi atradās 6-8 m zem zemes virsmas un par dažiem metriem augstāk kā Arukilas-Burtnieku horizonta līmeņi. 2001. gada Gaujas horizonta līmeņi reģistrēti 4.9-7.1 m zem zemes virsmas.

Izmantojamā Gaujas horizonta ūdeņi ir hidrogēnkarbonātu-sulfātu un nātrija-magnija-kalcija ūdeņi. Lielā sulfātu koncentrācija un cietība liecina par iespējamo urbumu konstrukciju

nepilnību – sliktu izmantojamā horizonta izolāciju no sulfātu ūdens pieplūdes no augšējiem ūdens horizontiem. Iegūstamā ūdens kvalitāte var arī pasliktināties ūdensgūtnes ekspluatācijas laikā pazemes ūdeņu pieplūdes (pievilkšanas) rezultātā no ūdensgūtnes apkārtnes, vai arī no augšā un apakšā pieguļošajiem horizontiem, kuros ir augstāka sulfātu koncentrācija.

Galvenā Gaujas ūdens horizonta problēma Teteles iecirknī ir saistīta ar sulfātu saturu – vidējās koncentrācijas ap 240 mg/l. Turklāt ūdens ir diezgan ciets, vidējā cietība – 7.8 mekv/l. Saskaņā ar ūdens kvalitātes kontroles datiem⁵, kopš 70.-tiem gadiem ir novērota sulfātu koncentrācijas pakāpeniska palielināšanās.

Saglabājoties šai tendencei, sulfātu koncentrācija iegūstamajā ūdenī var palielināties līdz 250-300 mg/l un ūdens varētu kļūt nepiemērots ūdensapgādei (sulfātu saturs neatbilst dzeramā ūdens nekaitīguma prasībām). Pēdējos gados ūdens kvalitāte pasliktinājusies, neskatoties uz samērā nelielo ūdens patēriņu – vidēji 11 tūkst.m⁶/dnn. Palielinot ūdens iegūvi līdz 20.5 tūkst.m³/dnn³, ūdens kvalitātes pasliktināšanās process paātrināsies.

Aktīvas ūdensapmaiņas jeb saldūdeņu zonā ir hidroķīmiskā anomālija, kura radās ģipšakmenu izšķīšanas rezultātā. To raksturo paaugstināta mineralizācija un sulfātu koncentrācija Pļaviņu-Amulas ūdens horizontu kompleksā. Pēc ķīmiskā sastāva tie ir sulfātu iesāļūdeņi, kuri var tikt izmantoti kā galda ūdeņi.

Sāļūdeņi

Jelgavas pilsētas teritorijā (Ozolpils, nr. DB 50395) 1990. gadā veikta termālo ūdeņu meklēšana Jelgavas-Elejas zonā un 473 - 483 m dziļumā Pērnavas ūdens horizontā konstatēts ūdens ar mineralizāciju 6.8 g/l un ūdens temperatūru 16.3°C. Savukārt, Ķemeru ūdens horizontā 644-654 m dziļumā fiksēts ūdens ar mineralizāciju 17.5 g/l, bromu saturu 37.3 mg/l. un ūdens temperatūru 18.9°C. Šos ūdeņus pieskaita pie hlorīdu tipa ūdeņiem ar paaugstinātu bromu saturu.

Pērnavas ūdens horizonta sāļūdeņus var izmantot kā ārstnieciskos dzeramos ūdeņus, bet Ķemeru ūdens horizonta – ārstnieciskajām vajadzībām (procedūrām).

Sālsūdeņi

Zem Silūra un Ordovika nogulumiem vairāk kā 1200 m dziļumā (Ozolpils, nr. DB 50395) ir izplatīts Kembrija ūdens horizontu komplekss ar mineralizāciju 118 g/l un ūdens temperatūru 35.5°C, bromu koncentrācija sasniedz 270 mg/l. Pazemes ūdeņi, kuros bromu koncentrācija pārsniedz 250 mg/l, tiek klasificēti kā rūpnieciskas nozīmes ūdeņi bromu ieguvei.

Pazemes ūdeņu dabiskā aizsargātība

Jelgavas teritorijā plaši izplatīti smilšaina sastāva kvartāra nogulumi, kuri satur gruntsūdeņus un kurus izmanto individuālo māju ūdensapgādei, kā arī nesenā pagātnē izmantoja centralizētajai ūdensapgādei (Ruļļukalna iecirknis). Nelielās aerācijas zonas biezuma (1-2 m) un to veidojošo ūdeņi caurlaidīgo nogulumu dēļ kvartāra nogulumu ūdeņi nav aizsargāti no virszemes piesārņojuma.

Artēzisko ūdeņu aizsargātība no virszemes piesārņojuma tiek izskatīta pirmajiem zem kvartāra nogulumiem iegulošajiem ūdens horizontiem (Jelgavas pilsētas un Teteles ūdensgūtnes teritorijā tie ir Pļaviņu-Amulas ūdens horizontu kompleksa Amulas slāņi). Amulas slāņu

⁵ LVĢMA un Jelgavas ūdensapgādes dienesta dati.

⁶ Pilsētai nepieciešamais ūdens daudzums (dati 2001.g.).

griezumā dominē ūdeni vāji caurlaidīgie dolomītmerģeļi, kuri aizsargā zemāk iegulošo Stipinu ūdens horizontu. Amulas slāņu biezums ir 3-42 m (vidēji 18 m). Vietām Amulas slāņi ir apūdeņoti (DB 3409, 7647 un 8949). Kopumā Amulas slāņus pārklāj ūdeni vāji caurlaidīgie morēnas nogulumi, kuru biezums svārstās no 0 līdz 29 m (vidēji 16 m), līdz ar to apūdeņotie Amulas slāņi vietām var būt neaizsargāti vai arī daļēji aizsargāti. Dziļāk iegulošie Stipinu horizonta pazemes ūdeņi ir labi un ļoti labi aizsargāti, jo tos pārklāj kvartāra (morēnas) un Amulas slāņu (dolomītmerģeļi) nogulumi, kuru biezums sasniedz atbilstoši 1020 m un pats vairāk.

Biezāk ūdensapgādei izmantojamais Gaujas ūdens horizonts ir ļoti labi aizsargāts, jo to pārklāj daudzi ūdeni vāji caurlaidīgi slāņi, kuru kopējais biezums pārsniedz 20 m (vidēji 70 m).

Lai novērtētu ūdens horizontu aizsargātību tiek ņemts vērā ūdeni vāji caurlaidīgo iežu biezums, kas pārsedz pirmo zem kvartāra iegulošo spiedienūdeņu horizontu. Šo iežu biezums gandrīz visā pilsētas teritorijā pārsniedz 10 m, tikai iecirknī - pilsētas centrs un ziemeļu rietumu daļā pārsedzošo iežu biezums ir mazāks par 10 m. Atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 20. janvāra noteikumiem Nr. 43 "Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām noteikšanas metodika" teritorijas, kuras pārklātas ar ūdeni vāji caurlaidīgajiem iežiem, kuru biezums ir <10 m, nav aizsargātas no virszemes piesārņojuma, labi aizsargātas un ļoti labi aizsargātas skaitās tās teritorijas virs, kurām ūdeni vāji caurlaidīgo iežu biezums sasniedz vairāk par 10 m.

Neskatoties uz Gaujas horizonta pazemes ūdeņu ļoti labo dabīgo aizsargātību, piesārņojuma iekļūšanu ūdens horizontā nevar izslēgt. Par piesārņojuma vadītājiem var kalpot paši Gaujas horizonta ekspluatācijas urbumi, kuros pa urbumu atveri vai aizcauruļu telpu var iekļūt piesārņotie gruntsūdeņi vai citu horizontu ūdeņi. Jelgavas pilsētas un Teteles ūdensgūtnes teritorijā šī parādība saistīta ar sulfātu koncentrācijas un cietības palielināšanos Gaujas horizonta urbumos, kuriem ir bojāta izolācija (trūkst cementācija un blīves u.c.), no augstāk iegulošajiem horizontiem, kur sulfātu saturs ir līdz 1600 mg/l. Par potenciāliem piesārņojuma vadītājiem kalpo pamesti, neizmantoti urbumi.

4.1.6. Pazemes ūdeņu resursi, atradnes un ekspluatācijas krājumi

Dzeramo pazemes ūdeņu dabiskie izmantojamie resursi (atjaunojamā resursu daļa) novērtēti ar reģionālā hidroģeoloģiskā modeļa palīdzību kopumā visam Jelgavas novadam (atsevišķi Jelgavas pilsētai resursi nav novērtēti). Izmantojot resursu sadales (izplatības) karti, var secināt, ka Arukilas-Amatas ūdens horizontu kompleksa resursi Jelgava pilsētā un tās apkārtnē izplatīti ļoti nevienmērīgi.

Jelgava pilsētas teritorijā šā kompleksa pazemes ūdeņu resursi, to sliktās kvalitātes dēļ, (paaugstināta mineralizācija, cietība un sulfātu koncentrācija) ir ierobežoti. Teteles ūdensgūtnes teritorijā ir ievērojami Gaujas ūdens horizonta pazemes ūdeņu resursi. Resursu modulis (iespējamais ūdens ieguves lielums no vienas laukuma vienības) ir 30- 70 m³/dnn/km².

Lai nodrošināti Jelgavu ar dzeramo ūdeni, 1966./67. gadā 6 km uz austrumiem no pilsētas centra Lielupes labajā krastā tika veikta pazemes ūdeņu atradnes "Tetele" detālā izpēte un novērtēti Gaujas ūdens horizonta ekspluatācijas krājumi apjomā 24 tūkst. m³/dnn. Šie krājumi tika apstiprināti ar piezīmi, ka ūdensgūtnes ekspluatācijas laikā var pasliktināties ūdens kvalitāte (sniegta prognoze par iespējamo sulfātu koncentrācijas pieaugumu līdz 400 mg/l). 2014. gada janvārī tika uzsākta ūdens apgāde no Teteles ūdens gūtnes 9 jaunām un 3 rekonstruētām artēziskām akām uz Jelgavas pilsētu, spējot nodrošināt 20 736 m³/dnn ūdens padevi, tādējādi nodrošinot nepieciešamos ūdens krājumus un padeves drošību iedzīvotājiem. Visi padeves cauruļvadi izbūvēti 2 līnijās. Katras artēziskās akas kontrole un darbība norit automātiski no centrālās vadības punkta, pateicoties speciāli iebūvētiem optiskiem kabeliem.

Atradnei “Tetele” 2004. gadā Pazemes ūdeņu krājumu komisija akceptēja ekspluatācijas krājumus 9.6 tūkst. m³/dnn apjomā. Centralizēto ūdensapgādi Jelgavā nodrošina SIA “Jelgavas ūdens”.

4.1.7. Ūdensapgāde un kanalizācija

Jelgavas valstspilsētā centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumus nodrošina pašvaldības kapitālsabiedrība SIA “Jelgavas ūdens”.

Ūdens apgāde Jelgavas valstspilsētā tiek nodrošināta no 12 Teteles ūdensgūtnes pazemes ūdens ieguves urbumiem. 2014. gada maijā tika uzsākta ūdens apstrāde jaunajās Ūdens sagatavošanas ietaišu tehnoloģiskajās līnijās, ieskaitot ūdens filtrāciju dzelzs jonu noņemšanai, kā arī nanofiltrāciju sulfātu jonu satura samazināšanai. Ūdens apstrāde nodrošina iespēju padot Jelgavas ūdensapgādes sistēmā normatīviem atbilstošu dzeramo ūdeni. Kopējais centralizētā ūdensvada tīklu garums uz 2020. gada sākumu bija 231 522 metri, no tiem ūdensvada maģistrāles – 178 269 m, ūdensvada māju pievadi – 43 595 m un ūdensvada iekškvartāla tīkli – 9 858 m. Pēdējos trijos gados kopējā ūdens patēriņa apjoms valstspilsētā pieauga un vidēji bija virs 2 milj. m³ gadā.

2020. gada sākumā Jelgavas valstspilsētas kanalizācijas tīklu kopgarums bija 209,8 km, no tiem kanalizācijas kolektori 54 763 m, kanalizācijas maģistrāles 93 664 m, kanalizācijas māju izvadi – 37 860 m, kanalizācijas iekškvartālu tīkli 25 510 m un kanalizācijas spiedvadi 17 877 m.

Lai gan Jelgavas valstspilsētā pēdējos gados būtiski pieaudzis kanalizācijas tīklu kopgarums un iedzīvotāju īpatsvars, kuriem pieejama centralizētā kanalizācija (2015. gadā 91,4% aglomerācijā vai 87% Jelgavas valstspilsētas teritorijā; 2019. gadā 97,4% aglomerācijā vai 93,2% Jelgavas valstspilsētas teritorijā), vēl aizvien sistēma nav pietiekami attīstīta, lai nodrošinātu visu centralizētai ūdensapgādei pieslēgto patērētāju notekūdeņu aizvadīšanu. 2023. gadā, pabeidzot projekta “Ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstība Jelgavā, V kārtā” īstenošanu, nodrošināta kanalizācijas pakalpojumu pieejamība līdz 99,9% aglomerācijā un ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība līdz 99,5% ūdensapgādes pakalpojumu zonā.

2006. gadā tika veikta Jelgavas notekūdeņu attīrīšanas ietaišu (NAI) rekonstrukcija un izbūvētas jaunas notekūdeņu bioloģiskās attīrīšanas ietaises. Vidē pamatā tiek novadīti attīrīti, normatīvi tīri notekūdeņi.

Dzeramā ūdens ieguvī, sagatavošanu, piegādi klientiem, sadzīves kanalizācijas notekūdeņu centralizētu savākšanu un attīrīšanu, ūdensapgādes un sadzīves kanalizācijas tīklu un iekārtu uzraudzību, apkopi un remontdarbus Jelgavas novadā nodrošina pašvaldības kapitālsabiedrība SIA “Jelgavas novada KU”.

4.Tabula. Centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas Jelgavas valstspilsētā un novadā

	Jelgavas novads, kopgarums, km	Jelgavas valstspilsēta, kopgarums, km
Centralizētais ūdensvads	~190 km, 44 ciemos	231,522 km
Centralizētā kanalizācija	~130 km, 39 ciemos	209,8 km

Avots: Jelgavas valstspilsētas un novada pašvaldību dati

Jelgavas novadā dzeramo ūdeni centralizēti saņem 3639 abonenti (mājsaimniecību) jeb aptuveni 11 tūkstoši iedzīvotāju jeb 34% no iedzīvotāju kopskaita. Dzeramā ūdens sagatavošana, uzkrāšana un piegāde visā Jelgavas novadā tiek nodrošināta ar 44 ūdens atdzelžošanas iekārtām, 5 gab reversās osmozes iekārtām, 2 gab ūdenstorniņiem, 5 gab rezervuāriem un 21 gab hidroforiem. Dzeramā ūdens kvalitāti ievērojami pazemina esošo ūdensvadu tīklu nolietojums, esošajam patēriņam neatbilstoši cauruļvadu diametri, ēku stāvvadu sliktais stāvoklis.

Jelgavas novadā iegūtajā ūdenī ir dabīgi paaugstināta ūdens cietība, dzelzs un sulfātu saturs. Ja ūdens cietību un dzelzs saturu ir iespējams samazināt un atdalīt ar mīkstināšanas un atdzelžošanas iekārtām, tad sulfātu samazināšana ir iespējama tikai ar reversās osmozes iekārtu palīdzību, bet šādu iekārtu uzstādīšanas un ekspluatācijas izmaksas ir augstas.

Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra datu bāzes uzskaitē Jelgavas novadā ir reģistrēti 567 ūdensieguves urbumi, no kuriem ekspluatēti tiek 79 urbumi. Daļa urbumu ir pašvaldības pārziņā, daļa – individuālo lietotāju pārziņā. Neizmantoti un neapsaimniekoti pazemes ūdens ieguves urbumi ir viens no potenciāli visbīstamākajiem pazemes ūdens piesārņošanas avotiem. Lai novērstu pazemes gruntsūdeņu piesārņošanu, nepieciešama neizmantoto pazemes ūdensieguves urbumu tālāka izpēte un nepieciešamības gadījumā veicama to tamponēšana vai iekonservēšana.

Jelgavas novada ciemu centralizētā kanalizācijas sistēmā tiek novadīti gan ražošanas, gan sadzīves notekūdeņi. Notekūdeņu attīrīšanu Jelgavas novadā nodrošina 33 notekūdeņu attīrīšanas iekārtas.

Attīrīšanas iekārtas galvenokārt darbojas ar bioloģiskās attīrīšanas principu, apvienojot aerobos un anaerobos procesus. Notekūdeņu mehāniskā attīrīšana notiek, izmantojot restu filtrus, dūņas tiek nosēdinātas dūņu laukumos.

Mājsaimniecības, kurām nav iespēja izmantot centralizētos sadzīves kanalizācijas pakalpojumus, kanalizācijas savākšanas, uzkrāšanas vai attīrīšanas risinājumus plāno lokāli. Mājsaimniecībās ir izbūvētas krājvertnes, septiķi, kā arī mazās bioloģiskās attīrīšanas iekārtas.

Uz doto brīdi SIA “Jelgavas novada KU” ir reģistrētas 598 lokālās kanalizācijas sistēmas, no kurām 296 ir krātvertes, 210 septiķi un 96 mazās bioloģiskās NAI.

Ir sastopamas arī tādas mājsaimniecības, kurās nav izbūvēta nekāda kanalizācijas sistēma.

Jelgavas novadā kopš 2009. gada tiek īstenoti ūdenssaimniecības attīstības projekti, kuru mērķis bija ūdensapgādes kvalitātes uzlabošana, notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas kvalitātes uzlabošana, ūdensapgādes un notekūdeņu savākšanas pakalpojumu pieejamības paplašināšana. Tomēr daudzās apdzīvotās vietās Jelgavas novada ciemu teritorijās esošā ūdenssaimniecības infrastruktūra joprojām ir nolietojusies un daļēji neatbilst vides kvalitātes prasībām.

Jau vairākus gadus intensīvi notiek darbs pie ES finansējuma piesaistes novada ciemu inženierinfrastruktūras attīstībai, t.sk. urbumu atjaunošanai un jaunu izveidei, dzeramā ūdens piegādes sistēmu atjaunošanai, paplašināšanai, sadzīves notekūdeņu kanalizācijas sistēmas atjaunošanai, paplašināšanai, pārsūkņēšanas staciju atjaunošanai, esošo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu rekonstrukcijai un jaunu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izbūvei.

4.1.8. Dabas teritorijas

Jelgavas valstspilsētā atrodas viena īpaši aizsargājama *Natura 2000* dabas teritorija (ĪADT) – dabas liegums “Lielupes palienes pļavas” (skat. 2. karti). ĪADT aizņem 271,5 ha jeb 4,5% pilsētas teritorijas.

2. karte. Jelgavas valstspilsētas dabas teritoriju struktūra

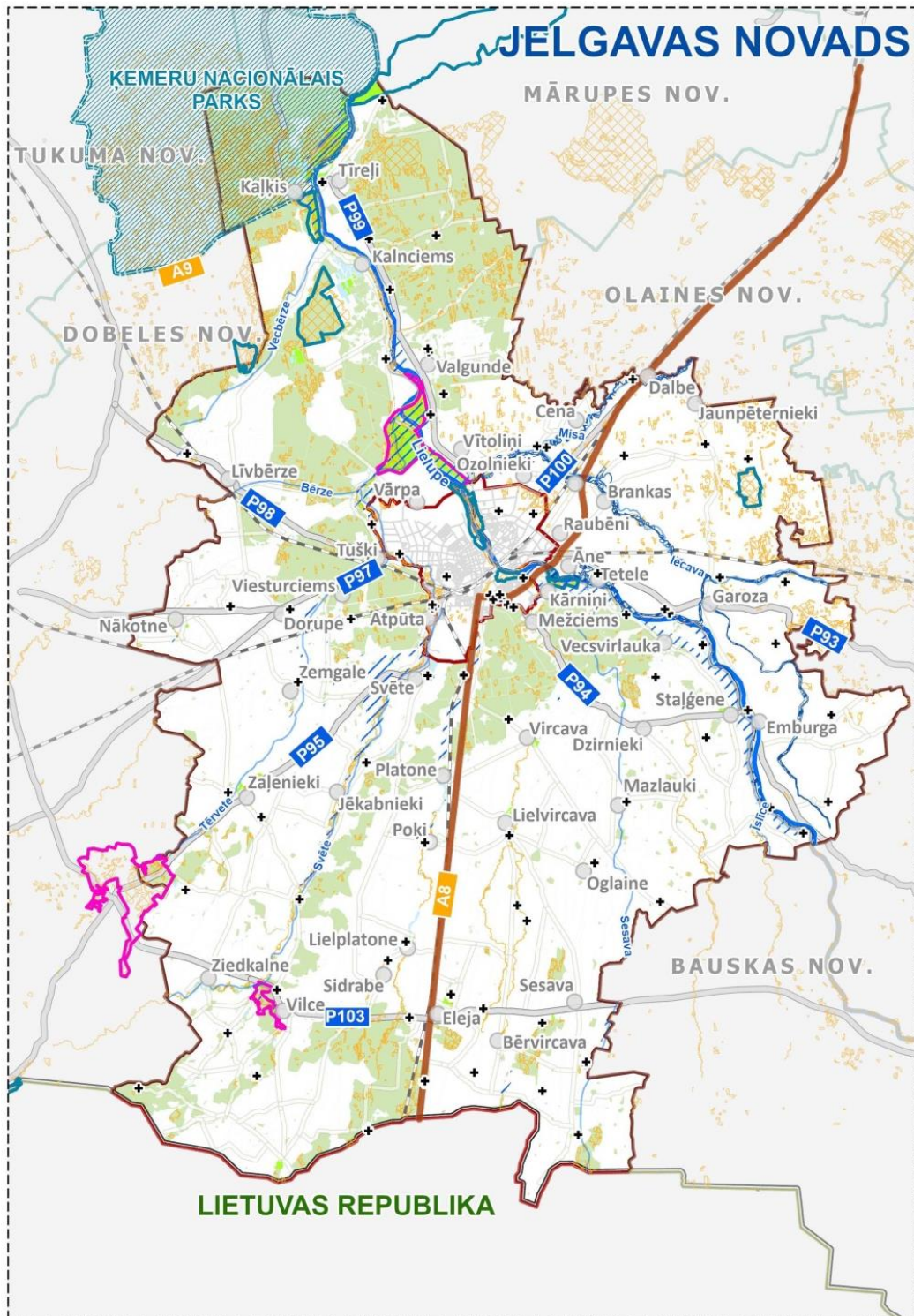
Avots: Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034.gadam 2.redakcija

Dabas aizsardzības pārvalde savā 01.09.2023. vēstulē Nr. 4.8/5417/2023-N ar pielikumu ir precizējusi, ka Jelgavas valstspilsētā ir reģistrēti 45 valsts nozīmes aizsargājami koki un 22 potenciāli aizsargājami koki, Jelgavas novadā attiecīgi – 250 un 97.

Īpaši aizsargājami biotopi Jelgavas valstspilsētā aizņem 537,43 ha, no tiem 234,23 ha atrodas ĪADT un 303,2 ha ārpus ĪADT. No tiem plašākās teritorijas aizņem Palieņu zālāji (6459) (211,16 ha, 53,6%) un Upju straujteses un dabiski upju posmi (3260) (145,82, 37%), sastopamas arī Mēreni mitras pļavas (6510), Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas (6270), Eitrofas augsto lakstaugu audzes (6430), Sausi zālāji kaļķainās augsnēs (6210), Smiltāju zālāji (6120).

Pilssalā ir izbūvēts skatu tornis, grants celiņš līdz skatu tornim un atpūtas vieta.

Jelgavas novadā ĪADT kopplatība ir 7981,6 ha. *Natura 2000* teritorijas Jelgavas novadā: (1) Ķemeru nacionālais parks; (2) Dabas parks “Svētes palienes; (3) Dabas parks “Tērvete”; (4) Dabas parks “Vilce”; (5) Dabas liegums “Babītes ezers”; (6) Dabas liegums “Kaigu purvs”; (7) Dabas liegums “Kalnciema pļavas”; (8) Dabas liegums “Lielupes palienes pļavas”; (9) Dabas liegums “Līvberzes liekņa” (skat. 3. karti). Spēkā esoši dabas aizsardzības plāni ir tikai dabas liegumam “Babītes ezers” un dabas parkam “Tērvete”.

3. karte. Jelgavas novada dabas teritoriju struktūra

Avots: Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2034.gadam 2.redakcija

Īpaši aizsargājамie biotopi Jelgavas novadā aizņem 11194,8 ha, no tiem 5110,1 ha atrodas ĪADT un 6084,7 ha ārpus ĪADT.

Jelgavas novada teritorijā atrodas valsts nozīmes ģeoloģiskais un ģeomorfoloģiskais dabas piemineklis: Krāču kalni Valgundes pagastā (un Babītes novada Salas pagastā). Šis objekts atrodas valsts aizsardzībā jau kopš 1962. gada. Ģeoloģiskais piemineklis ir senu, Litorīnas jūras laikā veidojušos kāpu virkne Ķemeru-Smārdes tīreļa austrumu malā. Kāpu platums ir 70-150m, garums ap 9 km (aizsargājamajā teritorijā ietilpst tikai to izteiktākā daļa). Augstākais punkts bijušā Jelgavas novadā ir Ložmetējkalns, kura augstums ir 23 m. Ģeoloģiskā pieminekļa teritorijā uzstādīts piemineklis I Pasaules karā kritušajiem latviešu strēlniekiem.

Jelgavas novada teritorijā ir 18 parku: viena daļa ir kompleksa kultūrvēsturiskā mantojuma sastāvdaļa pie muižu apbūves – tādā kultūrvēstures pieminekļu inspekcijas apsekojumā. Tāpat 3 aizsargājamās alejas „Blankenfeldes muižas aleja” Vilces pagastā, „Elejas aleja” Elejas pagastā un „Lielplatonas muižas liepu aleja” Lielplatonas pagastā”, 9 Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (*NATURA 2000*) teritorijas.

Daudz ieguldījumu un mērķētu darbību veikts, lai šos parku sakārtotu un padarītu par skaistu un sakārtotu vietu tūrismam: labiekārtots **Elejas muižas parks** – atjaunoti apstādījumi, vēsturiskais celiņu, taciņu tīkls, krēsli, atkritumu urnas, iztīrīts dīķis, izveidota skulptūra un atraktīvi vides risinājumi – piemēram, rozā caurule sasaucieniem; sadarbībā ar A/S «Latvijas Valsts meži» labiekārtots **Vilces dabas parks**, upju talkas, kas piesaista cilvēkus, dabas mīļotājus un disku golfs kā ģimeņu iecienīta vieta; **Stalģenes parkam** ir izstrādāts apsaimniekošanas plāns, Mežu dienu ietvaros tiek plānoti jauni stādījumi; restaurēts Elejas tējas namiņš **Elejas parkā** kā muižas kompleksa elements, un tas ir kļuvis par tūrisma iecienītu objektu, kāzu ceremoniju vietu un salonmūzikas pasākumu vietu parkā; atjaunots Vešūzis **Lielplatonas muižas parkā**, kurā vešerienes demonstrē un ar priekšnesumu var izspēlēt veļas mazgāšanas procesu sendienās – arī šī ir iecienīta kāzu ceremoniju un atraktīvu pasākumu pieturvietā.

Kalnciemā atjaunota promenāde Lielupes krasta tālākai attīstībai un potenciāla izmantošanai.

Bijušajā Ozolnieku novadā ir vairāku veidu derīgo izrakteņu atradnes – kvartāra māli, smilts, kūdra un dolomīts.

Jelgavas novadā ir reģistrētas astoņas kūdras atradnes.

No dabas faktoriem par spēcīgāko uzskatāms reljefs. Tas nosaka ainavu telpas raksturu, piemēram, pauguraiņu un līdzenumu neapstrīdamo atšķirību, dabas procesu dinamiku, mitruma apstākļu krasās atšķirības nelielos attālumos, zemes izmantošanas iespējas un īpatnības, dabasskatu dažādību.

Viens no nozīmīgākajiem un teritoriāli izplatītākajiem ainavu tipiem Latvijā, it īpaši, Zemgales līdzenumā, ir lauku ainavas. Tās veidojušās apvidos, kur ilgstoši notikusi lauksaimnieciskā darbība, tās raksturo mežu, lauku, viensētu un lauku ciemu mija. Lielākoties tās ir mozaīkveida ainavas ar potenciāli lielu dabas un bioloģisko daudzveidību.

Otrs izplatītākais ainavu tips ir meža ainavas. Atšķirībā no lauku ainavām, meža ainavas ir vizuāli noslēgtas, to veidošanās, apsaimniekošana un funkcijas ir izteikti specifiskas.

Jelgavas novadā atrodas valsts kultūras piemineklis Elejas muižas parks. Visas Elejas parkā esošā celtnes, pieminekļi un citas memoriāla rakstura būves liek to uzlūkot kā nozīmīgu kultūrvēsturisku vērtību, būtisku sava laikmeta domāšanas un gaumes izpausmi. Elejas muižas parks ir dendroloģiskais stādījums 17,1 ha platībā. Tajā ir 19 vietēju koku sugu (parastā liepa, parastais ozols, parastā kļava) un 14 svešzemju koku sugu (Holandes liepa, parastā zirgkastaņa,

platlapu liepa, Eiropas lapegle un Veimuta priede). Parka teritorijā ir trīs dendroloģiski vērtīgas koku sugas: Sibīrijas baltegle, Japānas lapegle un kalnu kļava. Parks atbilst aizsargājama biotopa statusam: ES prioritārais biotops „jauktu platlapju mežu (9020*) biotops”. Tajā sastopamas trīs īpaši aizsargājamās sugas: lapkoku praulgrauzis, sīkpunktainā artonija un vidējais dzenis. Parka teritorijā konstatēti 11 dižkoki.

Jelgavas novada teritorijā atrodas arī vairāki vietējās nozīmes dabas pieminekļi:

- *Lapegļu rinda – dendroloģiskie stādījumi* 0,1 ha platībā. Koku rindā aug ap 20 lapegles, stāvoklis – apmierinošs. Atrodas netālu no Branku pakalpojumu sniegšanas punkta ēkas;
- *Dalbes kapu apstādījumi – dendroloģiskie stādījumi* 1,6 ha platībā pie Dalbes baznīcas, 200 m attālumā no Dalbes stacijas. Kapu apstādījumos aug veci ozoli, liepas, kļavas, lapegles, tūjas.
- *Teteles parks* 1,6 ha platībā pie Teteles pamatskolas. Parkā aug vairākas dižas lapegles ap 3m apkārtmērā, dižs zirgkastanis – 3,5m apkārtmērā, kā arī ozoli, liepas, bērzi, kļavas.

Kā perspektīvs vietējās nozīmes dabas piemineklis jāmin Branku parks 1,2 ha platībā, kas atrodas pie Branku atradnes.

4.1.9. Piesārņotās vietas

Jelgavas valstspilsētā no 2013. gada saskaņā ar Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu sarakstu atrodas viena rekultivēta piesārņotā vieta – bijusī šķidro toksisko atkritumu izgāztuve “Kosmos”, 2 piesārņotas vietas (Dobeles šoseja 12 un Kalnciema ceļš 109B), 73 potenciāli piesārņotas vietas un 11 vietas nav piesārņotas (apzinātas vai pilnībā attīrītas vietas). Jelgavas valstspilsētā sakārtota potenciāli piesārņotā vieta – likvidētās un nojauktās Jelgavas cukurfabrikas teritorija.

Jelgavas valstspilsētā darbojas pieci A kategorijas piesārņojošas darbības operatori (SIA “ZN METALS”, AS “PET Baltija”, AS “Latvijas piens”, SIA “Gren Latvija” un SIA “Gren Jelgava”), 59 B kategorijas piesārņojošās darbības operatori un 96 C kategorijas piesārņojošās darbības operatori.

Jelgavas valstspilsētā atrodas vēsturiskas rūpnieciskās teritorijas, kuras daļēji kļuvušas par degradētajām teritorijām, bet ar ES fondu atbalstu pašvaldība sakārto un attīsta transporta un inženiertehnisko infrastruktūru šajās industriālajās teritorijās, līdz ar to veicinot uzņēmējdarbības vides sakārtošanu un radot priekšnosacījumus agrāko ražošanas objektu un degradēto teritoriju atjaunošanai.

Jelgavas novadā darbojas četri A kategorijas piesārņojošās darbības operatori: SIA “Jelgavas komunālie pakalpojumi”, SIA “Eco Lead”, SIA “Lode”, SIA “I.T.Soil”; izsniegta 71 B kategorijas piesārņojošās darbības atļauja.

SIA “Lode” ķieģeļu rūpnīcas filiāle atrodas Ānes ciemā, savukārt bīstamo atkritumu apsaimniekotājs SIA “I.T.Soil” atrodas Salgales pagastā.

Atbilstoši likumam “Par piesārņojumu” Latvijas Vides, Ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs apkopo ziņas par piesārņotām un potenciāli piesārņotām vietām valstī Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu informācijas sistēmā. Jelgavas novada teritorijā reģistrētas 5 piesārņotas vietas, 73 potenciāli piesārņotas vietas un 3 vietas nav piesārņotas (apzinātas vai pilnībā attīrītas vietas).

4.1.10. Gaisa kvalitāte

Lai nodrošinātu gaisa kvalitāti cilvēka veselības un ekosistēmas aizsardzībai, tiek noteikti gaisa kvalitātes normatīvi, kas paredz pieļaujamo gaisa piesārņojuma līmeni. 03.11.2009. ir pieņemti MK noteikumi Nr.1290 „Noteikumi par gaisa kvalitāti”, kas nosaka gaisu piesārņojošo vielu pieļaujamo līmeni vidē (koncentrācijas robežlielumus) 12 gaisu piesārņojošām vielām, kā arī noteikti pasākumi, kas veicami, ja kādā teritorijā novērojams paaugstināts gaisa piesārņojuma līmenis.

Gaisa kvalitāte Latvijā kopumā ir labā stāvoklī, lokāli robežlielumu pārsniegumi pārsvarā konstatēti tikai dažviet Rīgā: slāpekļa dioksīdam (NO₂), cietajām daļiņām PM₁₀ un benzolam.

Nav pamata uzskatīt, ka arī Jelgavas novadā varētu būt kādas gaisa piesārņojuma problēmas. Jelgavā gaisa piesārņojumu veido daudzi avoti (skat. 4. karti), kuri savstarpēji veido kumulatīvo piesārņojumu, kas atstāj negatīvi ietekmi uz pilsētas vides kvalitāti kopumā.

Atbilstoši bioindikācijas pētījumam „Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana un gaisa piesārņojuma zonējuma izstrādāšana Jelgavas pilsētas administratīvajai teritorijai” (LLU, 2017), 4. attēlā ir parādīta punktveida piesārņojuma avotu izplatība: tie koncentrējas pilsētas blīvi apdzīvotajās teritorijās.

Difūzā piesārņojuma avoti ir maģistrālās ielas un individuālās apbūves teritorijas, kas apkurei izmanto dažāda veida kurināmo.

Pētījumā pēc gaisa tīrības indeksa vērtībām Jelgavā izdalītas trīs zonas:

- I. Augsta piesārņojuma zona (ar stipri ierobežotu ķērpju apdzīvotību jeb ķērpju izdzīvošanas zona).
- II. Vidēja piesārņojuma zona (ar ierobežotu ķērpju apdzīvotību jeb pārejas zona).
- III. Zema piesārņojuma zona (bagāta ar ķērpjiem jeb dabas vides zona).

Gaisa piesārņojuma dinamika Jelgavā kopumā un atsevišķi tās centrā un ārpus centra 1996.-2016. gada periodā ir parādīta 1.-3. grafikā. Emisiju daudzuma svārstības 2017.-2019. gadā parādīta 4. grafikā.

Jāsecina, ka Jelgavā notiek gaisa piesārņojuma koncentrācija: ārpus centra vērojama tīra gaisa zonas pieauguma tendence, kamēr centrā būtiski samazinās tīra gaisa zona un arī augsta piesārņojuma zona, bet būtiski pieaug vidēja piesārņojuma zona. Pētījumā ieteikts veikt Jelgavas pilsētas apstādījumu inventarizāciju, novērtējumu un papildināšanu, izmantojot pret gaisa piesārņojumu izturīgas koku un krūmu sugas. Gaisa kvalitātes uzlabošanai parkus, skvērus un laukumus ieteicams papildināt ar nelielām strūklakām un ūdens baseiniem.

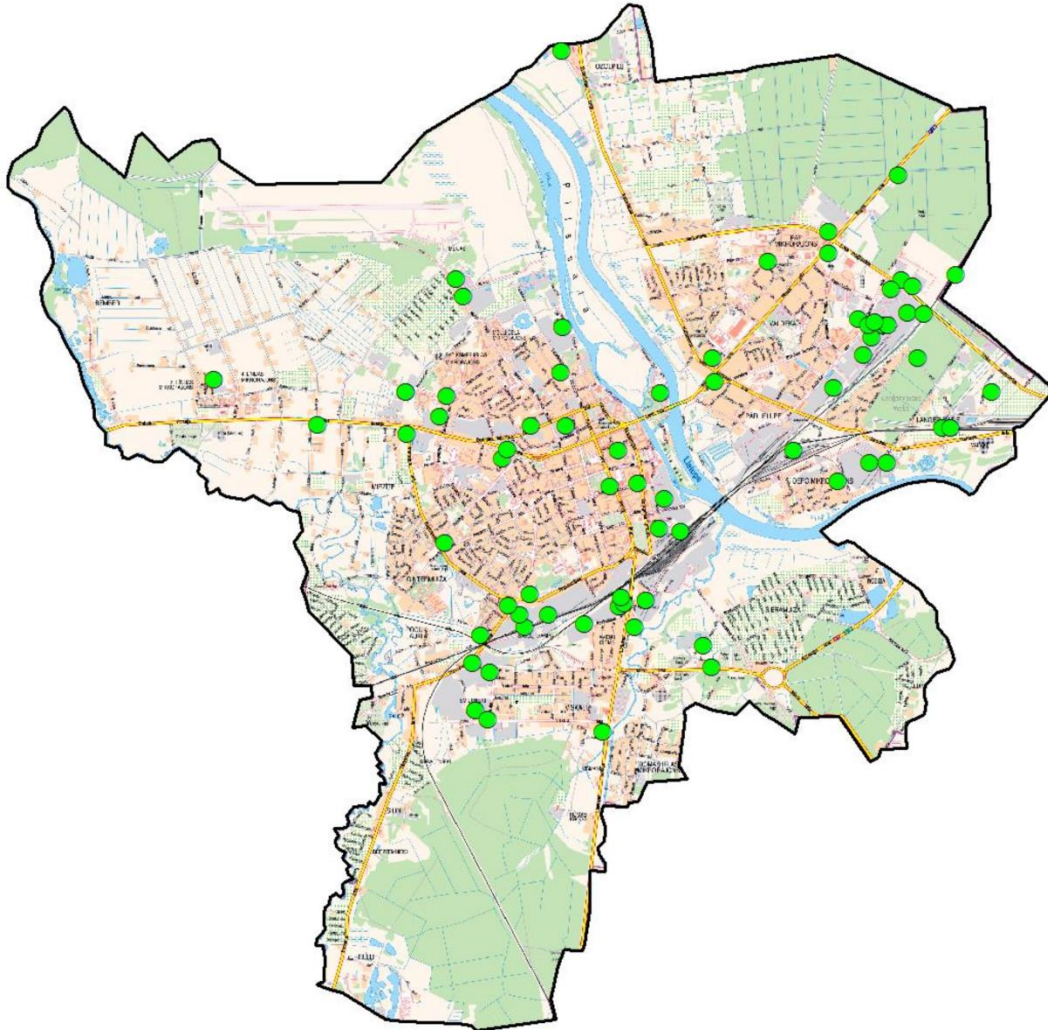
2019. gadā Jelgavas valstspilsētā no 843 iekārtām gaisā novadīja 24 795 t izmešu. Iekārtu skaits pilsētā kopš 2012. gada ir bijis svārstīgs, bet 2018. un 2019. gadā – pieaudzis. Piesārņojošo vielu apjoms Jelgavas valstspilsētā no organizācijām, kuras atskaitās par gaisā novadītajām vielām, pēdējos gados ir ar tendenci samazināties, lai gan iekārtu skaits pieaudzis, kas norāda uz to, ka organizācijas ievieš pasākumus piesārņojošo vielu emisiju samazināšanai.

2016. gadā par vidē novadīto smaku apjomu Jelgavas valstspilsētā sāka atskaitīties divi uzņēmumi: SIA “Grindplast” un AS “PET Baltija”, kas nodarbojas ar plastmasas otrreizējo pārstrādi. 2019.gadā pilsētā emitētais smaku apjoms bija 2 581 844 560 ouE/g.

No gaisu piesārņojošām vielām vidē visvairāk tiek novadīts slāpekļa dioksīds un oglekļa oksīds, jo Jelgavas valstspilsētā kā kurināmais dominē dabas gāze un vielas vidē tiek novadītas galvenokārt no sadedzināšanas iekārtām. Pēdējos gados pilsētā pieaudzis vidē novadīto gaistošo organisko savienojumu apjoms. Gaisa kvalitāti pilsētā ietekmē emisiju apjoms no

sadedzināšanas iekārtām. Kopējā piesārņojuma emisijas dinamika Jelgavā 2012.-2019. gadā parādīta 6. grafikā.

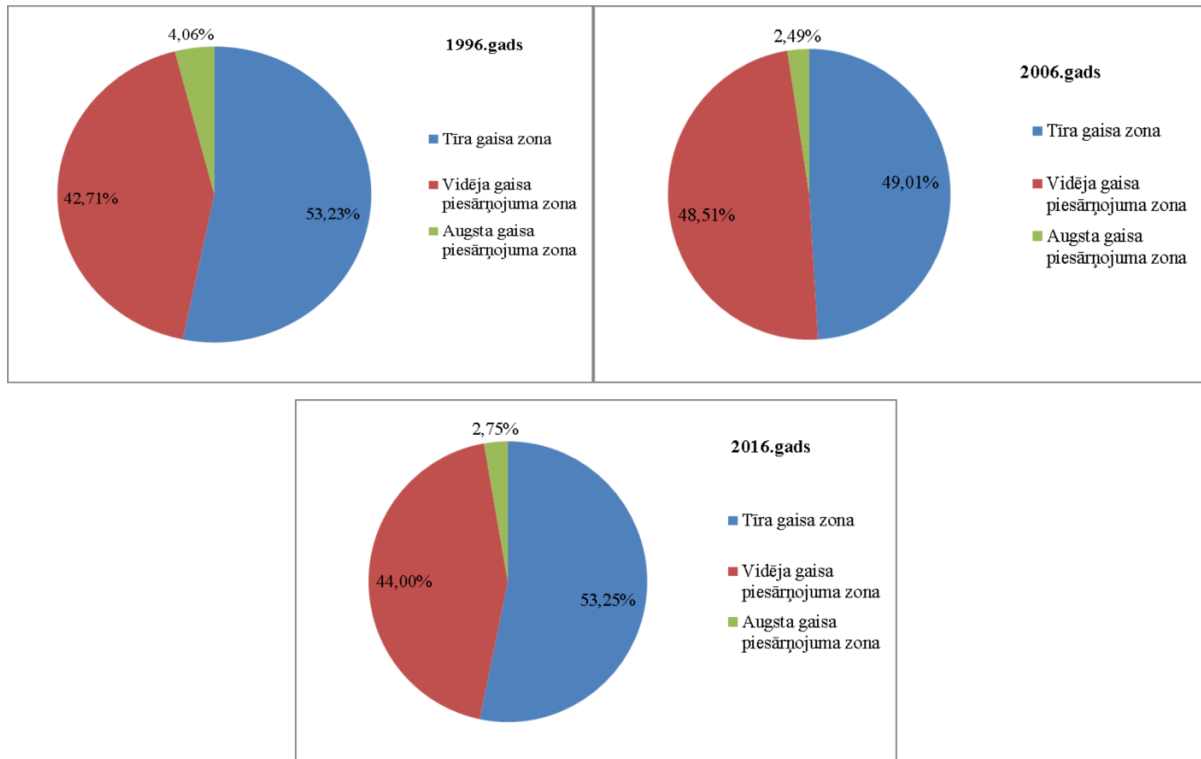
Konstatēti divi ekoloģiskā stresa rajoni: Prohorova ielas / Neretas ielas (Depo) un Langervaldes parka apkārtnē (pie Rubeņu ceļa). Situācijas cēloņu noskaidrošanai nepieciešama papildus detaļa izpēte. Kā vēl viens no gaisa piesārņojuma un trokšņa līmeņa cēloņiem, īpaši pilsētas centrā ir autotransports.

4. karte. Punktvēda piesārņojuma avoti Jelgavā.

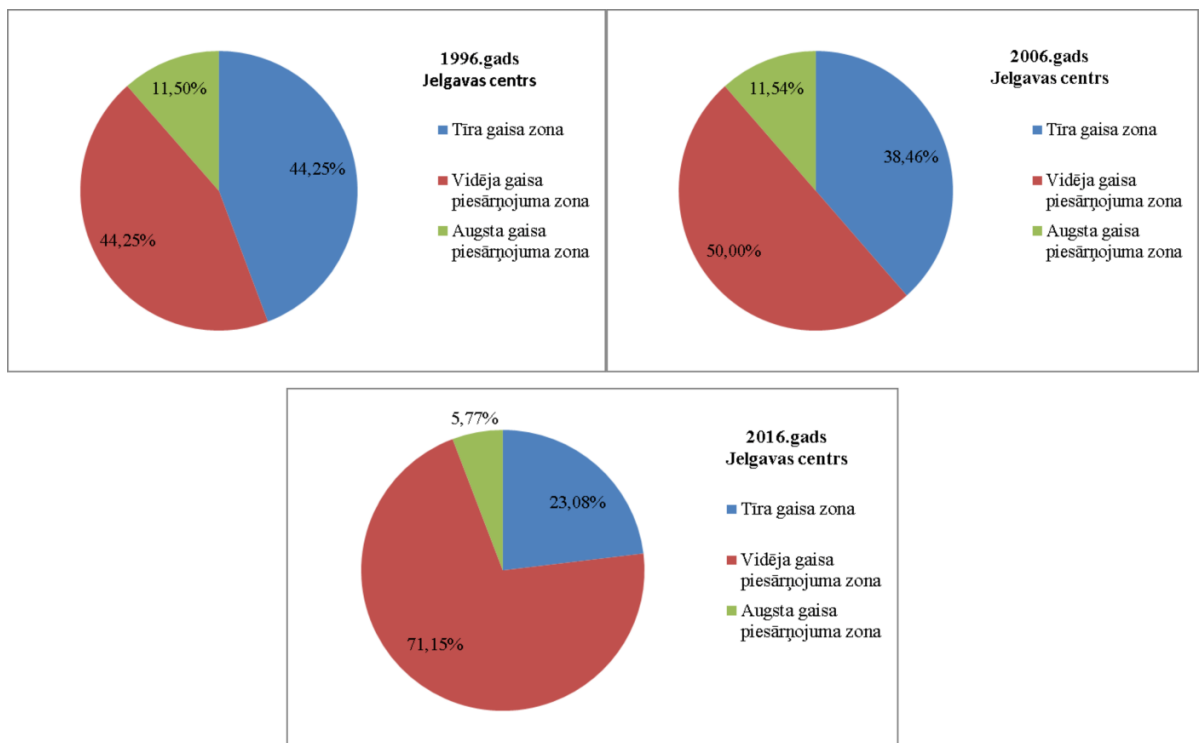
Avots: Pētījums “Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana un gaisa piesārņojuma zonējuma izstrādāšana Jelgavas pilsētas administratīvajai teritorijai”, 2017

Jelgavas valstspilsētā 45% ielu ir ar cieta segumu, bet 55% ar šķembu un grants segumu. Vidējs pašreizējais gaisa piesārņojums, ko galvenokārt nosaka autotransports, konstatēts ap galvenajām ielām Lietuvas šoseju, Tērvetes ielu, Rīgas šoseju, Dobeles šoseju un Satiksmes ielu, kā arī Jelgavas tirgus teritorijā. Samērā laba gaisa kvalitāte konstatēta vietās, kur piesārņojumu kļiedē un uzlabo atklāti kļajumi vai laukumi ar zālājiem un apstādījumiem, kā arī upju un uzlabo atklāti kļajumi vai laukumi ar zālājiem un apstādījumiem, kā arī upju – Driksas un Driksas un Lielupes tuvums (Lielupes tuvums (Aspazijas iela/ Asteru iela (5.vsk.), Tērvetes iela/ Pavasara iela, Lielā iela/ Ozolskvērs, Lielā iela/ Driksas tilts, Rīgas iela/ Brīvības bulvāris – Statioil, Aviācijas iela un Rīgas iela/ TC Valdeka). Laba gaisa kvalitāte sastopama ap Dzelzceļa staciju un Dobeles ielu (veikals MEGO), kur apkārtnē ir salīdzinoši lielas atklātas telpas, kas veicina gaisa piesārņojuma izkļiedī. Lai samazinātu gaisa piesārņojumu no ielām ar grants segumu, Jelgavas valstspilsētā tiek veikta grants seguma ielu atputekļošana.

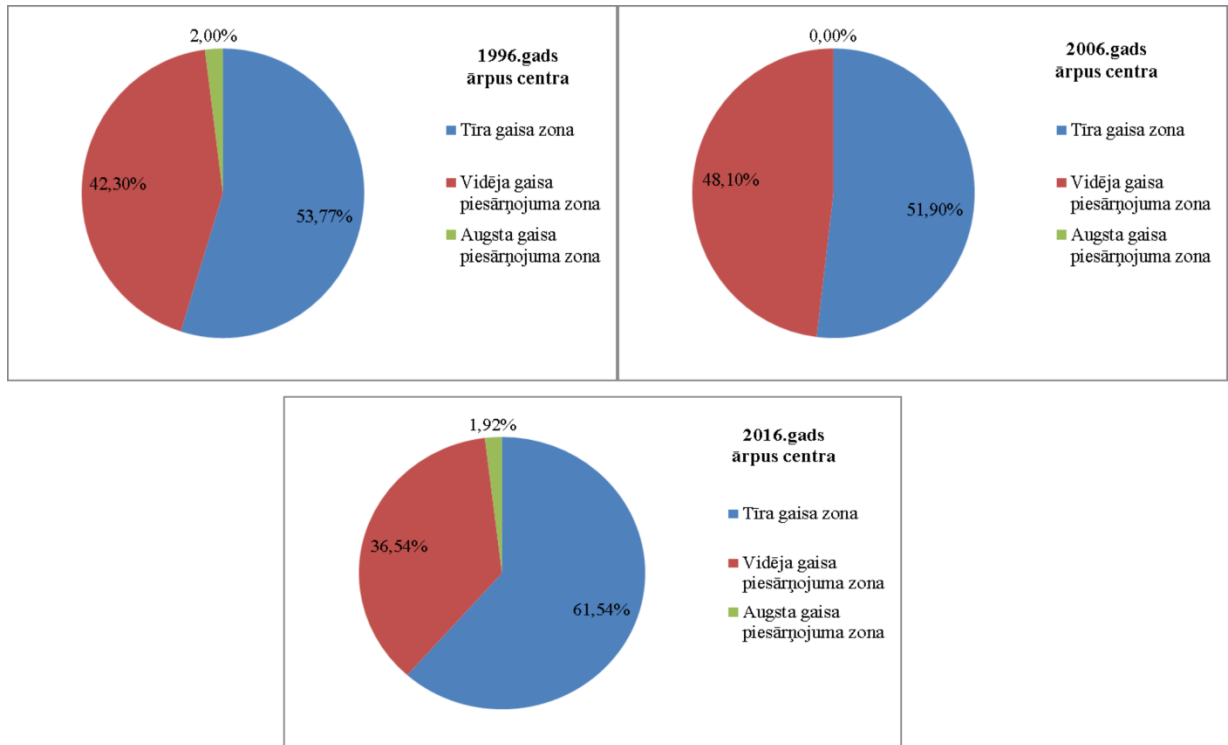
1. grafiks. Gaisa piesārņojuma dinamika Jelgavā kopumā 1996.-2016. gada periodā.

Avots: Pētījums "Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana un gaisa piesārņojuma zonējuma izstrādāšana Jelgavas pilsētas administratīvajai teritorijai", 2017

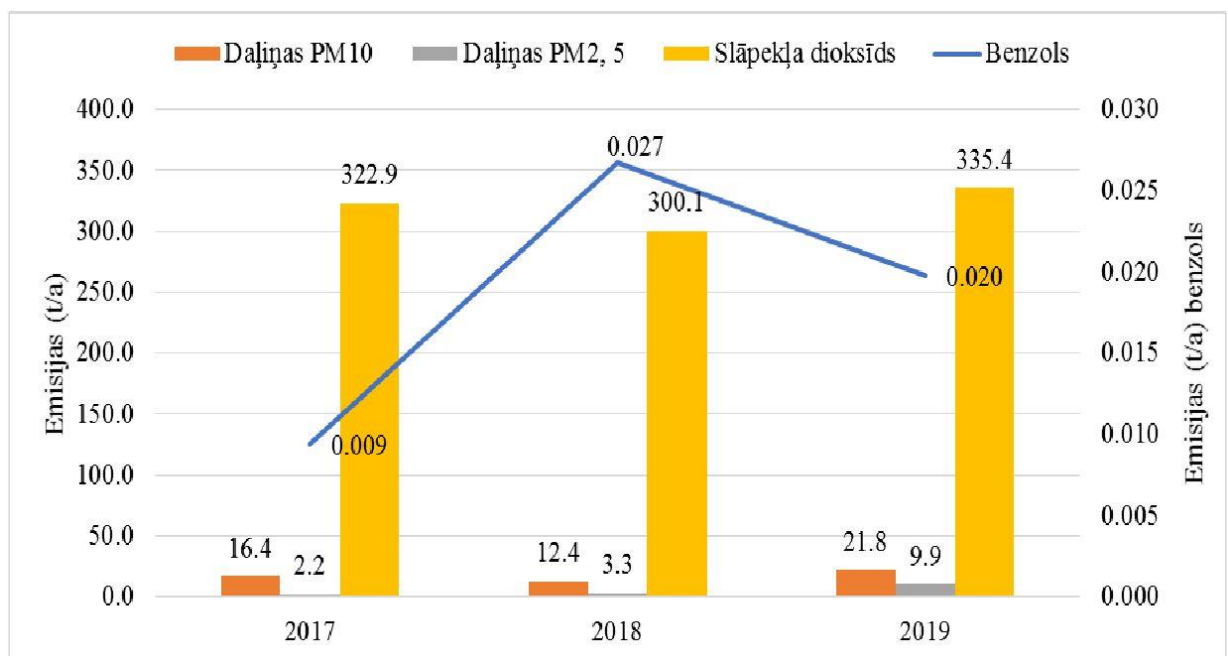
2. grafiks. Gaisa piesārņojuma dinamika Jelgavas centrā 1996.-2016. gada periodā.

Avots: Pētījums "Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana un gaisa piesārņojuma zonējuma izstrādāšana Jelgavas pilsētas administratīvajai teritorijai", 2017

3. grafiks. Gaisa piesārņojuma dinamika Jelgavā ārpus centra 1996.-2016. gada periodā.

Avots: Pētījums "Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana un gaisa piesārņojuma zonējuma izstrādāšana Jelgavas pilsētas administratīvajai teritorijai", 2017

4. grafiks. Emitētās piesārņojošās vielas Jelgavā 2017.-2019. gada periodā.

Avots:

https://vidscentrs.lv/gmc.lv/files/Gaiss/Gaisa_kvalitate/valsts%20gaisa%20tikla%20izvertejums_zinojums2021_p_recizets.pdf

4.1.11. Energoefektivitāte un klimata pārmaiņu ietekmes mazināšana

Oglekļa dioksīdu (CO₂) Jelgavā galvenokārt rada sadedzināšanas iekārtas un, protams, arī autotransports. Laika posmā no 2012. līdz 2018. gadam CO₂ emisiju apjoms Jelgavas valstspilsētā ir bijis svārstīgs, bet ar kopējo tendenci samazināties. Salīdzinot 2012. gadu ar 2019. gadu, stacionāro avotu CO₂ apjoms samazinājies par 13 264,77 tonnām.

2018. gadā lielākie emisiju radītāji Jelgavas valstspilsētā pa sektoriem bija:

- 32 % privātais un komerciālais transports;
- 29% dzīvojamās ēkas;
- 27% rūpniecība;
- 6% komerciālās ēkas un aprīkojums.

2018. gadā tieši pašvaldības saimniecība veidoja šādu daļu kopējo CO₂ emisiju: no pašvaldības ēkām – 3%, sabiedriskā transporta – 2%, pašvaldības autoparka – 1% un publiskā apgaismojuma – 0,4%, t.i, kopā – 6,4%. Šīs ir jomas, kur pašvaldībai ir tiešs potenciāls ietekmēt, un tas nav daudz.

Saskaņā ar 2009. gadā parakstītā “Pilsētas mēru pakta” vadlīnijām, tika izstrādāts “Jelgavas pilsētas ilgtspējīgas enerģētikas rīcības plāns 2010–2020”, par kuru izstrādāti trīs monitoringa ziņojumi.

Kā bāzes gads tika izvēlēts 2005. gads. 2005. gadā Jelgavas pilsētas teritorijā CO₂ emisiju daudzums bija 152 302 tonnas. Lai izpildītu Mēru Pakta noteiktos mērķus, CO₂ emisiju daudzums bija jāsamazina par 20%, t. i., par 30 460 tonnām.

Salīdzinot bāzes 2005. gada rādītājus un 2018. gada enerģijas rādītājus, pilsētā patērētās enerģijas daudzums ir pieaudzis no 766 476 MWh līdz 833 437 MWh, t.i. par 9%, bet CO₂ emisiju daudzums samazinājies no 152 302 t 2005. gadā līdz 109 012 t 2018. gadā jeb par 28 %.

Kopš 2005. gada pilsētas sabiedriskā transporta CO₂ emisijas samazinājušās par 53%. Lielākais CO₂ emisiju pieaugums pēdējos gados ir privātajam un komerciālajam transportam (CO₂ emisiju pieaugums no 2005. gada par 55%).

Jelgavas novada pašvaldībā ir izveidota Enerģijas monitoringa platforma, kas nodrošina plānveida pieeju energoresursu pārvaldībai Jelgavas novada teritorijā ēku siltumenerģijas un elektroenerģijas datu apkopojums un uzlabojumu plānošanu, enerģijas ražošanas – katlu māju un siltumtrašu darbības apkopojumu un paredz pasākumus enerģijas patēriņa samazināšanai pašvaldības infrastruktūras objektos un veicinātu to efektīvāku apsaimniekošanu.

Bijušajā Ozolnieku novadā nosiltinātas 22 daudzdzīvokļu mājas, 2013. gadā Jelgavas novadā nosiltinātas 2 daudzdzīvokļu mājas: Zaļenieku ciemā Zaļenieku pagastā un Mežciemā Jaunsvirlaukas pagastā.

Jelgavas valstspilsētas centralizētās siltumapgādes sistēmas tīkli ir labā tehniskā stāvoklī un var nodrošināt drošu un nepārtrauktu siltumapgādes pakalpojumu ilgtermiņā. Salīdzinājumā ar 2013. gadu, siltumtīklu ūdens jeb siltumnesēja zudumi ir samazinājušies par 77%, kas ir būtisks efektivitātes uzlabojums. Siltumtīklos paveikto darbu rezultātā ir samazinājušies arī siltuma zudumi siltumtrasēs – no 24 % 2005. gadā līdz 16,7 % 2020. gadā. 2021. gadā turpinājās darbs pie jauna siltumenerģijas pārvades efektivitātes uzlabošanas projekta – zemākām siltumnesēja temperatūrām siltumtīklos, kas centralizētās siltumapgādes sistēmas energoefektivitāti paaugstinās vēl vairāk.

Centralizētajai siltumapgādei ir būtiska loma, lai pilsētā uzlabotu gaisa kvalitāti, mazinātu siltumnīcefekta gāzu daudzumu atmosfērā un siltuma ražošanā izmantotu vietējos resursus. Salīdzinājumā ar 2010. gadu, kad siltuma ražošanā tika izmantota tikai dabasgāze, 2019. un 2020. gadā, izmantojot šķeldu 92% apjomā, vidējais CO₂ emisiju daudzums Jelgavas valstspilsētā no siltuma ražošanas ir samazinājies par 90%.

2019. gadā pie biomasas koģenerācijas stacijas tika uzbūvēta 5000 m³ ietilpīga siltumenerģijas akumulācijas iekārta, kas ļauj efektīvāk izmantot kurināmo un samazināt enerģijas ražošanas izmaksas.

2021. gadā Jelgavas valstspilsētas biomasas koģenerācijas stacijā tika uzstādīta reversās osmozes iekārta, kas ļauj efektīvāk un saudzīgāk izmantot ūdeni koģenerācijas stacijas ražošanas tehnoloģiskajos procesos, atgriežot līdz pat 70% no citādi ražošanas notekūdeņos novadāmā ūdens apjoma. Reversās osmozes iekārta tehnoloģiskajos procesos izmantoto ūdeni attīra un to ražošanā var izmantot atkārtoti. Paredzētais ūdens ietaupījums ir 200 m³ ūdens nedēļā jeb 13 000 m³ gadā, kas ir līdzvērtīgs daudzums diviem Jelgavas centralizētās siltumapgādes tīklu tilpumiem, kuru kopējais garums ir 75 km.

Lai veicinātu atjaunojamo energoresursu izmantošanu sabiedriskajā transportā, Jelgavas valstspilsētai iegādāti četri **videi draudzīgi sabiedriskā transportlīdzekļi (elektroautobusi)** un trīs uzlādes stacijas iekārtas.

Viens no veidiem, kā veicināt videi draudzīgu pārvietošanos pilsētā ir izmantot **velotransportu**. Jelgavas valstspilsētā tiek īstenotas aktivitātes, lai uzlabotu un attīstītu veloinfrastruktūru pilsētā. Tiek izbūvēta infrastruktūra un velonovietnes.

Jelgavas valstspilsētā ik gadu tiek īstenoti gan pašvaldības ēku, gan daudzdzīvokļu ēku energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, lai veicinātu efektīvāku energoresursu izmantošanu pilsētā.

Lai samazinātu ietekmi uz klimata pārmaiņām, svarīgi, ka ēku energoefektivitātes pasākumus Jelgavas valstspilsētā bez pašvaldības, īsteno arī citas lielākās organizācijas, kas atrodas pilsētā. Latvijas Lauksamniecības universitāte veikusi energoefektivitātes paaugstināšanu dienesta viesnīcās, Tehniskās fakultātes mācību korpusā Jāņa Čakstes bulvārī 5 u. c., īstenoti Valsts vides dienesta Jelgavas RPV ēkas energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi.

Jelgavas valstspilsētā apgaismojuma tīklu garums sastāda 240 km, jeb izvietoti 6220 apgaismes punkti un 75% no visu ielu kopgaruma ir apgaismoti. Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta līdzfinansētās aktivitātes “Siltumnīcefektu gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā” 2. un 4.kārtas ietvaros Jelgavas valstspilsētā 2013. un 2015.gadā tika īstenoti divi projekti, kuru ietvaros veikta ielu apgaismojuma gaismekļu nomaiņa uz LED apgaismojumu, kopā abos projektos tika uzstādīti 1148 gaismekļi, paplašinātas apgaismes līnijas, samazinot elektroenerģijas patēriņu par 60%, un tai pašā laikā nodrošinot labākus apgaismojuma apstākļus ielās. 2019. gadā uzsākta Emisiju kvotu izolēšanas instrumenta līdzfinansētā projekta “Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana ar viedajām pilsētvides tehnoloģijām Jelgavā” īstenošana, kura ietvaros veic veco gaismekļu demontāžu un LED gaismekļu montāžu un aprīkošanu ar kontrolieriem, apgaismojuma vadības un gaismekļu vadības blokiem.

Ielu apgaismojuma sistēma pilsētā tiek sakārtota un attīstīta, rekonstruēto ielu posmos uzstādot modernus balstus ar jaunākā tipa energoefektīviem gaismas emitējošo diožu gaismekļiem, kā arī, veicot esošo gaismekļu nomaiņu uz energoefektīvu gaismas emitējošo diožu gaismekļiem, bet veiktās investīcijas vēl ir nepietiekams. Kvalitatīvi izgaismotas ielas,

laukumi un parki galvenokārt ir nesen rekonstruētos objektos, kā arī gājēju pārejas labi izgaismotas ir atjaunotajās ielās, bet pārējās ielās ir jāturpina sistemātiska gājēju pāreju izgaismošana.

2017. gada martā Jelgavas valstspilsētas pašvaldība ieviesa un sertificēja Energopārvaldības sistēmu saskaņā ar ISO 50001:2012 standartu: definējot energopolitiku, izveidojot energopārvaldības vadības grupu un darba grupu, veicot sistēmā iekļauto objektu (ēku un publiskā apgaismojuma posmu) energoauditus, sistematizējot enerģijas patēriņa datus sistēmā iekļautajiem objektiem, izveidojot monitoringa sistēmu, katru gadu izstrādājot Energopārvaldības plānu (īstermiņa un vidēja termiņa mērķi un plānotie pasākumi) un katra gada beigās iesniedzot Pārskata ziņojumu. Sistēmas izveides sākumā energopārvaldības sistēmā tika iekļautas 21 pašvaldībai piederoša ēka un divi publiskā apgaismojuma posmi. Kopš energopārvaldības sistēmas ieviešanas sistēma ir paplašināta, 2020. gadā ietverot 24 ēkas (dažos gadījumos - ēku kompleksus) un visus publiskā apgaismojuma posmus, kā arī pilnveidota, lai atbilstu 2018.gada pieņemtajam jaunajam energopārvaldības standartam ISO 50001:2018.

4.1.12. Atkritumu apsaimniekošana

Dalīti vākto atkritumu apsaimniekošanu Jelgavas valstspilsētā veic SIA "Zemgales EKO" un pilsētā darbojas trīs dalīto atkritumu savākšanas laukumi – Salnas ielā 20, Paula Lejiņa ielā 6 un Ganību ielā 84. Iedzīvotāji Jelgavas valstspilsētā bez maksas var nodot papīru, noteiktu veidu plastmasu, stiklu, metālu, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus, luminiscētās lampas un dārza atkritumus. Dārzkopības atkritumus Jelgavas valstspilsētas iedzīvotāji var nodot atkritumu apsaimniekotājam vai nogādāt uz diviem dalīto atkritumu vākšanas punktiem Jelgavas valstspilsētā (Salnas ielā 20, Paula Lejiņa ielā 6 vai Ganību ielā 84). Par noteiktu samaksu vai atsevišķās reizēs bezmaksas dalīto atkritumu vākšanas laukumos pieņem arī vieglo automašīnu nolietotās riepas. Jelgavas valstspilsētā izveidoti vairāk kā 102 dalītās atkritumu vākšanas punkti, kuros iedzīvotāji var bez maksas nodot šķirotos atkritumus.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Jelgavas valstspilsētā veic pilnsabiedrība "JKP". Bez sadzīves atkritumu konteineriem, uzņēmums piedāvā māsaimniecībām pakalpojumu bezmaksas savākt izlietotā papīra, kartona, plastmasas, metāla iepakojuma, makulatūru un stiklu, piedāvājot konteinerus, kurus novietot māsaimniecības īpašumā.

2019.gadā Jelgavas valstspilsētas pašvaldībā savāktas 24675,62 tonnas atkritumu, pēdējos gados lielākais savāktais atkritumu daudzums Jelgavas valstspilsētā bija 2018. gadā – 25450,9 t. Pilsētā samazinās nešķirotu sadzīves atkritumu apjoms. Tiek nodots lielāks apjoms bioloģiski noārdāmo atkritumu, nolietotas riepas, stikls un stikla iepakojums, papīra un kartona iepakojums u. c.

Jelgavas valstspilsētā īstenojot aktivitātes atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībai, tiek veicināta efektīvas atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidošana, kā arī dalītas atkritumu savākšanas sistēmas pilnveidošana. Lai samazinātu kopējo radīto atkritumu daudzumu, tai skaitā nešķirotu atkritumu apjomu, jāturpina pilnveidot iedzīvotāju zināšanas par atkritumu šķirošanu un nodošanu pārstrādei, kā arī par videi draudzīgāku materiālu izmantošanu ikdienā un iespējām samazināt radīto atkritumu apjomu māsaimniecībās.

Jelgavas novadā sadzīves atkritumu apsaimniekošanu veic SIA „Jelgavas novada KU”, kas transportē atkritumus uz atkritumu poligonu „Brakšķi” Līvberzes pagastā.. Savukārt bijušā Ozolnieku novada teritorijā atkritumu apsaimniekošanu nodrošina SIA “Clean R”.

Privāto māju īpašnieki un iedzīvotāji paši ir atbildīgi par savu atkritumu apsaimniekošanu: tiem jāslēdz līgumi par atkritumu savākšanu un nogādāšanu atkritumu poligonā „Brakšķi”, kur tiek nodrošināta atkritumu uzskaitē, izlīdzināšana, blietēšana, grunts starpslāņa veidošana un apbēršana.

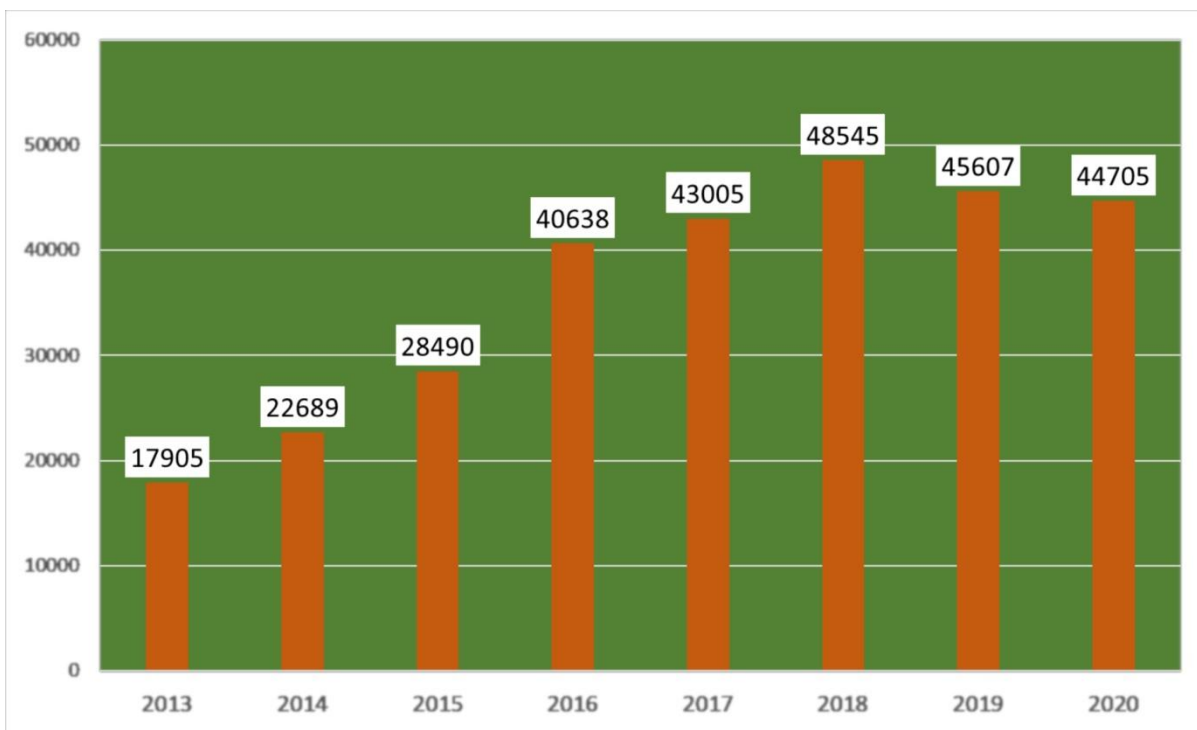
Poligona “Brakšķi” šķirošanas stacijā pieņemto atkritumu daudzuma dinamika 2013.-2020. gadā parādīta 5. grafikā.

Jelgavā, Ganību ielā 84, darbojas sadzīves atkritumu šķirošanas laukums. Jelgavas novada teritorijā, galvenokārt, pagastu lielākajos ciemos, ir uzstādīti dalīto atkritumu savākšanas konteineri, kuru apsaimniekošanu organizē SIA “Zemgales EKO”. Vērojama samērā zema iedzīvotāju aktivitāte atkritumu šķirošanā, tādēļ būtu nepieciešamas informācijas kampaņas par sadzīves atkritumu radīto vides piesārņojumu un katra iedzīvotāja dalību vides aizsardzībā.

Lai novērstu vides piesārņojumu, ir svarīgi pareizi savākt un likvidēt kā sausos tā arī šķidros atkritumproduktus.

Novada teritorijā nav beigto dzīvnieku apbedīšanas vieta – dzīvnieku kapsēta, kas būtu nepieciešama.

Jelgavas uzņēmumos radītie un uzglabātie raksturīgākie bīstamie atkritumi ir krāsu un galvanizācijas atkritumi, motoreļļas, akumulatori, rūpniecisko notekūdeņu pārstrādes dūņas un veselības aprūpes atkritumi.

5. grafiks. Poligona “Brakšķi” šķirošanas stacijā pieņemto atkritumu daudzuma dinamika

Avots: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/2021_02_18_1_4_JKP%202020%20LPS.pdf

2022. gadā poligonā “Brakšķi” pieņemtas 41 127 tonnas atkritumu, kas ir par 10% mazāk nekā 2021. (<https://www.jelgava.lv/jaunumi/pern-poligona-brakski-pienemtas-41-127-tonnas-atkritumu>), tātad pēc strauja kāpuma pēdējos septiņus gadus atkritumu daudzums apmēram svārstās uz vietas.

4.1.13. Riska objekti

Jelgavas valstspilsētā atrodas vairāki nacionālās nozīmes riska objekti, tostarp VAS "Latvijas dzelzceļš" Jelgavas dzelzceļa stacija un SIA "Danfort" Jelgavas naftas bāze. Tajos regulāri tiek vērtēta un pārskatīta visu tehnoloģisko procesu reālā un potenciāli iespējamā ietekme uz vidi un pilsētas iedzīvotājiem.

Saskaņā ar sociālā riska novērtējuma rezultātiem, augstākā sociālā riska vērtība ir akrilskābes nitrila pārvadājumiem. Liela apjoma akrilskābes nitrila noplūdes gadījumā ir sagaidāmi aptuveni 13 upuri, bet šādas avārijas atgadīšanās varbūtība ir 1:10000. Akrilskābes nitrilam vienlaicīgi piemīt gan toksiskas, gan sprādzienbīstamās īpašības, tāpēc tā potenciālā bīstamība tiek vērtēta augstāk nekā amonjakam.

Savukārt, lielākais upuru skaits – līdz 25 cilvēkiem, ir sagaidāms liela apjoma amonjaka noplūdes gadījumos, ko nosaka vielas fizikālās un ķīmiskās īpašības, resp. tas strauji iztvaiko un tā tvaiki ir toksiski. Taču amonjaka noplūdes atgadīšanās varbūtība ir novērtēta par divām kārtām mazāka nekā akrilskābes nitrila pārvadājumiem.

SIA "DTS Serviss" (bijušais "Danfort") Jelgavas naftas bāzes teritorijā naftas produkti tiek uzglabāti virszemes metāla rezervuāros. Kopējais naftas produktu maksimālais daudzums rezervuāros var būt 15 600 tonnas. Ņemot vērā, ka uz iekšējā dzelzceļa atzara īslaicīgai novietošanai var atrasties 20 dzelzceļa cisternas ar kopējo tilpumu 1500 m³, kopējais daudzums, kas potenciāli var atrasties bāzes teritorijā, ir 16545 tonnas. Naftas bāzes tehnisko iekārtu potenciālās avārijas gadījumā varētu tikt apdraudēts Aviācijas ielas dzīvojamais masīvs, kuru no bāzes teritorijas atdala tikai iela. Dzīvojamajā masīvā ir jaukta tipa apbūve, galvenokārt vienkārt mājās ar nelielu iedzīvotāju blīvumu. Tuvākā māja aptuveni 40 m attālumā no bāzes teritorijas. Dzīvojamā masīva tālākajā daļā 80 līdz 100 m attālumā ir piecstāvu dzīvojamās ēkas.

2022. gadā ir izstrādāts un apstiprināts Jelgavas pilsētas un Jelgavas novada sadarbības teritorijas Civilās aizsardzības plāns ar detalizētām risku kartēm.

Applūstošo teritoriju aizsardzībai Jelgavas valstspilsētā ir izstrādāta 3D plūdu zonu modelēšana, jaunākās tehnoloģijas tiek pielietotas lietus ūdeņu novadīšanā. Jelgavas valstspilsētas septiņas sūkņu stacijas darbojas ar jaunāko tehnoloģiju palīdzību, strādājot ar situācijai atbilstošu intensitāti, ielu applūšana vairs nav iespējama. Pavasara plūdi vairs nevar pārsteigt nesagatavotus, jo uz Lielupes tilta ir uzstādīti ūdens līmeņa mērītāji, kas nepārtrauktā režīmā datus pārraida Pašvaldības operatīvās informācijas centram, kura darbinieki ar interaktīvu karšu palīdzību var sekot līdzi ūdens līmeņa kāpumam, modelēt applūšanas draudus un nekavējoties rīkoties. Izstrādāta agrīnās apziņošanas sistēma, lai īstenotu atbilstošu iedzīvotāju rīcību katastrofas un katastrofas draudu gadījumā.

Rūpniecisko avāriju riska objekti Jelgavas novadā un Jelgavas valstspilsētā uzskaitīti 4. tabulā.

4. tabula. Rūpniecisko avāriju riska objekti Jelgavas novadā un Jelgavas valstspilsētā

Nosaukums	Adrese
SIA "Scandagra Latvia"	Lietuvas iela 30, Eleja, Elejas pagasts
Lauksaimniecības pakalpojumu KS „Latraps”	Lietuvas iela 16a, Eleja, Elejas pagasts
SIA "ECO LEAD"	Jelgavas iela 27, Kalnciems, Kalnciema pagasts

Nosaukums	Adrese
SIA "DTS serviss" (Jelgavas naftas bāze)	Aviācijas iela 10, Jelgava

Avots: <https://registri.vvd.gov.lv/citi-registri/rupniecisko-avariju-riska-objekti>

4.1.14. Troksnis

Troksnis ir vidē nevēlams, traucējošs skaņu kopums, kas starp daudzām vides dabisko un antropogēno faktoru traucējošajām ietekmēm ir uzskatāma par vienu no būtiskākajām, turklāt tieši troksnis ir tas ietekmes faktors, kam Latvijā visbiežāk konstatējami normatīvajos aktos noteikto robežlielumu pārsniegumi, jo īpaši pilsētvidē, tomēr visbūtiskākais trokšņa avots ir satiksmes infrastruktūra.

MK 2014. gada 7. janvāra noteikumi Nr.16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība" nosaka, ka aglomerācijām ir jāizstrādā stratēģiskās trokšņa kartes un trokšņa samazināšanas rīcības plāni, savukārt "aglomerācija – administratīvā teritorija, kurā iedzīvotāju skaits pārsniedz 100 000 un iedzīvotāju blīvums pārsniedz 500 iedzīvotāju uz kvadrātkilometru", tātad Jelgavas valstspilsēta nesasniedz aglomerācijas definīciju. Līdz ar to šādu karšu izstrāde Jelgavai nav obligāta, tāpēc pēc pašvaldības iniciatīvas visaptverošs trokšņa novērtējums Jelgavai ir veikts pagaidām tikai 2006. gadā: „Vides trokšņu novērtēšana un modelēšana Jelgavas pilsētas teritorijā” (INTEREG IIIA Dienvidu prioritātes projekts „Pārrobežu sadarbības iniciatīva riska vadības sistēmas veidošanai Latvijas un Lietuvas kaimiņu reģionos”).

Novērtējot trokšņa rādītāju vērtības, tika konstatēts, ka Jelgavā autotransportu var uzskatīt par būtiskāko trokšņa avotu. Augstākais trokšņa līmenis L_{diena} , L_{vakars} , $L_{nakts} > 70$ dB(A) novērojams teritorijās gar/pa maģistrālajām ielām (t. sk. valsts nozīmes autoceļiem). Savrupmāju, darījumu un jauktu lietošanas funkciju teritoriju zonās, īpaši pilsētas centrālajā un austrumu daļā (virzienā uz Rīgu) trokšņa rādītāju vērtības svārstās no 55 līdz 70 dB(A). Salīdzinoši zemas trokšņa rādītāju vērtības ir pilsētas perifērijā – ziemeļu un dienvidu virzienos, kā arī neapbūvētās (meži, dabas pamatnes, augludārzi u.tml.) teritorijās. Nakts laikā trokšņa vērtības ir zemākas, kas izskaidrojams ar automašīnu kustības intensitātes samazināšanos, bet joprojām salīdzinoši augsts trokšņa līmenis (> 55 dB(A)) ir novērojama pilsētas centrālajā daļā (virzienā uz Rīgu) un gar maģistrālajiem autoceļiem (Lielā iela, Rīgas iela, Pasta iela, Dobeles šoseja, Lietuvas šoseja).

Otrs trokšņa avots ir dzelzceļš, kas rada trokšņa līmeni virs 55 dB(A) līdz 500 m attālumam atklātās neapbūvētās teritorijās, kamēr apbūves teritorijās šī zona sašaurinās līdz 70-120 m no sliežu ārējās malas. Savrupmāju, darījumu un jauktu lietošanas funkciju teritoriju zonās, īpaši tajās, kuras atrodas tuvu dzelzceļa līnijai un dzelzceļa parkiem, trokšņa rādītāju vērtības svārstās no 45 līdz 70 dB(A). Visplašākās trokšņa līmeņu izkliedes zonas ir novērojamas L_{vakars} trokšņa rādītājam. Trokšņa līmenis virs 55 dB(A) sasniegs ~ 500 m attālumam atklātās neapbūvētās teritorijās, savukārt apbūves teritorijās šī zona būs no 70 līdz 120 m no sliežu ārējās malas. Tās teritorijas, kuras atrodas starp dzelzceļa līniju atzarojumiem, ir pakļautas paaugstinātai trokšņa ietekmei. Šajās zonās trokšņa rādītāju vērtības ir no 45 līdz 65 dB(A).

Iegūtie modelēšanas rezultāti ļauj secināt, ka transportlīdzekļu kustība rada būtisku trokšņa piesārņojumu Jelgavā. Visaugstākās trokšņa rādītāju vērtības – 65-80 dB(A) – ir novērojamas gar maģistrālajām ielām un dzelzceļa līnijām. Dienas un vakara trokšņa rādītāju

vērtības pilsētas centrālajā daļā ir 50-70 dB(A), savukārt nakts trokšņa rādītāja vērtības ir no 40 līdz 55 dB(A). Jelgavas perifērijā, ziemeļu un dienvidu virzienos, kā arī rietumos pilsētas robežas tuvumā trokšņa līmenis ir salīdzinoši zems: 35-50 dB(A).

Secināms, ka transportlīdzekļu kustība rada būtisku trokšņa piesārņojumu Jelgavā gar maģistrālajam ielām un dzelzceļa līnijām.

2018. gadā ir izstrādātas jaunas dzelzceļa trokšņa kartes, tostarp Jelgavai, kurās fiksētā situācija faktiski nav mainījiesies.

5. PLĀNOŠANAS DOKUMENTOS IETVERTIE VIDES UZLABOŠANAS PASĀKUMI

Stratēģija 2034 kā jau stratēģisks ilgtermiņa dokuments konkrētus pasākumus neietver, tikai nosprauž sasniedzamos stratēģiskos mērķus un to sasniegšanas virzienus. Stratēģiskais mērķis SM 2 “Mūsdienīga un ilgtspējīga dzīves vide” iezīmē galvenos 2034. gadā sasniedzamos rādītājus (skat. iepriekš 2. tabulu 1.3.2. apakšnodaļā).

Kā jau iepriekš konstatēts 1.3.2. apakšnodaļā, starp Stratēģijas 2034 stratēģiskajiem mērķiem trūkst tādu uz vides kvalitāti tieši attiecīgu jomu kā gaisa un ūdeņu kvalitāte un atkritumu apsaimniekošanu. Tomēr šo trūkumu kompensē Programma 2029, kas ir Stratēģijai 2034 tieši pakārtots plānošanas dokuments, kurā noteiktajiem pasākumiem jābūt tieši vēršoties uz Stratēģijā 2034 nospraustajiem mērķiem, un tajā ir nosegtas arī šīs jomas. 6. tabulā ir sniegts pasākumu pārskats uz vides kvalitāti attiecīgajās jomās (saglabāta pasākumu numerācija un tabulā ietilpstošo tabulu un attēlu numerācija no Programmas 2029, izdalot tikai tos pasākumus, kuriem ir fiziska ietekme uz vidi) par jau paveiktajiem pasākumiem, patlaban notiekošajiem pasākumiem un pasākumiem (izstrādātiem plāniem un projektiem), kam jākalpo par pamatu turpmākiem pasākumiem jau Programmas 2029 izpildes ietvaros.

6. tabula. Rīcības virzienu uzdevumi un veicamie pasākumi

Rīcības virziens 1: Izglītība mūža garumā un konkurētspēja darba tirgū

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
1.1. Izveidot vienotu, resursu efektīvu izglītības iestāžu tīklu	1.1.1. Izstrādāt Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada izglītības attīstības stratēģiju 2024.–2029. gadam 1.1.2. Paplašināt un padarīt pieejamāku pirmsskolas izglītības pakalpojumu 1.1.3. Attīstīt efektīvu vispārējās izglītības iestāžu tīklu atbilstoši pieprasījumam 1.1.4. Attīstīt un modernizēt izglītības iestāžu materiāli tehnisko bāzi un infrastruktūru, t.sk. sporta infrastruktūru 1.1.5. Veidot pilsētas un novada ārtelpu, t.sk. pie izglītības iestādēm, atbilstoši mūsdienīga izglītības procesa vajadzībām
1.2. Sekmēt kvalitatīvu, mūsdienīgu, daudzveidīgu un iekļaujošu izglītību atbilstoši tautsaimniecības vajadzībām	1.2.1. Nodrošināt iekļaujošu izglītību visās izglītības pakāpēs 1.2.2. Veicināt sadarbību ar darba devējiem mācību procesā visās izglītības pakāpēs 1.2.3. Veicināt izglītojamo interesi par vidējo profesionālo izglītību 1.2.4. Veicināt vidējās vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu sinerģiju ar augstāko izglītību 1.2.5. Attīstīt izglītojamo talantus, jaunradi, pētnieciskās un karjeras vadības prasmes, uzņēmējspējas un ilgtspējīgu domāšanu
1.3. Pilnveidot motivācijas programmu jauno pedagogu piesaistei un esošo motivācijai	1.3.1. Piesaistīt jaunus, kvalificētus pedagogus un atbalsta speciālistus, izstrādāt un īstenot ilgtspējīgas motivācijas programmu pedagogu un speciālistu piesaistei un esošo noturēšanai 1.3.2. Paaugstināt pedagogu profesionālo kompetenci, prasmes un veicināt jaunradi
1.4. Veicināt pieaugušo izglītību dzīves kvalitātes un	1.4.1. Nodrošināt plānotu un koordinētu pieaugušo izglītības procesu 1.4.2. Paplašināt pieaugušo izglītības iespējas un piekļuvi visām iedzīvotāju grupām

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
nodarbinātības sekmēšanai	1.4.3. Īstenot informatīvus un motivējošus pasākumus pieaugušo izglītības, nodarbinātības veicināšanai
Rīcības virziens 2: Veselības un sociālo pakalpojumu pieejamība, iedzīvotāju labklājība	
Uzdevumi	Veicamie pasākumi
2.1. Veicināt veselīgu dzīvesveidu	2.1.1. Plānot veselību veicinošu aktivitāšu piedāvājumu iedzīvotājiem, atbilstoši iedzīvotāju vajadzībām un valsts sabiedrības veselības politikai 2.1.2. Īstenot un koordinēt veselības veicināšanas aktivitātes visās vecuma grupās, īpaši sociāli mazaizsargātajiem iedzīvotājiem 2.1.3. Veikt infekcijas slimību profilakses aktivitātes, t.sk. īstenojot kaitējuma mazināšanas programmas 2.1.4. Veicināt iedzīvotāju izpratni par veselīgu un aktīvu dzīvesveidu, par pielāgošanos klimata pārmaiņām un to ietekmi uz veselību
2.2. Attīstīt kvalitatīvus un pieejamus veselības aprūpes pakalpojumus un infrastruktūru	2.2.1. Veicināt uz cilvēku centrētas un integrētas veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību visos tās līmeņos, gan ambulatori, gan stacionārā 2.2.2. Uzlabot cilvēkresursu pieejamību (piesaistīt un saglabāt speciālistus) valsts apmaksātajā veselības aprūpes sistēmā 2.2.3. Pilnveidot un attīstīt veselības iestāžu infrastruktūru un materiāli tehnisko bāzi, t.sk. nodrošināt vides pieejamību un veicināt ēku energoefektivitāti 2.2.4. Veicināt IKT un digitālo risinājumu attīstību veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības un integritātes uzlabošanai
2.3. Attīstīt kvalitatīvus un pieejamus sociālos pakalpojumus un infrastruktūru	2.3.1. Izstrādāt Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada sociālās jomas attīstības stratēģiju 2.3.2. Paaugstināt sociālo pakalpojumu sniegšanā un sociālajā darbā iesaistīto cilvēkresursu kapacitāti 2.3.3. Attīstīt, sniegt kvalitatīvus un pieejamus sociālos pakalpojumus, īpašu akcentu liekot uz sabiedrībā balstītiem un ģimeniskai videi pietuvinātiem sociālajiem pakalpojumiem 2.3.4. Pilnveidot un attīstīt sociālo pakalpojumu sniedzēju infrastruktūru un materiāli tehnisko bāzi, t.sk. nodrošināt vides pieejamību un veicināt ēku energoefektivitāti 2.3.5. Uzlabot starpinstitucionālo sadarbību starp sociālo dienestu un tā institūcijām, veselības aprūpes un citām institūcijām aktuālu jautājumu risināšanā
2.4. Attīstīt sociālo darbu ar kopienu un atbalstu iedzīvotāju labklājībai	2.4.1. Izstrādāt vienotu pieeju sociālai palīdzībai, izveidot vienotu atbalsta sistēmu 2.4.2. Īstenot preventīvu darbu ar sociālā riska ģimenēm, mazinot vardarbības risku un mazinot risku bērniem nonākt ārpusģimenes aprūpē 2.4.3. Veicināt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju integrēšanos sabiedrībā 2.4.4. Sekmēt izpratni par sociālā darba profesiju un uzlabošanu sociālo dienestu stratēģiskai komunikācijai ar sabiedrību

Rīcības virziens 3: Konkurētspējīgi pakalpojumi kultūras, tūrisma un sporta jomās

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
3.1. Veicināt tautas sporta un tam nepieciešamās infrastruktūras attīstību	3.1.1. Attīstīt veselīga dzīvesveida un tautas sporta infrastruktūru 3.1.2. Atbalstīt sporta klubu, tautas sporta darbību
3.2. Sekmēt bērnu un jauniešu sporta attīstību, kā arī augstu sasniegumu sportu	3.2.1. Nodrošināt konkurētspējīgu vidi bērnu un jauniešu sporta darbībai un virzībai uz augstu sasniegumu sportu
3.3. Attīstīt kultūras piedāvājuma daudzveidību, kvalitāti un infrastruktūru	3.3.1. Nodrošināt kvalitatīvu, daudzveidīgu un eksportorientētu kultūras piedāvājumu 3.3.2. Pilnveidot kultūras infrastruktūru un materiāli tehnisko bāzi 3.3.3. Sekmēt sadarbību kultūras jomā 3.3.4. Efektīvi izmantot jaunradī, inovācijas un starpnozaru sadarbību dinamiskas kultūrvides veidošanā
3.4. Nodrošināt kultūras mantojuma aizsardzību un ilgtspējīgu attīstību	3.4.1. Nodrošināt visa kultūras mantojuma, t.sk. nemateriālā, saglabāšanu un popularizēšanu
3.5. Veicināt tūrisma nozares konkurētspēju	3.5.1. Veidot sezonai un mērķa grupai atbilstošu un kvalitatīvu tūrisma piedāvājumu gan vietējiem, gan ārvalstu tūristiem 3.5.2. Stiprināt sadarbību tūrisma jomas attīstībai

Rīcības virziens 4: Mobilitāte un sasniedzamība

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
4.1. Atjaunot un attīstīt autoceļus, ielas, tiltus, satiksmes pārvadus	4.1.1. Uzlabot ielu un autoceļu infrastruktūru 4.1.2. Attīstīt un atjaunot tiltus un satiksmes pārvadus
4.2. Ieviest satiksmes drošības un mierināšanas risinājumus	4.2.1. Modernizēt satiksmes organizācijas sistēmu un infrastruktūru, uzlabojot satiksmes drošību
4.3. Veidot mūsdienīgu gājēju un velo, mazjaudas transportlīdzekļu infrastruktūru	4.3.1. Attīstīt gājēju un velo ceļu tīklu
4.4. Attīstīt integrētu un multimodālu sabiedriskā transporta sistēmu, t.sk. savienojamībā ar Rīgu	4.4.1. Pilnveidot un attīstīt sabiedriskā transporta infrastruktūru 4.4.2. Attīstīt Jelgavas pilsētas un novada mobilitātes punktu infrastruktūru, t.sk. izveidojot multimodālu satiksmes terminālu Jelgavā

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
4.5. Veicināt ilgtspējīgus mobilitātes risinājumus	4.5.1. Veicināt bezemisiju transportlīdzekļu izmantošanu

Rīcības virziens 5: Teritorijas un resursu efektīva apsaimniekošana

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
5.1. Nodrošināt kvalitatīvus un pieejamus komunālos un atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus	5.1.1. Veicināt ilgtspējīgu ūdenssaimniecību 5.1.2. Veicināt ilgtspējīgu siltumapgādi 5.1.3. Sekmēt atkritumu apsaimniekošanas ilgtspēju
5.2. Uzlabot publisko teritoriju kvalitāti, daudzveidību un pieejamību	5.2.1. Pilnveidot un labiekārtot publisko ārtelpu
5.3. Veicināt nekustamā īpašuma attīstību un uzlabošanu	5.3.1. Veicināt kompleksu dzīvojamā fonda atjaunošanu un sekmēt dzīves telpas uzlabošanu 5.3.2. Uzlabot un attīstīt pašvaldību nekustamo īpašumu

Rīcības virziens 6: Vides kvalitātes uzlabošana un dabas vērtību ilgtspējīga apsaimniekošana

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
6.1. Efektīvi un ilgtspējīgi apsaimniekot dabas vērtības	6.1.1. Nodrošināt dabas vērtību (t.sk. publisko ūdeņu) un resursu saglabāšanu, pieejamību, daudzveidīgu izmantošanu un attīstību
6.2. Uzlabot vides kvalitāti	6.2.1. Sekmēt vides aizsardzību un vides stāvokļa uzlabošanu
6.3. Mazināt plūdu riskus un krastu eroziju	6.3.1. Attīstīt meliorācijas un lietus ūdens savākšanas sistēmas, samazinot plūdu riskus

Rīcības virziens 7: Konkurētspējīga, radoša un klimatneitrāla uzņēmējdarbība un industriālā attīstība

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
7.1. Pilnveidot atbalstu uzņēmējdarbības videi	7.1.1. Īstenot atbalsta pasākumus uzņēmējdarbības attīstībai 7.1.2. Veicināt iesaistīto pušu* sadarbību un darbības koordinēšanu

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
7.2. Attīstīt infrastruktūru atbilstoši uzņēmējdarbības vajadzībām	7.2.1. Attīstīt jaunas un pilnveidot jau esošās uzņēmējdarbības teritorijas, nodrošinot tās ar uzņēmējiem nepieciešamo infrastruktūru

** pašvaldības, uzņēmēji, izglītības un pētniecības iestādes, NVO, valsts institūcijas u.c.*

Rīcības virziens 8: Vieda un atvērta pārvaldība, drošība

Uzdevumi	Veicamie pasākumi
8.1. Uzlabot pārvaldības efektivitāti un digitalizāciju, attīstot mūsdienīgus un klientorientētus pašvaldības pakalpojumus	8.1.1. Pilnveidot pašvaldības darbu un pakalpojumus 8.1.2. Nodrošināt pārvaldības digitālo transformāciju 8.1.3. Veicināt racionālu pašvaldības pārvaldības tehnoloģiju atbalstu 8.1.4. Veidot uz klimata neitralitāti vērstu pārvaldību 8.1.5. Pilnveidot pašvaldību cilvēkresursu prasmes, zināšanas un sadarbību
8.2. Sekmēt sabiedrības iesaisti un līdzatbildību teritorijas ilgtspējīgā attīstībā	8.2.1. Palielināt sabiedrības līdzdalību teritorijas ilgtspējīgā attīstībā 8.2.2. Stiprināt NVO kapacitāti, veicināt to ilgtspēju un savstarpējo sadarbību, kā arī mijiedarbību ar pašvaldību 8.2.3. Veidot vietējo iedzīvotāju un uzņēmēju lokālpatriotismu un piederības apziņu teritorijai, veicināt jaunu iedzīvotāju un uzņēmēju piesaisti
8.3. Nodrošināt efektīvu jaunatnes politikas ieviešanu	8.3.1. Pilnveidot starpinstitucionālu sadarbību jaunatnes politikas īstenošanā 8.3.2. Uzlabot jauniešu lietderīgā brīvā laika pavadīšanas iespējas līdzvērtīgi pilsētas mikrorajonos un novada teritorijā 8.3.3. Paplašināt neformālās izglītības, kultūras un sporta pasākumu skaitu jauniešu auditorijai
8.4. Attīstīt civilās aizsardzības sistēmu un paaugstināt drošības līmeni	8.4.1. Pilnveidot civilās aizsardzības sistēmu 8.4.2. Nodrošināt sabiedrības kārtību un drošību 8.4.3. POIC darbības pilnveidošana

6. PLĀNOŠANAS DOKUMENTU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS

6.1. Vispārējā vērtējuma metodika un Stratēģijas 2034 novērtējums

Programmas 2029 un Stratēģijas 2034 īstenošanas stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtēšanai 7. tabulā ir sniegts vispārīgs pārskats par Stratēģijas 2034 un Programmas 2029 ietekmju pozitīvo (+) vai negatīvo (-) atbilstību vides politikas mērķiem vai ietekmes neesamību (0) atbilstoši Programmas 2029 investīciju plānos plānotajām projektu idejām pirms to ietekmes detalizēta novērtējuma.

Par pozitīvu ietekmi uzskatīta, ja plānošanas dokumenti paredz pasākumus, kas tieši vai netieši vērsti uz konkrēto vides politikas mērķi. Par nulli ietekme uzskatīta, ja plānošanas dokumenti šādus pasākumus neparedz un arī citiem mērķiem paredzētos pasākumos konstatējama pozitīvu blakusietekmju šā mērķa virzienā neesamība (vai arī ir nenoteiktība, vai ietekme būs pozitīva, vai negatīva). Par negatīvu ietekmi uzskatīta, ja ir pamats bažām, ka citiem mērķiem paredzētiem pasākumiem varētu negatīva ietekme uz šā mērķa sasniegšanu (protams, pasākumu, kas tieši paredzēti, lai attālinātos no vides politikas mērķa, nedrīkst būt, un tādi arī nav konstatēti).

Šajā vispārīgajā novērtējumā ir konstatēts, ka visi Stratēģijā 2034 izvirzītie mērķi un rīcības virzieni principā pozitīvi atbilst vides politikas mērķiem, savukārt Programmā 2029 ir konstatēts, ka ne visu vides politikas mērķu sasniegšanai ir paredzēti konkrēti pasākumi un arī ne visu vides politikas mērķu sasniegšanu veicinoši blakusefekti ir noteikti paredzami kādam pasākumam, bet nav konstatēts, ka kāds no plānotajiem pasākumiem būtu iecerēts vai no tā netieši izrietētu negatīva ietekme attiecībā uz kāda politikas mērķa sasniegšanu (par riskiem pasākumu nepareizas izpildes gadījumā skat. tālāk).

Pēc 6. tabulas ir sniegts detalizēts novērtējums, balstīts uz konkrētajiem pasākumiem un to finansējumu: no visa paredzētā finansējuma Programmas 2029 ietvaros un prognozējamā tālākā finansējuma Stratēģijas 2034 ietvaros paredzēts iztērēt vides kvalitātes mērķiem, kurās jomās un cik daudz.

7. tabula. Stratēģijas 2034 vispārīgs novērtējums atbilstoši

Zemgales plānošanas reģiona attīstības programmas 2021.-2027. gadam SIVN kritērijiem

Vides politikas mērķi (starptautiskie, ES, nacionālie)	Avots	Virszdevumi	Ietekmju vērtēšanas kritēriji	Vērtējums
Klimata pārmaiņas				
Pasākumi pret klimata pārmaiņām: a) ierobežot globālo vidējās temperatūras pieaugumu zem 2°C salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni, b) vairot spējas pielāgoties klimata pārmaiņu nelabvēlīgajai ietekmei un veicināt klimatnoturību un attīstību ar zemām SEG emisijām, vienlaikus neapdraudot pārtikas ražošanu; un c) finanšu plūsmas pieskaņot mazākām SEG emisijām un klimatnoturīgai attīstībai.	ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgums	Energoresursu racionāla izmantošana un pārvaldība, un SEG emisiju samazināšana, veicinot virzību uz Latvijas klimatneitralitāti 2050. gadā.	CO ₂ emisijas, t	+
- Līdz 2030. g. tiekties uz vismaz 55 % SEG emisiju samazinājumu, - līdz 2050. g. panākt klimatneitralitāti.	- Eiropas zaļais kurss; - EK 17.09.2020 paziņojums “Eiropas 2030. gada klimata politikas ieceru kāpināšana. Investīcijas klimatneitrālā nākotnē iedzīvotāju labā” - LSKS 2025			
SEG emisiju intensitātes samazinājums ar 2030. gada mērķi: 292 t CO ₂ ekv. /milj. EUR	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam			
Klimatneitralitāte (nesamazināmās SEG emisijas kompensē piesaiste ZIZIMM sektorā)	LSKS 2025			

Vides politikas mērķi (starptautiskie, ES, nacionālie)	Avots	Virszdevumi	Ietekmju vērtēšanas kritēriji	Vērtējums
SEG emisiju samazināšanas mērķis: -65% pret 1990. g. (neietverot ZIZIMM)	LNEKP 2030		Atjaunojamo energoresursu īpatsvars no kopējā enerģijas patēriņa %	
Atjaunojamās enerģijas (AE) īpatsvara mērķis enerģijas galapatēriņā (%): • 2022. gads - 40% • 2025. gads - 41,8% • 2027. gads - 44,3% • 2030. gads - 46,5%	Direktīva Nr. 2018/2001 LNEKP 2030			
Stratēģijas mērķis ir īstenot 2050. gada redzējumu par klimatnoturīgu Savienību, padarot adaptāciju viedāku, sistēmiskāku un ātrāku un pastiprinot starptautisko rīcību.	Ceļā uz klimatnoturīgu Eiropu: jaunā ES Klimatadaptācijas stratēģija	Klimatnoturīguma veicināšana	Publiskās infrastruktūras projekti pilsētvidē, kas vērsti uz pielāgošanos klimata pārmaiņām	+
Mazināt Latvijas cilvēku, tautsaimniecības, infrastruktūras, apbūves un dabas ievainojamību pret klimata pārmaiņu ietekmēm un veicināt klimata pārmaiņu radīto iespēju izmantošanu	Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika periodam līdz 2030. gadam			

Atkritumu apsaimniekošana un aprites ekonomikas principu ieviešana				
Atkritumu rašanās un apglabājamo atkritumu samazināšana un atkritumu pārstrādes un reģenerācijas īpatsvara palielināšana, īpaši akcentējot notekūdeņu dūņu apstrādi un bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādes un to reģenerācijas īpatsvara un jaudas palielinājumu	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam AAVP 2028	Nodrošināt ilgtspēju veicinošu saimniekošanas modeli, kura būtība ir produktu, materiālu un resursu vērtības noturēšanā ekonomikā pēc iespējas ilgāk, vienlaikus samazinot gan izejvielu patēriņu un atkritumu apjomu, gan arī ietekmi uz vidi	Sadzīvē radītais atkritumu daudzums, t	+
			Radītais bīstamo atkritumu daudzums	+
Panākt, lai līdz 2030. gadam viss iepakojums ES tirgū būtu ekonomiski dzīvotspējīgi atkalizmantojams vai pārstrādājams	ES aprites ekonomikas rīcības plāns Direktīva 2008/98/EK Direktīva 1999/31/EK	Nodrošināt ilgtspēju veicinošu saimniekošanas modeli, kura būtība ir produktu, materiālu un resursu vērtības noturēšanā ekonomikā pēc iespējas ilgāk, vienlaikus samazinot gan izejvielu patēriņu un atkritumu apjomu, gan arī ietekmi uz vidi	Kopējais apglabāto sadzīves atkritumu daudzums	+
			Kopējais pārstrādātais sadzīves atkritumu apjoms	+
Aprites ekonomikas ieviešana un attīstība Latvijā, veidojot konkurētspējīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu valsts tautsaimniecību	Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020. – 2027. gadam		Īstenoti pašvaldības pilotprojekti aprites ekonomikas jomā atbilstoši Rīcības plānā pārejai uz aprites ekonomiku 2020.–2027. gadam	0

			noteiktajiem rīcības virzieniem un pasākumiem	
Sabiedrības uzvedības modeļu un paradumu maiņas veicināšana, izpratnes veidošana par vidi un ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam		Zaļā publiskā iepirkuma izmantošanas īpatsvars pašvaldības iepirkumos (% no visiem iepirkumiem).	0
Gaisa kvalitāte				
Nepārsniegt maksimāli pieļaujamo antropogēno emisiju apjomu un izpildīt emisiju samazināšanas mērķus galvenajām piesārņojošām vielām – sēra dioksīdam, slāpekļa oksīdam, nemetāna gaistošajiem organiskajiem savienojumiem, amonjakam un daļiņām PM _{2,5}	Direktīva 2016/2284 Likums “Par piesārņojumu” GPSRP 2030	Gaisa piesārņojuma emisiju samazināšana reģionā	Slāpekļa oksīdu (NO _x) emisijas	+
			Daļiņu PM _{2,5} emisijas	+
			Nemetāna gaistošo organisko savienojumu emisijas	+
Pārskatīt gaisa kvalitātes standartus atbilstīgi Pasaules veselības organizācijas vadlīnijām	Eiropas Zaļais kurss	Labas gaisa kvalitātes nodrošināšana	Nav konstatēti augšējā piesārņojuma novērtēšanas	+
Līdz 2030. gadam uzlabot gaisa kvalitāti tā, lai par 55 % samazinātu to priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu, ko izraisa gaisa piesārņojums	ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns			

Līdz 2030. gadam panākt, ka par 25 % sarūk to ES ekosistēmu daudzums, kurās gaisa piesārņojums apdraud biodaudzveidību	ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns		sliekšņa pārsniegumi	
Vides troksnis				
Vides trokšņa ietekmes apzināšana, rīcību plānošana un īstenošana ietekmes samazināšanai	Direktīva 2002/49/EK Ministru kabineta noteikumi Nr. 16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība"	Vides trokšņa ietekmes apzināšana un mazināšana Rīcību plānošana un īstenošana trokšņa ietekmes samazināšanai	Trokšņa piesārņojums no transporta (diskomfortam pakļauto iedzīvotāju skaits)	+
Līdz 2030. gadam panākt, ka par 30 % mazāk cilvēku pastāvīgi traucē transporta troksnis	ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns			
Bioloģiskā daudzveidība un ainavas				
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumu integrēšana tautsaimniecības nozarēs, jo īpaši lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarēs, īstenojot ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu un zaļās infrastruktūras izmantošanu, vienlaikus nodrošinot bioloģiskās un ainavu daudzveidības aizsardzību un vērtības celšanu, sekmējot ilgtspējīgu tūrisma attīstību.	ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030. gadam Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam	Veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un attīstīšanu veicot zaļās infrastruktūras objektu un vides elementu veidošanu	Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju platība (ha), dabas pieminekļus skaits (%) un mikroliegumu kopskaits ar definētiem aizsardzības mērķiem un apsaimniekošanas plāniem	0

			Apzināto bioloģiski vērtīgo zālāju platība	
Atjaunot dabu – būtiski uzlabot aizsargāto sugu un biotopu stāvokli, palielināt ainavas elementus un bioloģisko lauksaimniecību laukos, nodrošināt labu jūras vides stāvokli, atjaunot upju brīvu tecējumu, palīdzēt ar pilsētu zaļināšanas plāniem, ierobežot invazīvo sugu ietekmi	ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030. gadam		Invazīvo sugu ietekmētās dabisko vai daļēji dabisko ekosistēmu platības, ha	
Aizsargājamo biotopu un sugu aizsardzības stāvokļa uzlabošanas pasākumu realizēšana saskaņā ar zinātniski pamatotiem sugu un biotopu aizsardzības un dabas aizsardzības plāniem. Bioloģiskās daudzveidības aizsardzības sistēmas pilnveidošana, izstrādājot zinātniski pamatotus bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas mērķus, rādītājus.	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam	Pašvaldību plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos nodrošināt nosacījumus aizsargājamo biotopu platību saglabāšanai un stāvokļa uzlabošanai	Pārveidotu ūdensteču kopgarums/ Dabiska upju tecējuma atjaunošanas posmu garums, km	0
Ūdens kvalitāte un plūdu risks				
Sasniegt augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvaru: 35%	Eiropas Zaļais kurss; Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam	Palielināt ūdensobjektu skaitu, kuri atbilst	Augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei	0

Sasniegt visu ūdensobjektu labu kvalitatīvo un kvantitatīvo stāvokli	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Vispārējā Struktūrdirektīva)	labai un augstai ekoloģiskai kvalitātei	atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars, %	
Rīcību un procesu plānošana, lai nodrošinātu dzeramā ūdens nekaitīgumu un kvalitāti, patērētāju piekļuvi dzeramajam ūdenim, kā arī patērētāju informēšanu par ūdens kvalitāti.	2020/2184/EK Jaunā dzeramā ūdens Direktīva, kas aizvieto Direktīvu Padomes Direktīva 98/83/EK (prognozējams, ka tiks transponēta nacionālajā tiesiskajā regulējumā līdz 2022. gada beigām)	Iedzīvotāju nodrošināšana ar nekaitīgu un drošas kvalitātes dzeramo ūdeni, samazinot zudumus	Kanalizācijas sistēmas pieejamība, %	+
Ūdensapgādes tīklu paplašināšana, ūdensapgādes tīklu rekonstrukcija, dzeramā ūdens uzglabāšanas un padeves uzlabošana, kā arī energoefektivitātes pasākumi ūdensapgādes sistēmā	Ūdensapgādes investīciju plāns 2021. – 2027. gadam		Ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība, %	+
Novērtēt un pārvaldīt plūdu riskus, lai mazinātu nelabvēlīgās sekas cilvēku veselībai, videi un kultūras mantojumam	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/60/EK (2007. gada 23. oktobris) par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam	Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un noturību pret katastrofām	Plūdu apdraudēto iedzīvotāju skaits	+

Klimata pārmaiņu ietekmju mazināšana, īstenojot pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumus un panākot materiāltehniskā un infrastruktūras Jūras vides stāvokļa uzlabošana un pazemes ūdens resursu aizsardzība, samazinot antropogēno slodzi, t. sk. notekūdeņu kaitīgo ietekmi uz dabas resursiem un vidi, nodrošinot nepieciešamās infrastruktūras izveidi un veicinot notekūdeņu dūņu apstrādi	Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam		Plūdu apdraudēto teritoriju platība, km²	
	Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam	Centralizētās kanalizācijas tīklu paplašināšana un notekūdeņu attīrīšanas uzlabošana	Attīrīto notekūdeņu īpatsvars, % Kanalizācijas sistēmas pieejamība, %	+
Aizsargāt vidi ES no komunālo notekūdeņu nelabvēlīgās ietekmes, savācot un attīrot notekūdeņus	Padomes Direktīva 91/271/EEK (1991. gada 21. maijs) par komunālo notekūdeņu attīrīšanu			
Kanalizācijas tīklu attīstība esošo aglomerāciju robežās, kanalizācijas tīklu pārbūve un atjaunošana, investīcijas notekūdeņu attīrīšanas kvalitātes uzlabošana, dūņu apsaimniekošana, decentralizēto kanalizācijas sistēmu apsaimniekošana.	Notekūdeņu apsaimniekošanas investīciju plāns 2021.-2027. gadam			
Stratēģijas vispārējais mērķis attiecībā uz vidi: glābt jūru. Politikas jomas - barības vielu noplūdes jūrā samazināšana līdz pieļaujamam līmenim, apakšmērķi: • mazināt biogēnu ienesi Baltijas jūrā; • mazināt eitrofikāciju un sasniegt labu vides stāvokli.	Eiropas Savienības stratēģija Baltijas jūras reģionam (2009) un tās Rīcības plāns			

Tiekties uz gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojumu	ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns līdz 2050. gadam	Uzlabot ūdens kvalitāti, par 50 % samazinot atkritumu un plastmasas druzas daudzumu jūrā, bet par 30 % — mikroplastmasas daudzumu, kas nonāk vidē.	Augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars, %	0
Augsne un piesārņojums				
Vēsturiski piesārņoto vietu sanācijas un revitalizācijas pasākumu īstenošana uzlabotas vides kvalitātes (augšnei, gruntij, pazemes un virszemes ūdeņiem) sasniegšanai	Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam	Veicināt piesārņoto vietu sanāciju un jauna piesārņojuma rašanās novēršanu	Piesārņoto vietu skaits, Attīrīto piesārņoto vietu platība, ha	+
Tiekties uz nulles piesārņojumu ar mērķi panākt no toksikantiem brīvu vidi. Lai aizsargātu Eiropas iedzīvotājus un ekosistēmas, ES ir jāuzlabo veids, kā tiek monitorēts, ziņots, novērsts un kompensēts gaisa, ūdens, augsnes un patēriņa preču piesārņojums. Lai to panāktu, ES un dalībvalstīm būs sistemātiskāk jāpievēršas visām rīcībpolitikām un noteikumiem.	Eiropas Zaļais kurss; 8. vides rīcības programma			

Tiekties uz gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojumu	ES Gaisa, ūdens un augsnes nulles piesārņojuma rīcības plāns līdz 2050. gadam	Uzlabot augsnes kvalitāti, par 50 % samazinot barības vielu zudumus un ķīmisko pesticīdu izmantojumu		0
Kultūrvēsturiskās vērtības un ainava				
Saglabāt un attīstīt Latvijas kultūras kapitālu un veicināt piederības izjūtu Latvijas kultūras telpai, attīstot sabiedrības radošumā balstītu konkurētspējīgu nacionālo identitāti un veidojot Latvijā kvalitatīvu kultūrvidi.	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam	Nodrošināt kultūras mantojuma aizsardzību un ilgtspējīgu pārvaldību	Atjaunoto kultūrvēsturisko pieminekļu skaits/kopējais kultūrvēsturisko pieminekļu skaits	+
Ar dabas un kultūras mantojuma izmantošanu saistīto būvju atjaunošana, konservācija, pārbūve, restaurācija, saglabājot kultūras mantojumu tā sākotnējā kultūrvēsturiskā veidolā, vai jaunu būvju būvniecība un teritorijas labiekārtošana, ievērojot integrētu pieeju dabas un kultūras mantojuma saglabāšanai.	Reģionālās politikas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam			
Veicināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu, kā arī organizēt sadarbību par ainavu jautājumiem Eiropā.	Ainavu konvencija	Nodrošināt ainavu aizsardzību un ilgtspējīgu pārvaldību	Izstrādāto ainavu pārvaldības plānu skaits ainaviski vērtīgajām teritorijām	+
Integrēt ainavu politiku savā reģionālajā un pilsētplānošanas politikā, kultūras, vides, lauksaimniecības, sociālajā un saimnieciskajā politikā, kā arī jebkurā citā politikā, kas tieši vai netieši var ietekmēt ainavas.	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns 2021. – 2027.			

6.2. Detalizētā novērtējuma metodika un Programmas 2029 novērtējums

Programmā 2029 ir definētas **trīs vidēja termiņa prioritātes** (kuras detalizēti atšifrētas iepriekš 1.3.3. apakšnodaļā):

- **VP 1:** Cilvēkresursu un pakalpojumu daudzveidība, pieejamība un kvalitāte
- **VP 2:** Kvalitatīva un droša dzīves vide
- **VP 3:** Stabila, radoša un ilgtspējīga ekonomika

Papildus trim vidēja termiņa prioritātēm ir **noteiktas divas horizontālās prioritātes**, kas veicina kompleksas pārmaiņas vairāku definēto rīcības virzienu ietvaros:

- **HP 1:** Vieda, atvērta un atbalstoša pārvaldība
- **HP 2:** Klimata pārmaiņu mazināšana un atbalstoša pārvaldība

Balstoties uz vidēja termiņa prioritātēm, Programmā 2029 ir definēti rīcības virzieni (skat. iepriekš 5. tabulu). Katrs no tiem ir konkrētu pasākumu kopums, kas ir izvirzīts noteikto vidēja termiņa prioritāšu sasniegšanai. Rīcību ietvaros ir definēti uzdevumi (skat. iepriekš 5. tabulu): tie ir iniciatīvu un rīcību kopums, kas ir izvirzīti noteikto rīcības virzienu īstenošanai, nodrošinot savstarpēji papildinoša un kompleksa atbalsta mehānisma izveidi. Savukārt uzdevumiem ir definēti pakārtoti pasākumi, kas ir veicami, lai izpildītu noteiktos uzdevumus.

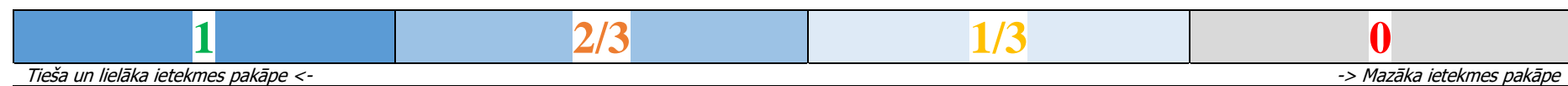
- **RV 1:** Izglītība mūža garumā un konkurētspēja darba tirgū
- **RV 2:** Veselības un sociālo pakalpojumu pieejamība, iedzīvotāju labklājība
- **RV 3:** Konkurētspējīgi pakalpojumi kultūras un sporta jomās
- **RV 4:** Mobilitāte un sasniedzamība
- **RV 5:** Publiskās infrastruktūras kvalitāte, ēku energoefektivitāte un mājokļu pieejamība, drošība
- **RV 6:** Teritorijas un dabas resursu efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana
- **RV 7:** Konkurētspējīga un radoša uzņēmējdarbība un industriālā attīstība
- **RV 8:** Vieda pārvaldība un demokrātijas kultūra

Jau pašā Programmā 2029 ir novērtētas sakarības starp Programmas 2029 prioritātēm un Stratēģijas 2034 stratēģiskajiem mērķiem (skat. 7. tabulu) un Programmas 2029 rīcības virzieniem un Programmas 2029 prioritātēm (skat. 8. tabulu). SIVN vajadzībām šajās tabulās ar krāsām parādītā saistības intensitāte kvantificēta ar nosacītiem skaitliskiem koeficientiem. Jau iepriekš 1.3.2. apakšnodaļā konstatēts, ka fiziskas ietekmes uz vidi tieši plānošanas periodā piemīt tikai stratēģiskajam mērķim SM 2. Līdz ar to Programmas 2029 prioritāšu ietekmes pakāpe turpinājumā tiks vērtēta tikai uz to. Vislielākā ietekmes pakāpe novērtēta ar koeficientu "1" (skat. 7. tabulu), kas nosacīti nozīmē, ka ieguldījumi prioritātēs VP 2 un HP 2 simtprocentīgi uzskatāmi par ieguldījumiem vides kvalitātes labā. Izņēmums ir prioritāte VP 1: kaut arī tai ir cieša saistība ar stratēģisko mērķi SM 2, tai pārskata periodā nav sagaidāmas fiziskas izpausmes vidē, tāpēc ieguldījumi tajā attiecībā uz vidi vērtēti kā "0". No ieguldījumiem pārējās prioritātēs uzskatīts, ka vides labā ir "1/3" no tiem. Papildu uzskatāmībai attiecīgums vai neattiecinīgums uz vidi ir uzsvērts ar krāsām.

Analoģiski 8. tabulā ir piešķirtas skaitliskas vērtības, kāda daļa ieguldījumu katrā rīcības virzienā uzskatāma par ieguldījumiem katrā prioritātē.

7. tabula. Programmas 2029 prioritāšu ietekme uz Stratēģijas 2034 stratēģiskajiem mērķiem

Vidēja termiņa prioritāte	SM1 Izglītots, aktīvs un radošs iedzīvotājs	SM2 Mūsdienīga un ilgtspējīga dzīves vide	SM3 Ekonomiskā attīstība, zināšanu, tehnoloģijas un jauninājumu ieviešana
VP1 Cilvēkresursu un pakalpojumu daudzveidība, pieejamība un kvalitāte		0	
VP2 Kvalitatīva un droša dzīves vide		1	
VP3 Stabila, radoša un ilgtspējīga ekonomika		1/3	
HP1 Vieda, atvērta un atbalstoša pārvaldība		1/3	
HP2 Klimata pārmaiņu mazināšana un adaptēšanās klimata pārmaiņām		1	

8. tabula. Programmas 2029 rīcības virzienu ietekme uz Programmas 2029 prioritātēm

Vidēja termiņa prioritāte	VP 1 Cilvēkresursu un pakalpojumu daudzveidība, pieejamība un kvalitāte	VP 2 Kvalitatīva un droša dzīves vide	VP 3 Stabila, radoša un ilgtspējīga ekonomika	HP1 Vieda, atvērta un atbalstoša pārvaldība	HP2 Klimata pārmaiņu mazināšana un adaptēšanās klimata pārmaiņām
RV 1 Izglītība mūža garumā un konkurētspēja darba tirgū		1/3	2/3	1/3	2/3
RV 2 Veselības un sociālo pakalpojumu pieejamība, iedzīvotāju labklājība		1/3	0	1/3	1/3
RV 3 Konkurētspējīgi pakalpojumi kultūras un sporta jomās		1/3	1/3	1/3	1/3
RV 4 Mobilitāte un sasniedzamība		1	1	1/3	2/3
RV 5 Publiskās infrastruktūras kvalitāte, ēku energoefektivitāte un mājokļu pieejamība, drošība		1	1/3	2/3	1
RV 6 Teritorijas un dabas resursu efektīva un ilgtspējīga apsaimniekošana		1	0	1/3	2/3
RV 7 Konkurētspējīga un radoša uzņēmējdarbība un industriālā attīstība		1/3	1	0	1/3
RV 8 Vieda pārvaldība un demokrātijas kultūra		2/3	1/3	1	2/3

Tālāk no divām iepriekšējām tabulām iegūta sakarība starp ieguldījumiem konkrētā pasākumā un daļu, kas no tiem uzskatāma par ieguldījumiem vides kvalitātē, atbilstoši pasākuma atbilstībai prioritātei un rīcības virzienam (skat. 9. tabulu).

9. tabula. Ieguldījumu īpatsvars vides kvalitātē atkarībā no pasākuma atbilstības prioritātei un rīcības virzienam

	VP 1	VP 2	VP 3	HP 1	HP 2
RV 1	0	1/3	2/9	1/9	2/3
RV 2	0	1/3	0	1/9	1/3
RV 3	0	1/3	1/9	1/9	1/3
RV 4	0	1	1/3	1/9	2/3
RV 5	0	1	1/9	2/9	1
RV 6	0	1	0	1/9	2/3
RV 7	0	1/3	1/3	0	1/3
RV 8	0	2/3	1/9	1/3	2/3

Ja pasākums atbilst vienlaikus divām prioritātēm un/vai diviem rīcības virzieniem, ir nosacīti uzskatīts, ka tas atbilst abiem vienādā mērā (nav iespējams šajā detalizācijas stadijā vēl izvērtēt, kādās proporcijās tas kuram atbilst), un piemērotā koeficienta vērtība ir vidējais aritmētiskais no abām attiecīgi prioritātēm un/vai rīcības virzieniem. Tālāk pēc šīs sistēmas ir novērtēts katrs pasākums un iegūtas summārās skaitliskās (skat. 10.-12. tabulu) vērtības: cik liela daļa kopējo patlaban plānoto ieguldījumu 2022.-2027. gada periodā attiecīgi Jelgavas valstspilsētā, Jelgavas novadā un kopumā uzskatāma par iztērētu atsevišķi klimata pārmaiņu mazināšanai un cik – vides kvalitātes uzlabošanas mērķiem, kuri tālāk nosacīti iedalīti divās galvenajās daļās – cilvēkvide un dabasvide –, un dabasvides ieguldījumi vēl sadalīti četrās daļās: gaisa kvalitāte, ūdens kvalitāte, atkritumsaimniecība (daudzuma mazināšana un atgriešana aprītē) un bioloģiskā daudzveidība.

10. tabula. Programmas 2029 finansējuma sadalījums pa mērķiem Jelgavas valstspilsētā

Finansējuma daļa	EUR	%
Kopējais finansējums	519 540 781	100
Fiziskajai videi kopumā	370 662 959	71,34
Klimata pārmaiņu mazināšanai	20 594 102	3,96
Cilvēkvides kvalitātes uzlabošanai un attīstībai	287 669 952	55,37
Dabasvides kvalitātes uzlabošanai:	62 398 905	12,01
• gaisa kvalitātes uzlabošanai	481 944	0,09
• ūdens kvalitātes uzlabošanai	53 326 255	10,26
• atkritumu daudzuma mazināšanai un atgriešanai aprītē	8 528 206	1,64
• dabas aizsardzībai / bioloģiskajai daudzveidībai	62 500	0,01

11. tabula. Programmas 2029 finansējuma sadalījums pa mērķiem Jelgavas novadā

Finansējuma daļa	EUR	%
Kopējais finansējums	229 121 579	100
Fiziskajai videi kopumā	126 957 592	55,41
Klimata pārmaiņu mazināšanai	22 542 324	9,84
Cilvēkvides kvalitātes uzlabošanai un attīstībai	94 721 030	41,34
Dabasvides kvalitātes uzlabošanai:	9 694 238	4,23
• <i>gaisa kvalitātes uzlabošanai</i>	100 000	0,04
• <i>ūdens kvalitātes uzlabošanai</i>	8 077 738	3,53
• <i>atkritumu daudzuma mazināšanai un atgriešanai aprītē</i>	100 000	0,04
• <i>bioloģiskās daudzveidības vairošanai</i>	1 416 500	0,62

12. tabula. Programmas 2029 finansējuma sadalījums pa mērķiem kopumā

Finansējuma daļa	EUR	%
Kopējais finansējums	748 662 360	100,00
Fiziskajai videi kopumā	497 620 551	66,47
Klimata pārmaiņu mazināšanai	43 136 426	5,76
Cilvēkvides kvalitātes uzlabošanai un attīstībai	382 390 982	51,08
Dabasvides kvalitātes uzlabošanai:	72 093 143	9,63
• <i>gaisa kvalitātes uzlabošanai</i>	581 944	0,08
• <i>ūdens kvalitātes uzlabošanai</i>	61 403 993	8,20
• <i>atkritumu daudzuma mazināšanai un atgriešanai aprītē</i>	8 628 206	1,15
• <i>bioloģiskās daudzveidības vairošanai</i>	1 479 000	0,20

Šajā novērtējumā ir daudz nosacītu pieņēmumu, kādi ir nepieciešami un neizbēgami stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā kā ļoti vispārīgā stratēģiskā dokumentā un kuri pirms rezultātu analīzes ir jāizskaidro.

1. Pasākumi, kas vērsti uz stratēģisko mērķi VP 1 “*Cilvēkresursu un pakalpojumu daudzveidība, pieejamība un kvalitāte*” kā tādi, kas neizraisa fiziskas sekas vidē, pēc maksimālās piesardzības principa no ietekmes uz vidi viedokļa ir vērtēti ar nulli. Šāda ir šo pasākumu vērtība tikai šajā stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā un tikai Programmas 2029 pārskata periodā, jo pirmkārt, cilvēka dzīvesvides komfortu, kaut ne ar fiziskām izpausmēm dabā, bet komunikācijas u.c. ērtību ziņā, šie pasākumi nenoliedzami uzlabo, otrkārt, šajā stratēģiskajā mērķi ir iekļauts arī rīcības virziens RV 1 “*Izglītība mūža garumā (..)*”, kas ir viens no priekšnoteikumiem, lai gan nākamās paaudzes, gan arī jau pašreizējā paaudze aizvien labāk apzinātos vides aizsardzības

- nepieciešamību un prastu dzīvot aizvien videi draudzīgāk, kam šīs rīcības rezultātā ir potenciāls nodrošināt taustāmus ieguvumus videi nākotnē.
2. Sakarā ar iepriekšminēto izglītības pieskaitīšanu rīcībām, kas pārskata periodā vidi neietekmēs, un to, ka izglītības iestāžu ēku fiziskās uzlabošanas darbi ir attiecināti uz stratēģisko mērķi VP 1 un rīcības virzienu RV 1, arī tiem vērtējums ir nulle, kaut arī šādi pasākumi ir fiziski uzlabojumi dabā, kurus tieši un netieši bauda katrā iestādē ierobežots, tomēr kopumā plašs iedzīvotāju loks: mācību iestāžu audzēkņi un viņu tuvinieki. Tā ir vērtējuma metodikas nepilnība, jo faktiski daļa šā finansējuma būtu jāieskaita ne vien imaginārajā izglītībā, bet arī fiziskos cilvēkvides uzlabojumos. Līdz ar to iegūtais ieguldījumu īpatsvars cilvēkvides uzlabošanā uzskatāms par samazinātu, tomēr tam no vērtējuma viedokļa nav būtiskas nozīmes, jo ieguldījumi tieši šajā vides uzlabojumu aspektā tik un tā gan valstspilsētā, gan novadā daudzkārt pārsniedz pārējos. Un attiecībā uz izglītības iestāžu vērtējumu ir viens izņēmums: visiem pasākumiem, kas vērsti uz energoefektivitātes paaugstināšanu, ir piešķirta piederība arī stratēģiskajam mērķim HP 1 “*Klimata pārmaiņu mazināšana (..)*” un attiecīgi puse šā finansējuma attiecināta uz to.
 3. Turpinot iepriekšējā punkta beigās norādīto: visiem pasākumiem, kuri attiecas vienlaikus uz diviem stratēģiskajiem mērķiem, vērtējumā finansējums ir sadalīts uz pusēm starp šiem mērķiem, jo nav nekādu kritēriju, kā sadalīt šo finansējumu kādās precīzākās proporcijās.
 4. Arī fizisko ietekmju iedalījums divās nevienādās pusēs – cilvēkvide un dabasvide – ir nosacīts, un šīs savstarpēji papildinošās daļas nav pretnostatāmas. Ja cilvēkvides sastāvdaļas (piem., ēkas) ir vajadzīgas tikai cilvēkam (kaut arī tās iemācās savām vajadzībām lietot arī savvaļas būtnes), tad visas dabasvides sastāvdaļas (gaiss, ūdens u.c.) ir tikpat nozīmīgas arī kā cilvēkvides sastāvdaļas.

Rezultātu analīze.

1. Kopumā Programmā 2029 plānotā attīstība pēc finansējuma sadalījuma paredz ļoti nozīmīgus ieguldījumus (vairāk par trešdaļu) stratēģiskās jomās bez identificējamās fiziskas ietekmes uz vidi pārskata periodā: izglītība, veselība, sociālie un citi, tostarp tieši pašvaldības pakalpojumi, atbalsts kultūrai un sportam, uzņēmēju konkurētspējas celšana, sabiedrības drošība u.c.. Šie pasākumi ir neizbēgami nepieciešami sabiedrības dzīves kvalitātei un atbilst pašvaldības funkcijām un labas pārvaldības prasībām, un, cita starpā, var netieši radīt fiziskus uzlabojumus vidē vai kavēt vides kvalitāti pasliktinošas darbības sakarā ar efektīvāku to fizisko darbību pārraudzību, kas nav pašas pašvaldības darbība (t.i., uzņēmējdarbība).
2. Programmā 2029 plānotā attīstība pēc finansējuma sadalījuma paredz ļoti nozīmīgus ieguldījumus (līdz divām trešdaļām) lokālās vides fiziskā uzlabošanā un globālās vides fiziskā uzlabošanā (SEG izmešu mazināšana) ar tiešu pašvaldības finansējumu.
3. Apmēram puse visa finansējuma ir paredzēta tieši cilvēkvides uzlabošanai (jo īpaši valstspilsētā), kas ir dabiska un saprotama pašvaldības prioritāte.
4. Uz SEG izmešu mazināšanu ir vērsts ~6% finansējuma, kas uzskatāms par visai būtisku pašvaldības ieguldījumu šajā jomā. Te jāatzīst, ka šiem ieguldījumiem no pašvaldības viedokļa primārais varētu būt ekonomiskais ieguvums – tie pārsvarā ir energoefektivitātes un taupības pasākumi –, tomēr tas nemazina šā rezultāta vērtīgumu virzībā uz klimatneitralitāti.
5. ~1% finansējuma Jelgavas novadā ir vērsti tiešā veidā uz gaisa kvalitātes uzlabošanu, samazināšanu, kas vērtējams kā nozīmīgs ieguldījums novadā, kurā gaisa piesārņojuma problēma faktiski nepastāv. Savukārt faktiski 0% finansējuma šajā jomā Jelgavas valstspilsētā varētu nebūt optimāls, lai gan arī pilsētā gaisa kvalitātes problēma nav prioritāta.

6. ~2,5% finansējuma paredzēts veltīt atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanai, kas vērtējams pozitīvi valstspilsētā un novadā, kur atkritumu apsaimniekošana jau ir kopumā labā līmenī.
7. ~7,5% finansējuma (tieši valstspilsētā – pat ~10%) ūdeņu kvalitātes uzlabošanā ir ļoti pozitīvi vērtējams pašvaldībā, kur sadzīves kanalizācija pat nav akūta ūdens piesārņojuma problēma, tomēr Lielupes upju baseina apgabala ūdenstilpju piesārņojums starp četriem upju baseina apgabaliem ir vislielākais (lauksaimnieciskās darbības dēļ, ko Programma 2029 risināt nevar: tam paredzēti citi plānošanas dokumenti), tāpēc katrs ieguldījums tā samazināšanā ir apsveicams.
8. Visniecīgākie ieguldījumi ir paredzēti tieši dabas aizsardzībai – bioloģiskās daudzveidības vairošanai: valstspilsētā tādi ir praktiski 0% (kaut var pieļaut, ka daudzajiem pilsētas parku sakopšanas pasākumiem, kuri vērtēti kā cilvēkvides uzlabojumi, ir potenciāls uzlabot arī pilsētas iekšējo bioloģisko daudzveidību), novadā – 0,62%. Šāds rezultāts pašvaldību attīstības programmai ir pieļaujams, jo bioloģiskās daudzveidības vairošana nav pašvaldības funkcija, tā ir citu institūciju kompetencē, un no pašvaldības ir pietiekami, ja tā gādā par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu (tostarp sargājot savas Natura 2000 teritorijas, ko paredz Stratēģija 2034), kamēr Programma 2029 tomēr paredz arī pasākumus tieši tās vairošanai novadā, kas vērtējams pozitīvi.

6.3. Pasākumi ar augstu risku dabasvidei

Programmā 2029 ir identificēti plānoti pasākumi ar potenciāli augstu risku dabasvidei: pasākumi plūdu riska mazināšanai un meliorācijas sistēmu pārbūve, upes gultnes pārtīrīšana, krastu erozijas novēršana un caurplūdes atjaunošana un palielināšana, dambja būvniecība u.tml. Visi attiecīgie pasākumi Vides pārskata 2.pielikumā ir vērtēti kā pozitīvs ieguldījums cilvēkvides kvalitātes uzlabošanā, kas, protams, ir vienīgais to mērķis un ļoti saprotams. Vienlaikus jānorāda, ka gan teritorijas meliorācija, gan dabisko ūdensteču gultnes tīrīšana, krastu stiprināšana un dambju būvniecība ir pasākumi, kas dabiskās vides kvalitātes uzlabošanai pārsvarā nav vajadzīgi vai ir kaitīgi. Ne velti jaunu dambju veidošanu applūstošu teritoriju aizsardzībai no applūšanas aizliedz Aizsargjoslu likums, ja vien tie nav nepieciešami esošas apbūves aizsardzībai. Šādi pasākumi cilvēkvides uzlabošanai ir pieļaujami tikai kā kompromiss, veicot visu nepieciešamo iepriekšējo novērtējumu un atbilstoši īstenojot projektu tā, lai minimizētu kaitējumu dabiskajai videi vai, ideālā gadījumā, lai veiktu plūdu riska teritoriju samazināšanu vai ierobežošanu, paredzētai darbībai jāatbilst Aizsargjoslu likuma 37.pantā norādītajiem izņēmuma gadījumiem

Pasākumi ar risku dabas videi ir apbūves paplašināšana, derīgo izrakteņu ieguve un vēja un saules parku būvniecība, kas var potenciāli ietekmēt bioloģisko daudzveidību, īpaši – aizsargājamus biotopus un sugas ārpus ĪADT. Programma 2029 tiešā veidā neparedz šādus pasākumus ar atbilstošu finansējumu, tāpēc Vides pārskata 2.pielikumā tādi vērtēti nav, bet tas neatceļ faktu, ka Stratēģija 2034 un Programma 2029 rada/neatceļ priekšnoteikumus arī šādu darbību veikšanai. Tomēr nevar uzskatīt, ka ar to Stratēģija 2034 un Programma 2029 rada risku videi, jo tās visas ir normālas darbības, kuras jebkurā gadījumā ir īstenojamas, ievērojot visas normatīvo aktu prasības, tostarp veicot atbilstošas ietekmes uz vidi novērtēšanas procedūras katrai šādi darbībai, tāpēc tie ir dabiski un neizbēgami normālas saimnieciskās darbības un attīstības radīti riski, kurus ne vien Stratēģija 2034 un Programma 2029 nerada, bet būtu arī pilnīgi neiespējami, ka plānošanas dokumenti šādu normālu attīstību nepieļautu.

7. ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS, IZVĒRTĒJUMS UN REKOMENDĀCIJAS

Vērtētajos plānošanas dokumentos plānotajām darbībām nav definētas alternatīvas, tāpēc tās var izsecināt no iespējamajiem reālistiskajiem plānošanas dokumentu īstenošanas scenārijiem.

Stratēģija 2034 ir vispārīgs stratēģisks dokuments, kuram faktiski alternatīvas nav vajadzīgas un nav iespējamās. Tajā ir definēta vīzija, stratēģiskie mērķi un ilgtermiņa prioritātes, kas faktiski aptver visu, kas atbilst mūsdienīgiem priekšstatiem par attīstītu sabiedrību un kvalitatīvu vidi, un, visticamāk, šie vispārīgie attīstības virzieni un mērķi nezaudēs aktualitāti arī pēc 2034. gada, jo tajos sasniegt rezultātu, ko nevarētu vēl uzlabot, nav iespējams. Pēc 2034. gada varētu mainīties tikai Stratēģijas 2034 6. daļā "Uzraudzības kārtība" noteiktie stratēģisko mērķu sasniegšanas mērķlielumi, ja tos pārskata periodā būs izdevies sasniegt, vai arī pat tie var nezaudēt aktualitāti, ja tos pārskata periodā nebūs izdevies sasniegt (kas vienmēr jāuzskata par reālistisku alternatīvu). Tomēr, kā jau minēts vides pārskata 1.3.2. apakšnodaļā un 5. daļā, Stratēģijā 2034 trūkst skaitlisku mērķu gaisa un ūdeņu kvalitātei un atkritumu daudzuma mazināšanai un atgriešanai aprītē, kā rezultātā vērtējums šajā gadījumā balstās uz vēlamās tendences: uzlabot – bez konkrēta definējuma, līdz kādam rezultātam.

Attiecībā uz Programmu 2029, "0" alternatīva būtu scenārijs, kad programma netiek realizēta nemaz. Patiesībā šāds scenārijs nav reālistisks, jo nav iespējams, ka pašvaldībai sešus gadus nav budžeta un pašvaldība neveic pilnīgi nekādus attīstības pasākumus. Līdz ar to par reālistiskām alternatīvām ir uzskatāma Programmas 2029 nepilnīga jeb daļēja īstenošana ar visdažādākajām atkāpēm no patlaban plānotā. Tāpat arī par reālistiskām alternatīvām uzskatāma nevis nepilnīga īstenošana, bet gan citādu pasākumu īstenošana atšķirībā daļas patlaban plānoto vietā. Faktiski šādu alternatīvu priekšnoteikumi ir *a priori* ietverti pašas Programmas 2029 investīciju plānu ievadā: "*Rīcības un investīciju plāns ir aktualizējams pēc nepieciešamības, bet ne retāk kā vienu reizi gadā.*" Līdz ar to pārskata periodā paredzama investīciju pasākumu pārskatīšana ne mazāk kā piecas reizes, un katrā šajā pārskatīšanā, visticamāk, mazākas vai lielākas alternatīvas ieviestas tiks.

Atbilstoši pašreizējās jeb pamata alternatīvas novērtējumam, Stratēģijā 2034 ieguldījumi dabasvides kvalitātes uzlabošanai ir deviņkārt mazāki nekā cilvēkvides uzlabošanai un arī mazāki par atsevišķi izdalītajiem ieguldījumiem klimata mērķu sasniegšanai. Šāda situācija likumsakarīgi izriet no Stratēģijas 2034, kurā ir izvērsti definēti cilvēkvides attīstībā sasniedzamie stratēģiskie mērķi un arī klimata stratēģiskie mērķi, bet nav definēti gaisa un ūdens kvalitātes un atkritumu apsaimniekošanas stratēģiskie mērķi, kā arī par bioloģisko daudzveidību noteikts tikai tas, ka no novada deviņām Natura 2000 teritorijām deviņas arī saglabājas, kas faktiski pat nav pašvaldības kompetences jautājums. Līdz ar to rekomendācija būtu turpmākajās ikgadējās pasākumu plāna pārskatīšanās virzīt Programmu 2029 uz alternatīvām pasākumu paketēm, palielinot patlaban vistrūcīgākās finansējuma pozīcijas, kurām atvēlēts mazāk par 0,1% kopējā (attiecīgi valstspilsētā vai novadā) finansējuma (skat. 13. un 14. tabulu).

13. tabula. Programmas 2029 finansējuma pozīcijas, kuras ieteicams palielināt, Jelgavas valstspilsētā

Finansējuma daļa	EUR	%
• <i>gaisa kvalitātes uzlabošanai</i>	<i>481 944</i>	<i>0,09</i>
• <i>dabas aizsardzībai / bioloģiskajai daudzveidībai</i>	<i>62 500</i>	<i>0,01</i>

14. tabula. Programmas 2029 finansējuma pozīcijas, kuras ieteicams palielināt, Jelgavas novadā

Finansējuma daļa	EUR	%
• <i>gaisa kvalitātes uzlabošanai</i>	<i>100 000</i>	<i>0,04</i>
• <i>atkritumu daudzuma mazināšanai un atgriešanai aprītē</i>	<i>100 000</i>	<i>0,04</i>

8. IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS MEHĀNISMI UN RISINĀJUMI IETEKMJU UZ VIDI NOVĒRŠANAI UN SAMAZINĀŠANAI

Saskaņā ar likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, paredzēto darbību atļauj veikt vai plānošanas dokumentu īstenot, ja tas negatīvi neietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (Natura 2000) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un nav pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem.

Ja plānošanas dokumentu īstenošana negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000), dokumentu atļauj īstenot tikai tādos gadījumos, kad tas ir vienīgais risinājums nozīmīgu sabiedrības sociālo vai ekonomisko interešu apmierināšanai un tajā ir ietverti kompensējoši pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) tīklam.

Ja paredzētā darbība vai plānošanas dokumentu īstenošana negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju, tad kompensējošie pasākumi var būt šādi:

- biotopa izveidošana no jauna kādā jaunā vai paplašinātā teritorijā, ko paredzēts iekļaut Natura 2000 tīklā;
- biotopa stāvokļa uzlabošana attiecīgās teritorijas daļā vai citā Natura 2000 teritorijā, proporcionāli projekta radītajiem zaudējumiem;
- jaunas teritorijas ierosināšana saskaņā ar Sugu un biotopu direktīvu (92/43/EEK).

Attiecīgi, atbilstoši Programmai 2029 veicot tādas darbības, kam likums prasa sākotnējo ietekmes uz vidi izvērtējumu un/vai ietekmes uz vidi novērtējumu, ir jāveic šīs procedūras un jāīsteno visi nepieciešamie un iespējamie kompensācijas pasākumi un risinājumi ietekmju uz vidi novēršanai un mazināšanai. Tostarp 5.3. nodaļā uzskaitītajiem pasākumiem ar augstu risku dabasvidei būtu ieteicama rūpīga kvalificēta priekšizpēte projekta stadijā neatkarīgi no tā, vai konkrētajam pasākumam pēc likuma tiek vai netiek piemērota sākotnējā ietekmes uz vidi izvērtējuma un/vai ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra.

9. IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS

Jelgavas valstspilsētu un novadu šķērso Lielupe, Svēte un Iecava, kuras tek cauri vairāku pašvaldību teritorijām un ir uzskatāmas par stipri piesārņotām (Lielupes upju baseinu apgabala ūdeņi ir vispiesārņotākie starp četrām Latvijas upju baseinu apgabalu ūdeņiem). Vairāk nekā 50% Latvijas noteces veidojas ārpus Latvijas teritorijas, bet ne otrādi, tāpēc uz Latviju atnestais pārrobežu piesārņojums pārsniedz Latvijas teritorijā emitētā punktveida piesārņojuma apjomu, savukārt Lielupes upju baseinu apgabals ir starp tiem, no kura Latvijā radies piesārņojums vispār nenonāk citās valstīs un nekādi nevar radīt pārrobežu ietekmes.

Virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas jomā eksistē divi starptautiski instrumenti. ANO formātā galvenais starpvalstu sadarbības instruments ir Konvencija par pārrobežu ūdensteču un starptautisko ezeru izmantošanu un aizsardzību. Tās dalībvalstis ir pilnīgi visas Baltijas jūras baseina valstis. Šī konvencija nosaka pamatprincipus starptautisku līgumu slēgšanai par pārrobežu ūdeņu apsaimniekošanas un aizsardzības jautājumiem. Otrs mehānisms ir Ūdeņu direktīva, kas prasa sadarboties un izstrādāt vienotus upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus visām valstīm, kam ir kopīgu upju sateces baseini. Starp Latvijas un Lietuvas institūcijām, kas atbild par vides aizsardzību un upju baseinu apsaimniekošanu, ir noslēgtas vienošanās par sadarbību. Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plānā 2022.-2027. gadam ir paredzēti pasākumi šādas informācijas apmaiņas izvēršanai, bet tiem var būt nozīme Jelgavas valstspilsētas un novada pasargāšanā no pārrobežu piesārņojuma, nevis otrādi.

10. PAREDZĒTIE PASĀKUMI MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI

Lai nodrošinātu teritorijas turpmāku attīstību saskaņā ar plānošanas dokumentiem, jāveic regulāri monitoringa pasākumi. Atbildīgajām institūcijām jāseko, vai tiek veikti visi plānošanas dokumentos paredzētie pasākumi un vai nepasliktinās vides un dabas stāvoklis Jelgavas pilsētā.

Balstoties uz monitoringa rezultātiem, jāizstrādā turpmākie teritorijas attīstības priekšlikumi un jāsniedz rekomendācijas teritorijas apsaimniekotājiem. Lai sekmīgi nodrošinātu plānošanas dokumentu izpildi un varētu izstrādāt nākamās plānošanas dokumentus, nepieciešama to regulāra īstenošanas uzraudzība, novērtējot vai tajos izvirzītie nosacījumi tiek īstenoti

Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" nosaka, ka kompetentā institūcija (šajā gadījumā – Vides pārraudzības valsts birojs) Ministru kabineta noteiktajā termiņā sniedz atzinumu par vides pārskatu, kā arī nosaka termiņus, kādos izstrādātājs pēc plānošanas dokumenta apstiprināšanas iesniedz kompetentajai institūcijai ziņojumu par plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, arī vides pārskatā neparedzētu ietekmi (monitoringa ziņojums).

Ministru kabineta noteikumos Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” noteikts, ka plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringam izmanto valsts statistikas datus, informāciju, kas iegūta, veicot vides monitoringu, kā arī citu informāciju, kas ir pieejama izstrādātājam. Izstrādātājs sagatavo monitoringa ziņojumu un atzinumā par vides pārskatu noteiktajā termiņā iesniedz to Vides pārraudzības valsts birojā. Monitoringa ziņojumā apkopo pieejamo informāciju un ietver vismaz ar plānošanas dokumenta īstenošanu saistīto vides stāvokļa izmaiņu un to tendenču raksturojumu.

Saskaņā ar likumu "Par vides aizsardzību" vides monitoringu organizē un veic valsts un pašvaldību iestādes un komersanti saskaņā ar vides normatīvo aktu prasībām.

Ministru kabineta 2009. gada 17. februāra noteikumos Nr.158 "Noteikumi par prasībām attiecībā uz vides monitoringu un tā veikšanas kārtību, piesārņojošo vielu reģistra izveidi un informācijas pieejamību sabiedrībai" attiecībā uz pašvaldībām noteikts, ka pašvaldību institūcijas vides monitoringu organizē vai veic par pašvaldību budžeta līdzekļiem, ja nepieciešams novērtēt vides kvalitātes izmaiņas, lai īstenotu pašvaldības saistošos noteikumus, kā arī atsevišķos normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos.

Lai izvērtētu pieejamos valsts vides monitoringa datus un izvērtētu, vai un kādi novērojumi nepieciešami, kā arī, lai izvērtētu monitoringa rezultātus, ieteicams sadarboties ar VVD Zemgales reģionālo vides pārvaldi un Dabas aizsardzības pārvaldi, jo tā saskaņā ar likumu "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" organizē un koordinē aizsargājamo teritoriju monitoringu.

Balstoties uz īstenoto projektu sasniegtajiem rezultātiem un stratēģisko mērķu īstenošanas progresu, tiks veikts situācijas novērtējums un analīze kontekstā ar stratēģisko daļu. Šīs analīzes rezultāti būs pamats attīstības programmas izstrādei nākamajam periodam.

Programmas 2029 un Stratēģijas 2034 īstenošanas uzraudzības process ir noteikts Programmā 2029.

Programmā 2029 paredzētās rīcības un uzdevumi sekmē vidēja termiņa prioritāšu sasniegšanu un tuvina pilsētu un novadu stratēģisko mērķu īstenošanai. Stratēģijas 2034 un Programmas 2029 uzraudzības sistēmas uzdevums ir nodrošināt attīstības novērtēšanu, tai skaitā:

- identificēt pārmaiņas situācijā kopumā un pa jomām;

- identificēt, vai attīstības plānošanas dokumenta rādītāju sasniegšana norit tā, kā plānots;
- parādīt Jelgavas un Jelgavas novada pašvaldības darbības progresu un sasniegumus;
- nodrošināt ar informāciju par attīstības plānošanas dokumenta īstenošanas sasniegumiem sabiedrību, politiķus, nevalstisko sektoru un citas ieinteresētās puses;
- identificēt jaunas problēmas un iespējas, kas saistītas ar pilsētas un novada attīstību, kurām nepieciešams veltīt tālāku izpēti un attiecīgu lēmumu pieņemšanu to risināšanai;
- pamatot attīstības programmas rīcību un investīciju plāna aktualizācijas nepieciešamību;
- sekmēt pašvaldības struktūrvienību, valsts institūciju, uzņēmēju un sabiedrības koordinētu darbību attīstības jautājumos.

Lai izvērtētu, kā Stratēģijas 2034 darbības periodā tiek sasniegti mērķi, ir noteikti salīdzināmie rādītāji. Pats svarīgākais ir cilvēks: demogrāfiskās izmaiņas, bērnu un jauniešu skaits, migrācijas rādītāji. Tie norāda, cik pievilcīga vide pilsētā un novadā ir dzīvošanai un darbam, iespējas nodrošināt labklājību un saņemt nepieciešamus un kvalitatīvus pakalpojumus. Pasaules valstīm ir būtiski rādītāji klimata radīto pārmaiņu virzienā, tāpēc arī šis rādītājs ir jāvērtē ilgtermiņā.

Par uzraudzības sistēmu atbildīgie Jelgavas valstspilsētā ir Jelgavas valstspilsētas pašvaldības iestādes "Centrālā pārvalde" Attīstības un pilsētplānošanas departaments, bet Jelgavas novadā – Plānošanas nodaļa. Abās pašvaldībās atbildīgo struktūrvienību galvenais uzdevums ir vadīt un koordinēt uzraudzības procesu, identificējot, vai Stratēģijā 2034 un Programmā 2029 definēto rādītāju sasniegšana norit kā plānots.

Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada attīstības programmas uzraudzības procesā iesaistās visas rīcības plānā un investīciju plānā norādītās par rīcību/projektu izpildi, īstenošanu atbildīgās Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldības struktūrvienības un iestādes. Uzraudzības procesā iegūtā informācija ir pamats attīstības programmas novērtējuma veikšanai. Lai nodrošinātu efektīvu attīstības plānošanas dokumentu īstenošanas uzraudzību, Jelgavas valstspilsētas Attīstības un pilsētplānošanas departaments un Jelgavas novada Plānošanas nodaļa izveido mērķu un rīcības virzienu uzraudzības rādītāju datu bāzi.

Lai nodrošinātu sabiedrības informēšanu par Attīstības programmā noteikto rādītāju rezultatīvo vērtību sasniegšanu, Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldības reizi trīs gados izstrādās un savās tīmekļa vietnēs publicēs uzraudzības ziņojumus, kuros tiks ietverta informācija par teritorijas attīstības tendencēm, iekļaujot attīstības rādītāju izvērtējumu, rīcības plāna un investīciju plāna īstenošanas progresu, kā arī iekļaujot secinājumus un rekomendācijas par ieteicamajiem precizējumiem.

Arī Jelgavas valstspilsētas un Jelgavas novada pašvaldību ikgadējos publiskajos pārskatos tiks iekļauta informācija par plānošanas dokumentu īstenošanu.